

ALLMENNINGSRETT OG NATURVERN I SKJÅK KOMMUNE
- ERFARINGER FRA BRUK OG VERN AV RESSURSENE I SKJÅK
ALMENNING

RIGHTS OF COMMON AND CONSERVATION OF NATURE IN SKJÅK
MUNICIPALITY

- OBSERVATIONS ON EXPLOITATION AND PROTECTION OF RESOURCES IN
SKJÅK PARISH COMMONS

MARI REITEN

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP

INSTITUTT FOR LANDSKAPSPLANLEGGING
MASTEROPPGAVE 30 STP. 2013

«Saa skal Almindig være, saasom den haver været af gammel Tid, baade det øverste og yderste...»

Christian Vs Norske Lov 3-12-1 av 1687

Forord

Denne masteroppgaven markerer en avslutning av mine 5 år på studiet Eiendomsfag ved Universitetet for miljø- og biovitenskap våren 2013. Oppgavens arbeidsramme tilsvarer 30 studiepoeng. Veileder for masteroppgaven har vært professor Erling Berge.

Oppgavens tema er *allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune*. Jeg har alltid hatt en interesse for natur og miljø og da jeg skulle velge tema hadde jeg et ønske om finne et tema hvor dette kunne kombineres med eiendomsfag. Allmenninger og allmenningsrett er ikke et område vi har vært mye innom gjennom studiet, men det har virket som et interessant område. Det å ha fått muligheten til å studere dette nærmere har vært både spennende og lærerikt. Bakgrunnen for valg av tema er at jeg i fjor vår kontaktet ulike fagpersoner i eiendomsfagmiljøet ved UMB for å få tips og forslag til tema. Jeg fikk da anbefalt å ta en titt på Skjåk Almenning og verneområdene der. Dette falt i smak både faglig og personlig. Dette har vært et lærerikt og interessant arbeid.

Jeg ønsker først og fremst å takke min veileder professor Erling Berge for god veiledning og engasjement for oppgaven. Videre vil jeg rette en stor takk til allmenningsstyret ved Skjåk Almenning, spesielt Jo Trygve Lyngved og Sæbjørn Forberg. Disse har bidratt med nyttig materiale og tilbakemeldinger underveis. Til slutt rettes også en stor takk til min samboer Lars for støtte og hjelp.

Ås

15/5-2013

Mari Reiten

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg temaet allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune og utfordringer knyttet til offentlige reguleringer av et stort utmarksområde. Hensikten med denne oppgaven er å belyse hvordan de allmenningsberettigede oppfatter restriksjonene som følger av verneforskriftene for området. Hvordan påvirker verneforskriftene den faktiske bruken og hvilke begrensninger og muligheter ser de i forhold til dagens bruk og eventuell fremtidig bruk. Som fremgangsmåte for å få svar på mine problemstillinger har jeg valgt en kombinasjon av litteraturstudium, intervjuer og spørreundersøkelse. Presentasjonen av verneforskriftene er en viktig del av oppgaven og danner bakgrunn for undersøkelsene.

Den første problemstillingen var hvordan vernet påvirker de allmenningsberettigedes bruk av allmenningen. Etter å ha studert verneforskriftene fikk man inntrykk av at bestemmelsene ikke direkte hindrer utøvelsen av bruksrettene, men at dette virker mer indirekte gjennom begrensninger i tiltak i forbindelse med dette. Dette ble også bekreftet gjennom intervjuene.

Den andre problemstillingen var om vernet bidrar med noe positivt og hvordan dette gir utslag. Gjennom intervjuene kom det frem at det var flere eksempler på hvordan vernet kan bidra med noe positivt, som for eksempel markedsføring av området. Dette var det noen forskjellige meninger om i følge spørreundersøkelsen.

Den tredje problemstillingen var om vernet bidrar med noe negativt og hvordan dette gir utslag. Ved siden av selve bruken, kom det klart frem fra både intervjuene og spørreundersøkelsen at vernet har ført til økt byråkrati med tunge søknadsprosesser. Det oppfattes som negativt at området har blitt tatt fra dem. I tillegg kom det frem av intervjuene at det er usikkerhet om det kan komme ytterligere begrensninger gjennom vern i fremtiden.

Den siste problemstillingen var hva slags oppfatninger de har rundt vernet. Av intervjuene og spørreundersøkelsene kommer det klart frem av vernet har flere sider og at det er svært ulike oppfatninger rundt dette. Gjennom intervjuene ble det klart at mange synes at det å verne natur er positivt, men at dette blir gjort på en feil måte med alt for lite påvirkning fra grunneiere og den lokale befolkningen. Spørreundersøkelsen viste det samme. Det var tydelig at flere var positive og så nødvendigheten av vern. Noe som alle var opptatt av var følelsen av tap av tillitt og at de fikk fratatt et område som de hadde forvaltet i mange hundre år.

Abstract

This master thesis is a study of rights of commons and conservation of nature in Skjåk municipality. Skjåk parish commons covers 95 % of the municipality. The purpose of this study is to illuminate how the regulations of protected areas affect the use of the areas within the commons. What constraints and opportunities do they see in current use or any use in the future. As a method for obtaining answers to my questions, I have chosen a combination of literature study, interviews and survey. The presentation of the regulations is an important part of the thesis, and contextualizes the surveys.

The first research question was how the rules defining the conservation affect the use of the commons. After studying the regulations you get the impression that they will not directly affect the rights of commons. The regulations affect the use more indirectly. This was also confirmed through interviews.

The second research question was whether the conservation contributes to something positive and how this is impacting the surroundings. Through the interviews, it appeared there were many examples of how conservation could contribute something positive, such as the promotion of the area. The survey revealed that many agreed with this, even if there were some different opinions about this matter.

The third research question was whether the conservation contributes to something negative and how this is impacting the surroundings. In addition to the actual use, it became obvious from both the interviews and the survey that the conservation has led to increased bureaucracy with more time consuming application processes.

The last research question was on their opinions about the conservation. Through the interviews and surveys, it is clear that there are different opinions about the matter. However, through the interviews it became clear that many feel that protecting nature is a good thing, but that this is done in an incorrect way with too little influence from the landowners and the local population. Additionally, the same opinions were expressed by those who answered the survey. It became clear that the majority were positive and saw conservation as necessary. Nevertheless, something that everyone was concerned about was the feeling of loss of confidence and that they were deprived of an area they had taken care of in a good way for hundreds of years.

Innholdsfortegnelse

FORORD	II
SAMMENDRAG	III
ABSTRACT	IV
1. INNLEDNING	1
1.1 Tema for oppgaven	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensning av oppgaven	2
1.4 Tidligere arbeid	3
1.5 Fremgangsmåte og metode	5
1.6 Oppgavens oppbygging	5
2. ALLMENNINGSRETT OG SKJÅK ALMENNING	7
2.1 Innledning	7
2.2 Generelt om allmenningsrett	7
2.2.1 Hva er en allmenningsrett	7
2.2.2 Allmenninger i dag og historiske trekk	7
2.3 Skjåk Almending	9
2.3.1 Kort om Skjåk kommune	9
2.3.2 Kort om Skjåk Almending	10
2.3.3 Naturvernet i Skjåk Almending	11
2.4 Allmenningsretten i Skjåk Almending	13
2.4.1 Eiendomsretten og bruksretten	13
2.4.2 Allmenningsrettene	14
2.4.3 Andre rettigheter - allemannsretten	16
2.5 Institusjonelle rammevilkår	16
2.5.1 Innledende	16
2.5.2 Formelle institusjoner	18
2.5.3 Uformelle institusjoner	21
2.5.4 Transaksjonskostnader	23
2.5.5 Relasjonen mellom eier og eiendom	24
3. NATURVERN OG FORVALTNING	25
3.1 Innledning	25
3.2 Naturmangfoldloven	25
3.2.1 Miljørettslige prinsipper	25
3.2.2 Områdevern	27
3.3 Prosessen frem til et vernevedtak	28
3.4 Forvaltning av verneområder	30
3.4.1 Kort om forvaltning, sentrale og lokale forvaltningsmyndigheter	30
3.4.2 Lokal forvaltning av Reinheimen og Breheimen nasjonalparker	31

4. NATURVERNETS PÅVIRKNING AV ALLMENNINGSRETTENE	34
4.1 Innledning	34
4.2 Begrensninger i Honnsrøve naturreservat.....	35
4.3 Begrensninger i Reinheimen nasjonalpark	36
4.4 Begrensninger i Ottadalen landskapsvernområde	37
4.5 Begrensninger i Breheimen nasjonalpark.....	39
4.6 Begrensninger i Mysubytta landskapsvernområde	41
4.7 Begrensninger i Einstullie naturreservat.....	43
5. PRESENTASJON AV INTERVJUER OG SPØRRESKJEMA	45
5.1 Innledning	45
5.2 Om fremgangsmåten ved intervjuer	45
5.2.1 Utvalg og tilnærming til informanter	45
5.2.2 Intervjuguiden	46
5.2.3 Gjennomføring av intervjuene.....	46
5.3 Resultat av intervjuer	47
5.3.1 Intervjuer med Skjåk Almenning	47
5.3.2 Intervjuer med forvaltningen	54
5.4 Om fremgangsmåten ved spørreundersøkelsen	59
5.4.1 Utvalg og tilnærming til deltakere.....	59
5.4.2 Utforming av spørreundersøkelse	59
5.4.3 Gjennomføring av spørreundersøkelse	61
5.4.4 Respons på undersøkelsen.....	61
5.5 Resultat av spørreskjemaer	62
6. DRØFTING OG ANALYSE.....	63
6.1 Innledning	63
6.2 Vurdering av datamateriale	63
6.2.1 Reliabilitet	63
6.2.2 Validitet	64
6.3 Drøfting av problemstillinger	66
6.3.1 Hvordan påvirker vernet de allmenningsberettigedes bruk av allmenningen? ..	66
6.3.2 Bidrar vernet med noe positivt og hvordan gir dette utslag?	80
6.3.3 Bidrar vernet med noe negativt og hvordan gir dette utslag?	84
6.3.4 Hva slags oppfatninger og holdninger har de til vernet?	89
6.4 Sammenfatning og Konklusjon	97
7. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	99
7.1 Refleksjoner omkring problemstillinger og tema	99
7.2 Refleksjoner omkring metode	100
7.3 Forslag til videre arbeid	100
KILDER	101
VEDLEGG	103

1. INNLEDNING

1.1 Tema for oppgaven

Allmenningsretten er et av våre eldste rettsinstitusjoner med skrevne rettsregler så langt tilbake som på tusen- og ellevehundretallet. Allmenningene er en av fler eierformer i større skog- og utmarksområder. Dette er gjerne større områder som en bestemt gruppe har bruksrett til, en såkalt allmenningsrett. Slike bruksretter dreier seg om rett til trevirke, beite og seter, jakt og fiske. Det som kjennetegner allmenningsretten er at disse rettene både historisk og juridisk er koblet til gårder og bygdesamfunn og hvor eierskap og rettigheter holdes og forvaltes i fellesskap. Basert på hvem som eier grunnen deles allmenninger inn i tre forskjellige grupper; bygdeallmenninger, statsallmenninger og privatallmenninger. Som navnene tilsier er det i bygdeallmenninger flertallet av de som har bruksrett i allmenningen som er grunneiere, i statsallmenninger er staten som er grunneier og i privatallmenninger er det et mindre antall personer som er grunneiere.

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i Skjåk Almenning som er en bygdeallmenning i Gudbrandsdalen vest i Oppland fylke. Skjåk Almenning utgjør med sine 2 millioner dekar landets største private eiendom. Videre utgjør allmenningen 95 % av Skjåk kommunes areal og har derfor hatt stor betydning for bosetting, økonomi og arbeid i kommunen. I dag utgjør allmenningen store deler av Reinheimen og Breheimen nasjonalparker og tilhørende landskapsvernområder. Hele 50 % av Breheimen nasjonalpark ligger i allmenningen. I tillegg er det opprettet to naturreservat som i sin helhet ligger i allmenningen. Verneforskriftene legger enkelte steder sterke føringer for bruken av ressursene og hva man kan foreta seg i områdene. Vernet medfører en stor rådighetsinnskrenkning og når forvaltningen av områdene blir lagt til offentlige myndigheter oppfattes det for mange som et stort overtramp og tap av tillitt, når allmenningen har stått for forvaltningen av naturressursene i mange hundre år.

Tittelen på denne masteroppgaven er *Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune*. Utgangspunktet for oppgaven er dermed hvordan naturvern og privat eiendomsrett fungerer sammen i forvaltning av et stort utmarksområde. Jeg har vært interessert i å finne ut om vernet faktisk har hatt noe å si for bruken av området og hvordan dette gir utslag, både i positiv og negativ retning. Jeg har også vært interessert i å finne ut hva slags oppfatninger folket har til vernet, oppfattes dette som veldig negativt eller synes de det er greit.

1.2 Problemstilling

Med bakgrunn i tanker og synspunkter som jeg har presentert ovenfor har jeg tatt utgangspunkt i følgende problemstillinger. Underinndelingen er ment mer som momenter til undersøkelse og drøfting.

- *Hvordan påvirker vernet de allmenningsberettigedes bruk av allmenningen?*

I forhold til de ulike bruksrettene?

I forhold til grunneiere og de med bare bruksrett?

I forhold til friluftsliv og allemannsrett i området?

- *Bidrar vernet med noe positivt og hvordan gir dette utslag?*
- *Bidrar vernet med noe negativt og hvordan gir dette utslag?*
- *Hva slags oppfatninger og holdninger har de til vernet?*

1.3 Avgrensning av oppgaven

Temaet for oppgaven er omfattende og kan ha mange problemstillinger. På grunn av begrensninger i tid er det derfor nødvendig å avgrense oppgaven.

Oppgaven vil bli avgrenset til å undersøke konsekvenser av vernet knyttet til bruksrettene som er definert i lov om bygdeallmenninger, altså virkesretten, beite- og seterrett, jakt og fiske. Jeg vil også se hvordan vernet virker inn på allemannsretten i området. I Skjåk Almenning er det også noe vern av vassdrag. Disse er ikke tatt med. Oppgaven er begrenset til å undersøke verneområdene Honnsrøve naturreservat, Reinheimen- og Breheimen nasjonalparker og Ottadalen- og Mysubytta landskapsvernområde. I den grad det har vært mulig har jeg også sett på Einstullie naturreservat. Under tiden jeg har skrevet denne oppgaven har det skjedd enkelte endringer når det gjelder verneområder og forvaltning av disse i Skjåk kommune. Fra 6.mars ble det en ny forvaltningsmodell for Reinheimen nasjonalpark og i slutten av januar ble Einstullie naturreservat opprettet. Siden dette er såpass ferskt finnes det liten praksis på dette og fokuset vil derfor ikke ligge på dette. Oppgavens teoridel vil også begrense seg til å gjelde bygdeallmenninger.

1.4 Tidligere arbeid

Det er mye litteratur om temaet allmenningsrett og naturvern. I dette delkapittelet viser jeg til tidligere arbeid som jeg har hatt glede av både som inspirasjon og til kilder.

Irene Runningen (2005) undersøker i sin masteroppgave *Almenningsrett i et dynamisk samfunn* allmenningsretten og hva som skjer med denne når vesentlige forhold i bygdesamfunnet endres. Oppgaven har vært et godt bidrag til å forstå selve allmenningsretten og dens historiske utvikling. Dette har også vært en viktig del av min oppgave.

Matthew David Hoffman (2011) studerte gjennom sin doktoravhandling *Land and community: property rights and the future of rural landscapes* fire områder i forhold til problemer av kollektiv handling i arealbruk. Et av områdene var Skjåk Almenning. Også denne avhandlingen har vært relevant for min oppgave når det gjelder allmenningsbegrepet, men også forvaltning av områdene og eventuelle utfordringer som kan oppstå. Ellers har det vært interessant å se norske allmenninger fra et utenlandsk perspektiv.

Eivind Høstmark Borge (2011) studerte i sin masteroppgave tilknytning til verneområder og holdninger til allemannsretten, vern og forvaltningsnivå. Det ble gjort en undersøkelse blant tilreisende, lokale uten rettigheter og lokale med rettigheter i områdene. Undersøkelsen hans viste at lokalbefolkningens holdninger til vern varierte, men at rettighetshaverne var mest negative. Den viste også at lokale sluttet opp om lokale myndigheter grunnet lokal kunnskap og tradisjon, og at dette viste en utpreget råderettsfølelse. Tilreisende hadde et mer positivt syn på vern og disse støttet også nasjonale myndigheter. Dette har vært relevant for denne oppgaven da mine undersøkelser har vist mye av det samme.

I rapporten *Lokal forvaltning av store verneområder, erfaringer fra fire forsøk* av Eva Irene Falleth og Sissel Hovik (2008) ved Norsk institutt for by- og regionforskning diskuteres det funn fra evalueringer av forsøk med lokal forvaltning i fire store verneområder. Rapporten peker på hvordan lokal forvaltning fungerer og på utfordringer i tilknytning til dette. Denne rapporten har vært interessant for min oppgave siden forvaltningen i områdene i Skjåk bygger på disse forsøkene. Rapporten har gitt meg en forståelse for forvaltning av verneområder, betydningen av lokal medvirkning og eventuelle konflikter som kan oppstå i forvaltning av slike utmarksområder.

Tom Dybwad (2002) diskuterer naturvern og næringsutvikling i sin *presentasjon av Naturbruksprosjektet vern, bruk og næring med særlig vekt på Jostedalsbreen nasjonalpark i Sogn og Fjordane*. Her diskuteres mulighetene for å bruke blant annet nasjonalparker som en del av kommunens markedsføring. Prosjektet viser imidlertid at kommunene ikke er flinke til dette. Denne presentasjonen har vært interessant for min oppgave siden en av mine problemstillinger omhandler dette.

Jon Teigland (2002) ser på konsekvenser av vern i rapporten *Næringsmessige konsekvenser av vern av naturvernområder*. Rapporten gir en oversikt over dagens kunnskaper om positive og negative konsekvenser som vern kan ha for berørte lokalsamfunn. Et av punktene i rapporten som er av interesse for deler av min oppgave omhandler verneområder som turistattraksjon. Her diskuteres det om vernestatus kan øke tiltrekningskraften, servicetilbud i form av informasjonssentra og effekter for reiselivet. Dette har vært relevant for problemstillingen min om eventuelle positive virkninger hvor dette også diskuteres. Videre peker rapporten på negative virkninger som at vern kan forhindre bruk av ny teknologi og motoriserte kjøretøy. Dette har vært relevant for problemstillingen om negative virkninger siden resultatene mine viser mye av dette.

Sæbjørn Forberg (2002) diskuterer kulturell identitet og utmarksforvaltning i artikkelen *finst det ein «fjellbygdidentitet»?* Han stiller spørsmål om det finnes en lokal kulturell identitet i fjellbygdene og om en slik identitet kan påvirke forvaltningen av fjell og utmark i fremtiden. Han beskriver kulturelle identiteter som kilder til individuell og kollektiv selvfortolkning og som er preget av felles historiske erfaringer, omgangsformer og tradisjoner. Videre hevder han at man kan finne konturene av en slik identitet i fjellbygdene. Han mener at bruks- og eiendomsretter ikke bare er økonomiske og juridiske instrumenter, de er også viktige for sosial- og kulturell identitet. Når en grend i all tid har brukt et område til setring, mener han det er naturlig at folk i grenda identifiserer så sterk med området at de kjenner det som en del av seg selv. Når det gjelder utmarksforvaltning mener han at det er et problem at mange i fjellbygdene ikke føler seg hørt. Han mener at sosiale- og kulturelle identiteter er noe som må tas på alvor og at mangel på respekt for bygdefolket kan få uønskede konsekvenser. Dette har vært en svært interessant artikkel i arbeidet med min oppgave. Skjåk er en liten fjellbygd hvor allmenningen har mye å si for identitet og tilhørighet for bygdefolket. I arbeidet med denne oppgaven har jeg fanget opp mye og nettopp den følelsesmessige biten av å få sine områder vernet og med en alt for liten innvirkning i forvaltningen av disse.

1.5 Fremgangsmåte og metode

Den samfunnsvitenskapelige metodelæren skiller mellom kvalitative og kvantitative metoder for innsamling av data. Fenomenet man vil undersøke og beskrive er avgjørende for hva slags metode man velger. Selve forskningsspørsmålet er derfor avgjørende for hvilken metode man ønsker å bruke. Med kvantitative metoder som spørreskjemaer og observasjoner ønsker man å omforme informasjon til målbare enheter uttrykt i tall slik at vi kan foreta statistiske analyser for å avdekke mønstre og kunnskap som kan generaliseres. Formålet med de kvalitative metodene er å samle inn data som gjør det mulig å forklare hvordan et fenomen eller hvorfor en karakteristikk eksisterer. Egnede metoder for å fremskaffe data som vil si noe om dette, er litteraturstudier, observasjoner og intervju.

For å finne svar på mine problemstillinger har jeg valgt en fremgangsmåte som består av ulike metoder. Jeg har benyttet meg av en kombinasjon av litteraturstudium, intervjuer og spørreundersøkelse. Det jeg ønsket å finne svar på i denne oppgaven var påvirkninger og oppfatninger hos en større gruppe mennesker, de allmenningsberettigede i Skjåk Almenning. Jeg så det derfor som best egnet å gjennomføre en spørreundersøkelse for å få svar på problemstillingene mine. Johannessen et al. (2006 s.314) understreker at fordelen ved denne metoden er at man kan inkludere mange enheter i undersøkelsen og blant annet trekke slutninger om hva som er typisk for hele befolkningen eller spesielle grupper. I tillegg var det viktig å få en forståelse for både forvaltning og bruk av områdene i Skjåk Almenning og tankene rundt selve rådighetsinnskrenkningen. Jeg benyttet meg derfor også av intervjuer. I starten av arbeidet med oppgaven gjennomførte jeg først et litteraturstudium på fagfeltet allmenningsrett og naturvern. Det var mye informasjon i forhold til verneforskriftene som jeg måtte sette meg inn i før jeg kunne starte med datainnsamling gjennom intervjuer. Intervjuene fungerte som datamateriale til å få svar på problemstillingene mine og delvis som grunnlag til utarbeidelse av spørreskjemaene. En nærmere beskrivelse av metode og gjennomføring av intervjuene og spørreundersøkelsen omtales senere i oppgaven, under kapittel 5.

1.6 Oppgavens oppbygging

Kapittel 1 er innledningen til oppgaven. Her gir jeg en innføring i tema og problemstillinger. Videre viser jeg til litteratur om samme tema som har vært relevant under arbeidet med denne oppgaven. Her gis det også en kort oversikt over fremgangsmåte og metoder som er brukt.

Etter en presentasjon av oppgavens tema og problemstillinger vil jeg i kapittel 2 gi en oversikt over allmenningsretten og Skjåk Almenning. Kapittelet omhandler også institusjonelle

rammevilkår og tar for seg både formelle og uformelle institusjoner, transaksjonskostnader og relasjoner mellom mennesker og eiendom.

Kapittel 3 gir en innføring i naturvern og forvaltning av verneområder. Jeg gir en oversikt hjemmelsgrunnlaget for å opprette områdevern, prinsipper som skal legges til grunn ved utøvelse av offentlig myndighet og en oversikt over prosessen frem til et vernevedtak. Til slutt vil det gis en oversikt over forvaltningen i verneområdene i Skjåk Almending.

I kapittel 4 gir jeg en oversiktlig presentasjon av forskriftene for de seks verneområdene jeg har sett på i denne oppgaven. Hensikten er å gi en nødvendig oversikt over de faktiske begrensningene før jeg presenterer datamaterialet og drøfter dette.

I kapittel 5 går jeg nærmere inn på metoder jeg har brukt. Her gis det en oversikt over hva slags metoder som er brukt, hvorfor jeg brukte disse metodene, utvalg av informanter og gjennomføring. Videre gis det en presentasjon av intervjuene og spørreundersøkelsen.

Analysen og drøftingen i kapittel 6 er delt i to deler. Først forsøker jeg å vurdere kvaliteten på datamaterialet. Deretter følger drøftelse av problemstilling én etter én.

Kapittel 7 avslutter oppgaven med noen refleksjoner rundt funnene og oppgaveskriving.

2. ALLMENNINGSRETT OG SKJÅK ALMENNING

2.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg ta for meg allmenningsrett og Skjåk Almenning. Dette vil bli en teoretisk betraktning med utgangspunkt i Skjåk Almenning. Som en innføring vil jeg først ta for meg allmenningsbegrepet og historikk på et generelt nivå.

2.2 Generelt om allmenningsrett

2.2.1 Hva er en allmenningsrett

Allmenningsretten er et av våre eldste rettsinstitusjoner med skrevne rettsregler så langt tilbake som på tusen- og ellevehundretallet. Utformingen av disse reglene har vært preget av både de skiftende samfunnsforhold og lokale forhold i over tusen år. Beskrivelsen av allmenningsretten har av denne grunn variert opp gjennom tidene og det er i dag fortsatt ulike oppfatninger av hvordan allmenningsretten skal defineres.

Et kjent forsøk på en definisjon av allmenningsbegrepet ble gjort av Meinich Olsen (Olsen 1928 s.220): « *Ved almenning forstaar jeg en strækning, hvor et eller flere bygdelag i kraft av loven har bruksret*». Ut fra dette kan vi si at allmenningsretten kjennetegnes ved at det til gårdsbrukene i et bygdelag ligger viktige bruksrettigheter til et større eller mindre utmarksområde. Disse bruksrettighetene er fastsatt i lov og har derfor ikke grunnlag i noen form for avtale, tålt bruk eller hevd. Slike rettigheter er rett til trevirke, setring og beite. Jakt og fiske vil også være en rettighet til gårdsbrukene, men disse vil også ha andre grupper av rettighetshavere i kraft av allemannsretten som jeg kommer tilbake til. Siden rettighetene ligger til gårdsbruket er det den som til enhver tid er eier av bruket som kan utnytte rettighetene og disse kan ikke skilles fra gården ved salg eller separat pantsetting. Et viktig trekk ved rettighetene er at disse som hovedregel er knyttet til gårdens behov. Dette betyr for eksempel at det bare kan tas ut tømmer til bygninger, fyringsved o.l., men ikke for salg. Det er videre et krav at eiendommen skal være en jordbrukseiendom.

2.2.2 Allmenninger i dag og historiske trekk

Vi har i dag tre typer av allmenninger; bygdeallmenninger, statsallmenninger og privatallmenninger. Forskjellen på de tre typene ligger i eiendomsforholdene. I bygdeallmenningene ligger eiendomsretten til de omkringliggende gårdsbrukene og normalt er det de samme brukene som har allmenningsrett. Det finnes i dag om lag 51 bygdeallmenninger i Norge, med et samlet areal på 5500 km² og 1700 km² produktiv skog (Sevatdal & Grimstad 2007). NOU 1985:32 (1985 s.236) oppgir også at det er 51

bygdeallmenninger. I statsallmenningene er det staten som er grunneier og hvor gårdsbrukene har allmenningsrett. Det behøver ikke foreligge noen slike rettigheter og i Nordland og Troms har vi eksempler på statsallmenninger uten allmenningsretter. Det finnes 195 statsallmenninger i Norge, som samlet utgjør om lag 26 622 km², hvorav vel 2000 km² er produktiv skog (Sevatdal & Grimstad 2007). I privatallmenninger er eieren en enkelt privatperson eller en bedrift. Statistisk sentralbyrå (1989) viser en statistikk hvor antall allmenninger varierer over tid. Ifølge Statistisk sentralbyrå var det kommunene som den gang hadde ansvar for gjennomføring av tellingene og de har derfor ikke noe svar på hvorfor antallet varierer. Ifølge tabellen ser det ut til at det kun er allmenninger med et visst antall dekar produktiv skog er inkludert i tellingen.

For å forstå opphavet til allmenningene og forstå dagens allmenningsrett må man ta en titt på den historiske utviklingen. Eiendomsforholdene i norsk utmark er sterkt preget av og knyttet sammen med bygdelagene. Eiendomsforholdene i utmarka kan ses på som funksjoner av, eller respons på gårdsbrukene i bygdesamfunnene (Sevatdal 2007).

Da fast bosetting ble etablert i landet vårt ble etter hvert områdene nærmest boplassen utnyttet til fortrengsel for andre, disse områdene ble underlagt privat eiendomsrett. De mer fjerntliggende arealene ble liggende igjen som områder som ikke tilhørte bygdefolket som privat eiendom, disse ble utnyttet i felleskap ved at blant annet flere sendte sine dyr på beite i samme utmarksstrekning. Disse områdene har fra gammelt av blitt betegnet som allmenninger. Geografiske forhold kunne medføre at det bare var personer fra et rimelig klart avgrenset område som var med på den felles utnyttelse: folk i én dal hadde sitt fellesområde, og folk i nabodalen hadde sitt område (Falkanger 2009 s.45). Allmenningsretten var trolig opprinnelig en allemannsrett, som innebar at enhver fritt kunne hugge tømmer, sende dyr på beite, drive jakt, fangst og fiske, og utøve annen bruk i allmenningen. Fordi bruken særlig ble utøvd av folket i de nærliggende bygdene, oppsto det imidlertid etter hvert forestillinger om at bare bygdefolket hadde bruksrett i allmenningen. Siden bruksmåter som hugst og bufebeite i hovedsak ble utnyttet i forbindelse med gårdsdrift, har disse etter hvert blitt realrettigheter som ligger til gårdsbruket og som bare kan utnyttes av den som til enhver tid eier eller leier dette (NOU 2007:13 2007). En annen viktig grunn til den strenge lovgivningen var frykten for skogødeleggelse fra 1500-tallet da jernverkene kom i drift og det ble en stor eksport av trelast til blant annet Nederland, England og Spania. Dette fikk myndighetene til å føre en mer restriktiv skogpolitikk fra 1500-tallet og utover.

Siden utmarksressursene var begrenset oppstod det behov for styringsregler for å klargjøre hvem som kunne utnytte et område, samt forholdet mellom dem som hadde utnyttelsesrett. Våre eldste regler finner vi i Gulatingsloven og Frostatingsloven som var såkalte

landskapslover som ble skrevet på slutten av 1000-tallet. Disse ble avløst av Magnus Lagabøtes landslov fra 1274 og deretter Christian Vs Norske Lov fra 1687.

Fra gammelt av hadde også Kongen visse rettigheter i allmenningene, som etter hvert ble oppfattet som Kongens eiendom. Det er imidlertid ikke dokumentert at Kongen eide allmenningene. På 1700-tallet var Kongen ansett å være grunneier og eier av restretten. Meinich Olsen (1928 s.56) mente at Kongen hadde en «forbeholden» eiendomsrett til allmenningene, fordi Kongen hadde rett til å bygsle allmenning til hvem han ville, etter Magnus Lagabøtes landslov VII 62. De som bodde i bygda hadde forskjellige former for bruksretter. Et viktig ledd i allmenningsrettens historie er de betydelige salg av statseiendommer som fant sted især på 1600- og 1700-tallet, men også senere, ved såkalte kongeskjøter (Falkanger 2009 s.49). Allmenningene ble solgt til enkeltpersoner eller bygdefolket og dagens allmenningstyper ble dermed dannet. Allmenningene som ble solgt til bygdefolket ble bygdeallmenninger og de som ble solgt til enkeltpersoner ble privatallmenninger. Allmenningsloven fra 1857 definerte privatallmenning som en allmenning der eierne utgjør mindre enn halvparten av de som har bruksrett (NOU 1985:32 1985 s.113) De allmenninger som ikke ble solgt ble statsallmenninger.

Bruken og rådigheten over bygdeallmenninger reguleres i dag i hovedsak gjennom lov om bygdeallmenninger (bygdeallmenningsloven) av 1992, statsallmenninger reguleres av fjellova av 1975 og lov om skogsdrift i statsallmenning av 1992.

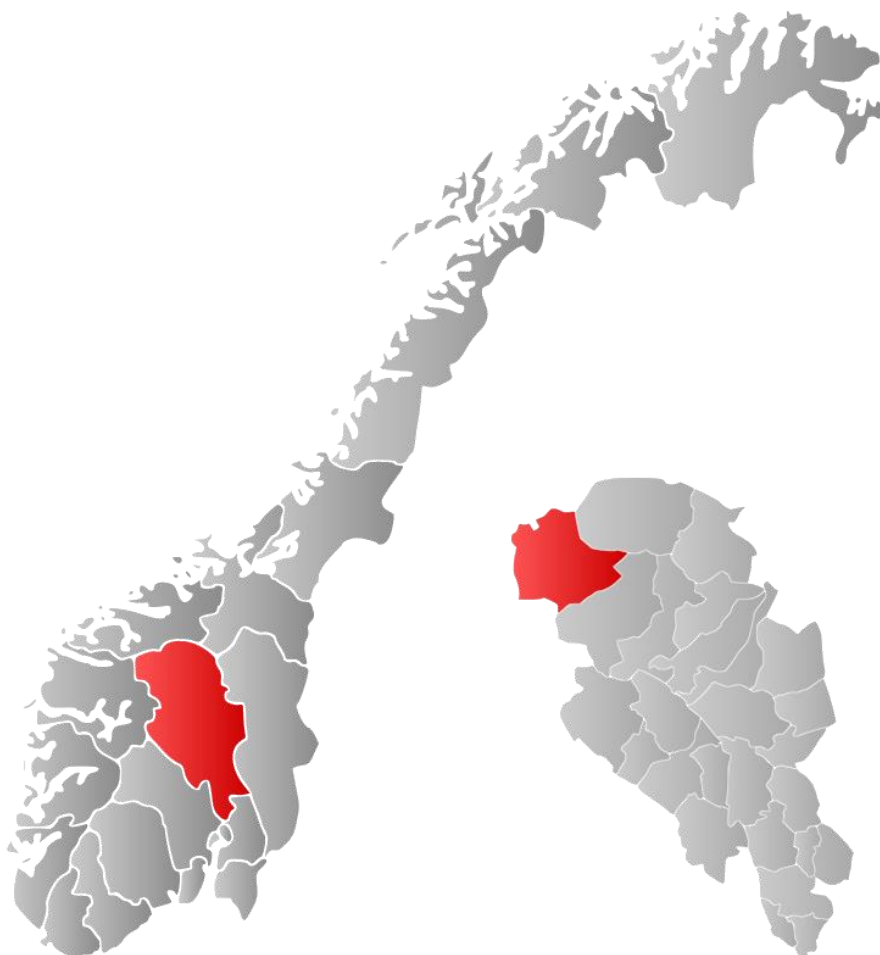
2.3 Skjåk Almenning

2.3.1 Kort om Skjåk kommune

Skjåk kommune er en kommune og en liten fjellbygd som ligger i Gudbrandsdalen i Oppland. Kommunen ligger lengst vest i Ottadalen. Skjåk grenser til kommunene Norddal, Rauma og Lesja i nord, til Lom i øst og sørøst, Luster i sør og Stryn og Stranda i vest. Skjåk kommune ble opprettet 1. januar i 1866, før dette var området en del av Lom kommune. Administrasjonssenteret i Skjåk kommune er Bismo. I 2012 var det 2307 innbyggere i kommunen (SSB 2012). Skjåk kommune har et totalt areal på 2076 km², hvor 1976,7 km² er land og 99 km² er vann (SSB 2012).

Skjåk er en jordbrukskommune med tradisjoner innen griseavl og storfehold. I kommunesentret Bismo er det også mye industri med produksjon av møbler og mat. Ellers er reiselivet viktig for Skjåk kommune. Kommunen ligger i et område med flere attraktive turistattraksjoner. Det er i kommunen flere campingplasser, raftingselskaper, hytter i fjellet, spisesteder og hotell.

Figur 1: Plassering av Oppland fylke og Skjåk kommune (Wikipedia 2006-2007)

2.3.2 Kort om Skjåk Almenning

Skjåk Almenning er en bygdeallmenning i Skjåk kommune. Allmenningen grenser mot Møre og Romsdal i nord og Sogn og Fjordane i sørvest. Allmenningen dekker et område på hele 2 millioner dekar og er med dette landets tredje største grunneiendom og den største private (Lokalhistoriewiki 2012). Av de 2 millioner dekarene er omtrent 83 % fjell og vidde, 6 % breer, 5 % vann og vassdrag og 6 % skog, av dette er 93 000 dekar produktiv furuskog. Allmenningen utgjør 95 % av kommunens areal.

Ved siden av å være grunneier og forvalter av naturressurser, driver Skjåk Almenning skogbruk, foredlings- og forretningsvirksomhet i bygda. Foredlingen skjer ved allmenningen sitt sagbruk og høvleri i Bismo. Denne delen av virksomheten er organisert gjennom datterselskapet Skjåk Trelast AS, som også driver omsetning av trelast og byggevarer i Bismo. Allmenningen har ellers inntekter av jakt og fiske, kraftutbygging og festeavgifter av hyttetomter. Skjåk Almenning har og er av stor betydning for bygdesamfunnet både når det gjelder bosetting, økonomi og arbeidsliv i bygden.

Figur 2: Kart over Skjåk Almending hvor det som er merket rødt ikke inngår (Skjåk Kommune 2012).

2.3.3 Naturvernet i Skjåk Almending

Skjåk er den kommunen i landet som har størst prosentvis verna område da 79 % av kommunens areal ligger under vern etter naturmangfoldloven. I og med at allmenningen utgjør 95 % av kommunens areal har dette ført med seg en stor innskrenkning for råderett over egen grunn. Som det står på Skjåk Allmenning sine nettsider:

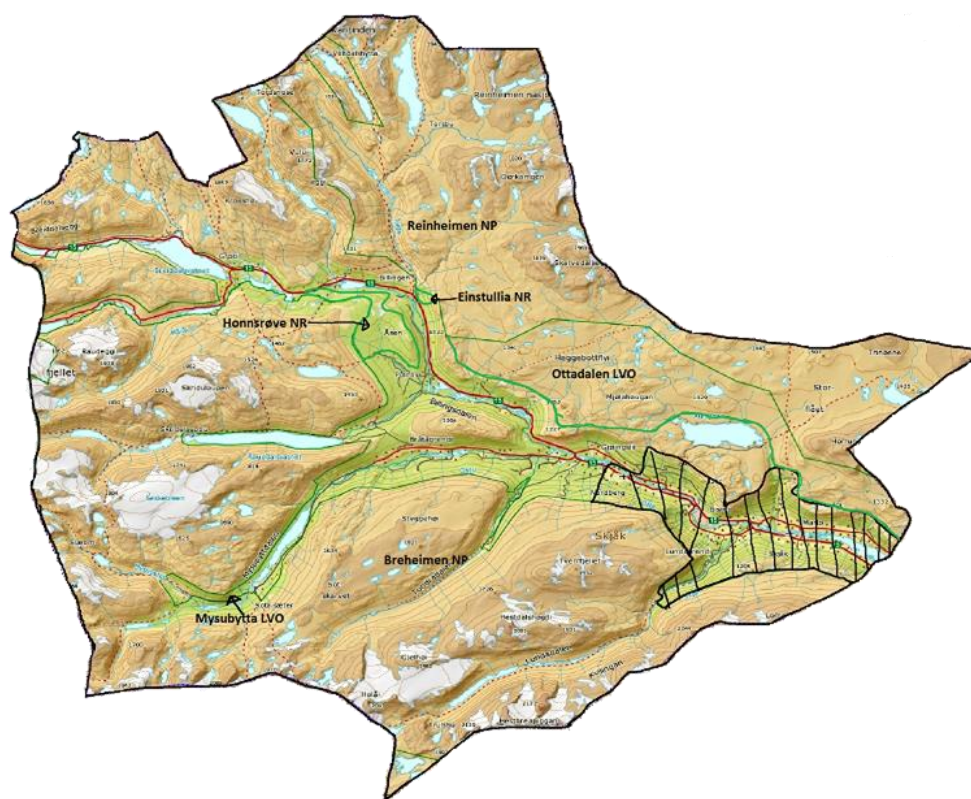
«Utan tvil vert Skjåk Almending den private grunneigaren i Norge som må gje frå seg mest mynde og rådvelde til fellesskapet. Skjåk kjem til å toppe rankinglista over nasjonalparkkommunar (1364 km²) i landet, og det nær 100 prosent hjå ein og same grunneigar!» (Skjåk Almending).

Honnsrøve naturreservat ble opprettet i 2005. Reservatet dekker et område på 16 000 dekar og ligger i sin helhet i Skjåk Almending. Reservatet er et stort, tilnærmet urørt skogområde med karakter av furu-urskog og en av Europas største kjente forekomster av ulvelav. Forvaltningsmyndighet er Fylkesmannen i Oppland.

Høsten 2006 ble Reinheimen nasjonalpark med tilhørende landskapsvernområder opprettet. Nasjonalparken ligger i det nest største inngrepsfrie området i Sør-Norge og villmark preger det varierende fjellandskapet. Her finnes mye av det opprinnelige fjelløkosystemet med villrein, jerv, kongeørn, jaktfalk og ryper. Reinheimen er dessuten rik på kulturminner etter den gamle villreinfangsten. Nasjonalparken strekker seg over fylkene Oppland og Møre og

Romsdal og har et totalt areal på 1969 km² hvor 420,6 km² ligger i Skjåk allmenning. Tilhørende landskapsvernområde er Ottadalen landskapsvernområde på 229 km² hvor 126,6 km² ligger i allmenningen. Ottadalen landskapsvernområde er den viktigste delen av leveområdet for villreinen i Ottadalen nord. Området er dessuten rikt på kulturminner knyttet til vanningskultur og fangstkultur. Forvaltningsmyndigheten for områdene er lagt til et nasjonalparkstyre for Reinheimen.

I 2009 ble Breheimen nasjonalpark med tilhørende landskapsvernområder opprettet. Nasjonalparken strekker seg over fylkene Oppland og Sogn og Fjordane og har et totalt areal på 1691 km² hvor 951,1 km² ligger i allmenningen, altså over halvparten av nasjonalparken. Tilhørende landskapsvernområde Mysubytta er på 5,6 km² og ligger i sin helhet i allmenningen. Mysubytta har et spesielt verdifullt setermiljø i tillegg til et rikt plante- og dyreliv. Forvaltningsmyndigheten for områdene er lagt til et nasjonalparkstyre for Breheimen.

Figur 3: Oversikt over verneområder i Skjåk Almanning (Lyngved 2013)

Einstullie naturreservat er opprettet nå nylig og er et område på 991 dekar med skog. Området faller inn under ordningen om frivillig vern, hvor lokaliteter er tilbudt fra grunneiernes side. Formålet med vernet er å bevare forholdsvis urørte skogområder med særlig verdi for biologisk mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Forvaltningsmyndighet er Fylkesmannen i Oppland.

2.4 Allmenningsretten i Skjåk Almenning

2.4.1 Eiendomsretten og bruksretten

Som jeg har vært inne på tidligere var det Kongen som opprinnelig ble ansett som eier av allmenningene, altså grunnen og restretten, mens den del av befolkningen som hørte til i det bygdelag der allmenningen lå, hadde rettigheter med hensyn til bruken.

Skjåk Almenning var frem til år 1726 ansett som Kongens eiendom og var således en statsallmenning i denne perioden. Etter den store nordiske krig så Kongen det som nødvendig å selge en rekke allmenninger for å få penger i statskassa. Nordherredsmarken allmenning, som allmenningen het da, ble solgt på auksjon på Elstad på Ringebu 3. august 1726. Gårdsbrukene med rettigheter var representert ved auksjonen, men nådde ikke opp. Ved Kongeskjøte av 25. februar 1725 ble allmenningen solgt til Johan Joakim Loenicher. I perioden 1726-1798 var allmenningen det vi i dag kaller en privatallmenning med en rekke forskjellige eiere. Ifølge skjøte av 22. januar 1798 overdro daværende eier Bernt Anker allmenningen til de 140 matrikulerte brukene i bygda pluss gården Andvord i Lom. Kjøpesummen var avtalt til 2500 riksdaler, som ble utlignet i henhold til hudskylden (skatteverdien) på de ulike brukene. Datidens skyldmark ble i nord-Gudbrandsdalen målt i huder og skinn, slik at 1 hud utgjør 12 skinn. Fordi hvert bruk bidro etter skatteverdien av gården, ble eierandelene ujevnt fordelt. De fleste privatallmenningene ble delt mellom eiere og brukerne gjennom utskiftning. Tengesdal et al. (1998 s.6) hevder at siden allmenningsloven av 1857 innførte et forbud mot slik deling ble ikke dette gjort i Skjåk allmenning. Allmenningsloven av 1857, eller lov om jords og skovs utskiftning af fællesskab som den het hadde en bestemmelse i § 24 som lød «Forlanges utskiftning av almenning der eies av bygdelag eller dele av saadant, eller av andre betydelige skogstrækninger hvorfra større samling av gaarde henter forsyning med træmaterialer, skal ved særlig opnævnte kyndige mænd foretages undersøkelse om hvorvidt utskiftning er hensigtsmæssig, samt i tilfælde hvorledes denne bør ske. Findes ifølge saadan undersøkelse utskiftning uhensigtsmæssig, maa denne ikke foregaa enten i mindelighet eller ved utskiftningsforretning». Bestemmelsen innebar at deling av bygdeallmenning var lovlig, dersom dette var hensiktsmessig. Det kan tenkes at dette ikke var tilfellet for Skjåk Almenning. Dette er bakgrunnen for at allmenningen har to kategorier av allmenningsberettigede; de som har eiendomsrett i tillegg til bruksrett og de bruk som har oppstått etter kjøpet i 1798 og bare har bruksrett. Det at bruksrettshaverne består av to grupper skiller Skjåk Almenning fra andre bygdeallmenninger.

Alle jordbrukseiendommer i bygden med mer enn 5 dekar dyrka mark, har bruksrett i allmenningen. Ved valget i 2012 var det 310 slike eiendommer. Av disse har 205 eiendomsrett og bruksrett, mens de resterende 105 eiendommene kun har bruksrett.

2.4.2 Allmenningsrettene

Bruksretten er den samme for de to gruppene, men bruken skal dekke gårdens behov og kan derfor variere med brukets størrelse, driftsform, investeringsbehov osv., jfr. lov om bygdeallmenninger § 2-2. Det er også et krav om at det skal være en jordbrukseiendom, jfr. § 2-1. Det er i medhold av § 3-7 i lov om bygdeallmenninger fastsatt bruksregler for Skjåk Almenning. Disse skal legges til grunn for styrets forvaltning av allmenningen og de eiendomsberettigedes og bruksberettigedes utøvelse av bruksrettene, ved siden av bestemmelsene i lov om bygdeallmenninger og annet lovverk. Spesielt aktuelt her er forskriftene for verneområdene som jeg vil komme inn på senere.

De enkelte allmenningsretter er virkesrett, beite og rett til seter, jakt og fiske. Rett til virke og beite tilkommer de med tilknytning til jordbruket, mens jakt og fiske tilkommer en videre personkrets som ikke trenger å ha noen tilknytning til landbruket.

Etter lov om bygdeallmenninger § 5-1 og § 4 i bruksregler for Skjåk Almenning har eiendommer med bruksrett rett til trevirke til dekning av eiendommens jordbruksmessige behov. I tvilstilfelle avgjør allmenningsstyret om formålet som det søkes bruksrettsytelser til skal regnes som jordbruksmessig behov, jfr. § 4 punkt 4.1 i bruksreglene. Forsvarlig ressursforvaltning kan sette grenser for uttak av trevirke og bruksreglene setter en del begrensninger når det gjelder mengde uttak, frister for søknad om uttak osv. Det praktiseres fellesdrift, og allmenningen har sitt eget sagbruk hvor det leveres ferdigforedlet trelast og hvor det gis bruksrettsrabatt. Etter bruksreglene skal det som hovedregel leveres trevirke fra sagbruket, men i særlige tilfeller kan allmenningen tillate selvhogst. Formål hvor virkesretten kan kreves er uttak av virke til bygninger (våningshus, driftsbygninger og seterhus), brenneved og gjerder. Som del av virkesretten nevner bruksreglene for Skjåk allmenning også uttak av jord, stein og grus, steinvelter og anleggelse av vannledninger og vanninntak, jfr. § 4 punkt 4.4 til 4.6. Disse er ikke en del av virkesretten etter lov om bygdeallmenninger.

Etter lov om bygdeallmenninger §§ 6-1 og 6-4 og § 5 i bruksregler for Skjåk Almenning har eiendommer med bruksrett rett til seter og beite med så stor besetning som kan vinterføs på eiendommen. Begrepet «vinterføs» betyr at den bruksberettigede kan sende på beite det antall dyr som kan vinterføs på gården. Ved beregning av vinterfødd-kapasiteten tas det utgangspunkt i at 50 % av fôret må kunne ha vært produsert på eiendommen (Falkanger 2009 s.160). Allmenningsstyret kan imidlertid bestemme at det kan beites i større utstrekning enn dette når det kan skje uten vesentlig skade for skogen eller for andre bruksberettigede, jfr. § 6-1 annet ledd. Skjåk Almenning har rikelig med utmarksbeite, selv om trenden her er at antall beitedyr går ned i likhet med andre steder. De fleste setrene er pr i dag ikke i aktiv bruk, men beitebruken er opprettholdt på mange av setrene ved at dyrene oppholder seg der og beiter på setervollene. I Skjåk Almenning er det tradisjon for at hvert grendelag har sitt

beiteområde. Dette har ifølge Tengesdal og Aaboen (1998 s.29) ført til konflikter mellom grendelag, og til interessekonflikter mellom beiterett og annen utnyttelse av arealene. Allmenningsstyret kan etter bruksreglene § 5 punkt 5.1 blant annet sette forbud mot beiting i deler av allmenningen eller med visse dyreslag for et bestemt tidsrom. Styret kan også inndele allmenningen i beitestrekninger og henvise de bruksberettigede til riktig beitestrekning i forhold til grendelag. Rett til seter er også en del av denne bruksretten. Det er innenfor Skjåk Almenning rundt 30 seterstøler, til sammen rundt 150 enkeltsetrer hvor det kun er et par setrer som er i tradisjonell drift i dag. Det er få nye søknader og siste utvisning av seter var i 1948. Røykjeskålslia felles seter for geit ble etablert i 1992 og er fortsatt oppe i dag.

Etter lov om bygdeallmenninger § 7-1 og § 6 i bruksregler for Skjåk Almenning har eiendommer med bruksrett rett til jakt og fangst av småvilt. Utøvelse av slik rett forutsetter at vedkommende har løst jaktkort, jfr. § 7-7. Bruksreglene for Skjåk Almenning gjelder for utøvelsen av jakt og fangst. De henviser til kapittel 7 i lov om bygdeallmenninger når det gjelder utøvelsen av jakt og fangst som omfattes av bruksretten. Jakt etter elg, hjort, villrein og rådyr er ingen bruksrett, men en grunneierrett. Forvaltningen av jakt og fangst tilligger allmenningsstyret. Utenbygdsboende har også god tilgang på småvilt og salg av jaktkort er med på å gi allmenningen en god inntekt. Området er inndelt i fire jaktfelt og jakten er inndelt i perioder hvor salg av kortene er begrenset i noen av dem, dette på grunn av at det til tider har vært lav bestand av småvilt. Bestanden av villrein, elg og hjort har vært god i Skjåk Almenning. Skjåk Almenning er Norges største private tilbyder av villreinjakt. Hvert år blir det tildelt rundt 400 dyr, og ca. 2/3 av jaktkortene går til utenbygdsjegere (Skjåk Almenning).

Etter lov om bygdeallmenninger § 8-1 og § 7 i bruksregler for Skjåk almenning har eiendommer med bruksrett rett til fiske. Med over 200 fiskevann og 250 km med fiskeførende elver er dette en stor ressurs i Skjåk Almenning med stort potensiale for vekst. Skjåk har lange tradisjoner for fiskekultivering og det er satt ut aure i de fleste vann. Siden 30-årene har mer enn 150 vann og tjern vært jevnlig kultiverte (Tengesdal et al. 1998 s.102). Dette er nødvendig fordi vassdragene ikke er særlig produktive på grunn av høyden over havet og naturgitte forhold. Allmenningsstyret har vedtatt egne regler for fiske i Skjåk Almenning som blant annet bestemmer at alle over 16 år med gyldig fiskekort kan fiske i allmenningen. De under 16 år kan fiske gratis med stang og håndsnøre, jfr. lov om laksefisk og innlandsfisk § 18. I tillegg inneholder de bestemmelser om tider, utstyr osv. Vi ser altså at utøvelsen av jakt og fiske favner noe videre. Hovedregelen er at det er en begrenset krets av personer som kan jakte eller fiske. I sentrum av denne kretsen finner vi den som utøver bruksrett i allmenningen. I tillegg kommer vedkommendes husstand og andre som har en nær tilknytning til den allmenningsberettigede eiendom. Også andre kan etter omstendighetene jakte og fiske, men dette krever særskilte vedtak fra allmenningens side (Falkanger 2009 s.201). I statsallmenninger er dette annerledes og småviltjakt og fiske ses i noen grad som en

allmannsrett. For jakt og fiske kreves det likevel at man har fått utløst jaktkort og fiskekort mot betaling av avgift, jfr. fjellova §§ 25 og 29. Fjellstyret kan etter § 23 annet ledd avgrense småviltjakt med hund til innenbygdsboende.

2.4.3 Andre rettigheter - allemannsretten

I en helt annen kategori er de rettigheter som følger av frilufsloven, altså allemannsretten. Allemannsretten er et begrep som brukes til å betegne den rett alle og enhver har til ferdsel, opphold og aktivitet i utmark uavhengig av eiendomsforhold. Allemannsretten står sterkt i Norge og utgjør fundamentet i vår friluftstradisjon. Hver og en kan påberope seg allemannsretten. Til forskjell fra allmenningsretten er den ikke avhengig av at man eier et bruk i bygda. Før vi fikk frilufsloven i 1957, og reglene fikk lovs form fulgte denne adgangen til bruk av naturen av gammel sedvanerett. Allemannsretten gir alle i Norge rett til å:

- Ferdes fritt til fots og på ski på stier, veier og i terrenget
- Ferdes over dyrket mark når den er snødekt eller frossen
- Bruke kano, kajakk, ro- eller seilbåt i vann og vassdrag¹
- Å raste og overnatte
- Sykle og ri langs stier og veier i utmark
- Å bade i sjøen, vann og vassdrag
- Ferdes fritt i båt, fortøye og gå i land langs kysten
- Plukke bær, sopp, urter og blomster
- Fiske fritt etter saltvannsfisk²
- Fiske gratis i ferskvann hvis man er under 16 år³

Jeg har vært inne på at et av de tradisjonelt viktige elementene ved allmenningsretten, retten til jakt og fiske blir mer og mer revet fra eierskapet til allmenningen og tilkommer også allmennheten. Jakt og fiske i ferskvann er imidlertid ingen allemannsrett, men jeg nevner det likevel her da det gjerne skjer i forbindelse med friluftsliv.

2.5 Institusjonelle rammevilkår

2.5.1 Innledende

Det finnes ulike former for regler som sier noe om hvorfor mennesker tenker og handler som de gjør. Vi kan snakke om institusjoner eller institusjonelle rammevilkår for menneskers atferd. I dagligtale blir ofte begrepet institusjon forstått som et organ, en organisasjon eller

---

¹ LOV 2000-11-24 nr 82: Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) § 16.

² LOV 2008-06-06 nr 37: Lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser (havressurslova) §§ 22 og 23.

³ LOV 1992-05-15 nr 47: Lov om laksefisk og innlandsfisk mv. (lakse- og innlandsfiskloven) § 18.

offentlige institusjoner som sykehus og sykehjem. Det eiendomsfaglige begrepet institusjoner handler tilsynelatende om noe annet. Institusjoner skal i denne sammenheng forstås som regler og normer som danner rammer og spillerom for menneskelige handlinger (Sevatdal & Sky 2003 s.28). Begrepet institusjoner gir ikke mening uten å sette det i sammenheng med begrepet regime. Berge (2011 s.2) definerer et regime som en samling spesifikke institusjoner som til sammen styrer atferd hos aktører innenfor et nærmere avgrenset område av aktiviteter eller interesser. Sevatdal og Sky (2003 s.33) snakker om et regime som en aktør pluss en bestemt gruppe av institusjoner i tilknytning til denne aktøren, nemlig de institusjonene som gir maktbasis, handlingsrett og handlingsmakt til vedkommende aktør. I denne sammenhengen kan vi prate om eiendomsregimet og reguleringsregimet. Et eiendomsregime kan sies å være en samling lover og normer som styrer aktørene sin atferd i forhold til ressurser som det er knyttet eiendomsrett eller tilsvarende retter til (Berge 2011 s.2). Med reguleringsregimet mener man lovregler som gir offentlige styresmakter og tjenestemenn rett til å styre arealbruk (Sevatdal & Sky 2003 s.33). Tvangsmakt for gjennomføring er også en viktig del av det institusjonelle rammeverket som gir aktører som stat og kommune, mulighet til overvåkning og sanksjonering ved eventuelle brudd på regler. Institusjonene får hver enkelt til å handle annerledes enn de ville ha gjort fra en helt fri motivering fordi institusjonene forteller hva som er påbudt, forbudt eller tillatt. Sevatdal og Sky (2003 s.45) tar frem en mer omfattende definisjon av institusjoner av sosiologen Richard W. Scott som sier at «*Institutions consist of cognitive, normative, and regulative structures and activities that provide stability and meaning to social behavior*». Institusjoner består altså av kognitive, normative og regulerende strukturer og aktiviteter som skal gi stabilitet og mening til mellommenneskelig atferd. Det regulerende aspektet ved institusjoner er knyttet til ulike regler som avgrenser og styrer atferd og handlinger. Reglene setter grenser for hva som er lovlig og hva som eventuelt skjer hvis disse brytes. Denne siden av institusjonene blir gjerne oppfattet som viktigst, eller man tar utgangspunkt i den, og tar inn det normative og kognitive som modifikasjoner (Sevatdal & Sky 2003 s.61). Det normative aspektet handler om verdier og normer. Verdier er preferansene eller ønskene man har, mens normer handler om hvordan man kan velge det ene fremfor det andre. Verdier går altså på hva man ønsker, normer på hva som er akseptable fremgangsmåter for å oppnå det (Sevatdal & Sky 2003 s.61). Termen kognitiv handler om fornuft og oppfatning og det å erkjenne virkeligheten. Det kognitive aspektet ved institusjoner er at disse inneholder regler som former vår oppfatning av virkeligheten. Sevatdal og Sky (2003) påpeker at oppfatningen av samme «realitet» kan variere fra person til person og at personer handler ut fra deres oppfatning av hva som er virkeligheten, ikke ut fra hvordan fakta objektivt sett er.

Jeg vil nedenfor gå inn på de viktigste formelle- og uformelle institusjoner som kan ha betydning for hvordan brukerne av Skjåk Almenning oppfatter begrensningene av vernet. Jeg

vil også nevne begrepet transaksjonskostnader da dette har sammenheng med institusjoner og atferd. Til slutt vil jeg også komme inn på betydningen av relasjonen mellom eier og eiendom.

2.5.2 Formelle institusjoner

Vi kan skille mellom formelle og uformelle institusjoner. De formelle institusjoner består hovedsakelig av formelle lover, forskrifter og kontrakter. De viktigste formelle institusjonene for denne oppgaven vil være lov om bygdeallmenninger, bruksregler for Skjåk Almenning, viltlova, lakse- og innlandsfiskloven, lov om motorferdsel i utmark, friluftsløven og naturmangfoldloven. I tillegg vil verneforskrifter med forvaltningsplaner være viktige institusjoner som setter rammer for handling.

Utgangspunktet for rettssituasjonen i allmenninger finner vi først og fremst i **lov om bygdeallmenninger**. Bygdeallmenningsloven § 1-1 inneholder en definisjon på hva en bygdeallmenning er, dette er *«allmenning hvor eiendomsretten tilligger minst halvparten av de jordbrukseiendommer som fra gammel tid har bruksrett i allmenningen»*.

Bestemmelser om bruksrett finner vi i bygdeallmenningsloven kapittel 2. §§ 2-1 og 2-2 sier noe om vilkår og innhold for bruksrett. Det er jordbrukseiendommer innen det bygdelag som fra gammel tid har utøvd bruksrett i allmenningen, som har bruksrett og denne bruken er avgrenset til å gjelde dekning av eiendommens behov ved jordbruksmessig drift. Det følger derfor av § 2-6 at denne bruksretten faller bort dersom jordbruksdriften på eiendommen blir lagt ned eller eiendommen mister sin karakter av jordbruk, jfr. § 2-1 annet ledd.

Bygdeallmenningsloven kapittel 3 inneholder bestemmelser om forvaltning og administrasjon av allmenningen. § 3-1 bestemmer at denne ligger til allmenningsstyret og dette styret skal etter § 3-2 representere både eierinteressene og bruksrettsinteressene i allmenningen. Styret skal forvalte allmenningen i samsvar med lover, bruksregler og skogbruksplan og de har som hovedregel myndighet til å avgjøre spørsmål i forbindelse med allmenningens forvaltning og drift. § 3-7 fastsetter at det skal lages bruksregler om forvaltning og bruk av allmenningen. Bruksreglene setter også viktige rammer for handling og er derfor en viktig formell institusjon. Som det står i bruksregler for Skjåk Almenning er disse *«bindende for allmenningsstyret, de eiendomsberettigede og bruksberettigede. Bruksreglene skal legges til grunn for styrets forvaltning av allmenningen og de eiendomsberettigedes og bruksberettigedes utøvelse av bruksrettene, ved siden av bestemmelsene i lov om bygdeallmenninger og annet lovverk»*.

I tillegg får en rekke særlover betydning slik som **lov om motorferdsel i utmark og vassdrag** (motorferdselloven), **viltloven** og **lakse- og innlandsfiskloven**. Motorferdselloven

§ 3 setter et generelt forbud mot motorferdsel i utmark og i vassdrag, men § 4 åpner for motorferdsel for nødvendig kjøring knyttet til anerkjente nytteformål. Etter § 3 er det tillatt med ferdsel på innsjøer som er 2 kvadratkilometer eller større, på elvestrekninger, og på innsjøer mindre enn 2 kvadratkilometer dersom disse inngår som en del av et farbart vassdrag. Det stilles i § 8 krav om at lovlig motorferdsel skal foregå aktsomt og hensynsfullt for å unngå skade og ulempe for naturmiljø og mennesker. Viltloven understreker betydningen av forsvarlig viltstell og i § 1 heter det at formålet med loven er at *«viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv»*. Loven inneholder videre regler om utøvelsen av jakt og fangs og retten til jakt og fangst. Lakse- og innlandsfiskloven § 1 sier at formålet med loven *«er å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder samt andre ferskvannsorganismer forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på økt avkastning, til beste for rettighetshaverne og fritidsfiskerne»*. Loven inneholder videre regler om utøvelse av fiske, vern og utvikling av fiskestammer og biotoper, bestemmelser om fiskeretten, organisering av fiskeforvaltningen og kontroll og oppsyn.

Lov om friluftsliv (friluftsloven) er en viktig institusjon da den både gir muligheter og setter grenser for allmennhetens bruk av utmarka. Allemannsretten er nedfelt i denne loven og sikrer oss rett til ferdsel, opphold og aktiviteter i naturen uavhengig av hvem som eier grunnen. Allemannsretten kan i verneområder være opphevet eller justert gjennom offentlig regulering.

Friluftsloven § 1 slår fast at *«formålet med denne loven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmenhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes»*.

Allemannsrettene kan inndeles i tre grupper: Ferdseisrett, oppholdsrett og rett til høsting av bær, sopp, nøtter osv. For ferdselsretten er grensen mellom innmark og utmark det grunnleggende skillet så lenge vi snakker om umotorisert ferdsel. Etter friluftsloven § 2 kan enhver i utmark ferdes til fots hele året, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet. Ferdsel med hest og sykkel er tillatt på vei eller sti og overalt i fjellet. For innmark gjelder § 3 som sier at i innmark kan enhver ferdes til fots i den tid marken er frosset eller snølagt, men ikke i tidsrommet fra 30. april til 14. oktober. Retten til ferdsel i innmark gjelder ikke på gårdsplass eller hustomt, inngjerdet hage eller park.

Friluftsløven § 6 gir alle rett til å ferdes på sjøen med båt og ferdsel på islagt sjø. Etter § 7 kan en under ferdsel dra i land båt på strandstrekning i utmark i kortere tid. Alle har rett til å bade i sjøen eller i vassdrag etter § 8. Retten til rasting og telting er regulert gjennom § 9. I innmark er det ikke tillatt å raste eller å overnatte uten eiernes eller brukernes samtykke. Dette er tillatt i utmark så lenge ikke dette skjer med utilbørlig fortrengsel eller ulempe for andre eller kan medføre nevneverdig skade på ungskog eller skogforyngelsesfelt. Telt må ikke settes opp så nær bebodd hytte at det forstyrrer beboernes fred. Telting eller annet opphold er ikke tillatt i mer enn 2 døgn om gangen uten eierens eller brukerens samtykke. Dette trengs ikke i høyfjellet eller område fjernt fra bebyggelse med mindre det kan medføre nevneverdig skade eller ulempe. Siste ledd i bestemmelsen gir departementet mulighet til å forby eller regulere teltslåing som kan være til ulempe for villreinjakten, for tidspunktet umiddelbart før eller under jakten.

Høstingsretten følger av § 5 og gir allmennheten rett til å plukke og spise nøtter på stedet, samt å plukke med seg ville blomster, bær, sopp, røtter og urter.

En viktig bestemmelse finner vi lovens § 19 som sier noe om forholdet til andre lover og forskrifter. Bestemmelsen sier at utøvelse av allemannsretten etter denne loven gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning eller av forskrifter gitt i medhold av lov. Dette betyr at verneforskriftene som er vedtatt med hjemmel i naturmangfoldloven, går foran bestemmelsene i friluftsløven.

I forhold til forvaltning er **Lov om forvaltning av naturens mangfold** (naturmangfoldloven) en viktig institusjon. Loven fastslår at naturen er en nasjonal verdi som må vernes. Naturmangfoldloven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fatter beslutninger med konsekvenser for naturen. Loven regulerer forvaltning av arter, områdevern, fremmede organismer, utvalgte naturtyper og den tar vare på leveområder for prioriterte arter. Selve verneformålet, omfanget, vernereglene med mer spesifiseres i verneforskriftene. Lovens formål er etter § 1 at «*naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur*».

Naturmangfoldloven §§ 8 til 12 inneholder en rekke prinsipper for offentlig beslutningstaking; Prinsippet om kunnskapsgrunnlag, føre-var-prinsippet, prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning og prinsippet om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. Disse skal etter § 7 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Dette er først og fremst aktuelt ved enkeltvedtak og fastsetting av forskrifter. Bestemmelser om områdevern

finner vi i naturmangfoldloven kapittel V. Typer av områdevern er hjemlet i §§ 35 til 39 og omfatter nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservater, biotopvernområder og marine verneområder. § 34 sier at verneområdene fastsettes ved forskrift og at denne skal angi «*verneområdets formål, herunder hvilke natur- og kulturverdier vernet skal ivareta og den tilstand som ønskes oppnådd med vernet, verneområdets grenser, berørte eiendommer og bestemmelser om bruk av området*».

Naturmangfoldloven § 48 er en viktig bestemmelse siden den åpner for dispensasjon fra vernevedtakene. Etter denne bestemmelsen kan forvaltningsmyndigheten «*gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig*». Søknad om dispensasjon skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. Forvaltningsmyndigheten skal ved et vedtak gi begrunnelse for hvordan disse virkningene er vurdert og hvilken vekt de har lagt på dette.

En institusjon som er svært relevant i denne studien er **verneforskrifter** fastsatt av Miljøverndepartementet. For Skjåk Almenning er det fastsatt seks verneforskrifter for de forskjellige verneområdene. Dette legger i enkelte områder sterke bånd på bruken. Senere vil jeg komme inn på hva slags bånd forskriftene helt konkret legger på utnyttelsen av ressursene i allmenningen. For verneområdene er det utarbeidet forvaltningsplaner. Disse skal sikre en helhetlig og enhetlig forvaltning av verneområdene, og inneholder retningslinjer for hvordan området skal forvaltes og hvordan forskriftene skal praktiseres. Planene inneholder konkrete retningslinjer for bruk, vedlikehold, informasjon, økologisk skjøtsel og eventuelle tilretteleggingstiltak. Forvaltningsplanen utarbeides av forvaltningsmyndigheten, men det er viktig med lokal medvirkning for å avklare forholdet mellom bruk- og verneinteressene. Disse er også med på å sette rammer og styre bruk og handlinger i Skjåk Almenning.

2.5.3 Uformelle institusjoner

Like viktige som de formelle institusjonene er de uformelle institusjonene. Disse eksisterer i alle typer av samfunn og kjennetegnes ved at de ikke er vedtatt av noe politisk organ slik som de formelle institusjonene er. De har heller ingen regler som garanterer gjennomføring, men det kan komme reaksjoner som har store sosiale konsekvenser siden det gjerne forventes av oss at vi skal følge dem. Disse institusjonene dreier seg om normer for atferd, skikk og bruk, moral og etikk. Disse institusjonene har oppstått og blitt overført gjennom kultur og religion med den hensikt å være et middel til å lette samhandling mellom mennesker. Det er viktig å merke seg at rettsforholdene i allmenninger i tillegg til det formelle lovverket også bygger på sedvane som en uformell institusjon. Sedvanen kan omfatte oppfatninger av statusen til

ressursene i allmenningen og oppfatninger av hvem som har rett til hva. Tidligere bruk eller tidligere oppfatning kan være viktig ved tolkning eller utfylling av det formelle lovverket. Det er et særtrekk ved allmenningsretten at den måten man har forholdt seg på tidligere tillegges stor vekt.

Sevatdal og Sky (2003 s.73) refererer til North som deler uformelle institusjoner inn i tre grupper:

- 1) Forlengning, videreutvikling og modifiseringer av formelle institusjoner
- 2) Sosialt sanksjonerte normer for atferd, og
- 3) Indre, selvkontrollerte normer for atferd hos det enkelte mennesket

Bay-Larsen og Fedreheim (2008 s.19-22) har forsket på uformelle institusjoner som har betydning i forvaltning av utmark. Det pekes for det første på at disse er knyttet til tradisjonell bruk av utmark og dette får særlig betydning når det gjelder allmenninger, der uttak av ressurser ble sett på som viktige reserver for bygda og har lange røtter tilbake i historien. Selv om det finnes formelle institusjoner som styrer handlinger og atferd vil nok folks oppfatninger av naturens historiske og kulturelle verdi ha stor betydning. Det pekes også på betydningen av sosial kapital. Graden av felles kunnskap, felles forståelse, felles normer, verdier og overbevisninger med mer virker inn på hver enkeltes handlinger (Bay-Larsen & Fedreheim 2008 s.20). Dette kan være en viktig motivasjon i mindre lokalsamfunn. Av betydning er også naturverdier, altså hvilken verdi naturen representerer for hver enkelt. Dette natursynet kan ifølge Bay-Larsen og Fedreheim (2008) være antroposentrisk, altså at naturen har verdi fordi den er verdifull for mennesker, eller det kan være biosentrisk eller økosentrisk hvor naturen har en egenverdi uavhengig av mennesket. Det er det siste synet som gjerne er forenelig med de strengeste verneformene etter naturmangfoldloven. I allmenninger hvor eiendommene har karakter av jordbrukseiendommer og hvor folk livnærer seg direkte av naturens ressurser vil nok dette prege en del av synet. Motsatt vil de som utnytter seg av naturen til rent friluftsliv sette pris på det urørte. Til slutt pekes det på betydningen av epistemologisk forankring. Med epistemologi menes den delen av filosofien som er opptatt av hva kunnskap og sannhet er, hva kan vi vite og hvordan kan vi vite det. Bay-Larsen og Fedreheim (2008) skiller mellom erfaringsbasert og vitenskapsbasert kunnskap. Lokalbefolkningen sitter gjerne med detaljert lokalkunnskap om naturressursene de bruker, mens forvaltningsapparatet gjerne bruker kunnskap som er fremskaffet ved hjelp av vitenskapelige metoder. Oppfatninger av hva som er riktig forvaltning av naturressursene kan derfor avhenge av dette.

Uformelle institusjoner gir altså individet følelsen av å ikke være fritt, selv om vi strengt tatt har frihet til å velge atferd etter eget ønske der det ikke finnes lovfestede regler. Det er for

eksempel få som ville møtt opp i joggebukse i en begravelse, selv om man har den største formelle frihet til det. Uformelle institusjoner avhenger av tid og sted. Kultur varierer for eksempel veldig fra land til land og samfunn er under kontinuerlig forandring. Selv om både formelle og uformelle institusjoner legger begrensninger på atferd, og dermed reduserer vår frihet, er mange av de også en forutsetning for utfoldelse. Det å ha fungerende institusjoner er avgjørende både for frihetsfølelsen og det å kunne kjenne trygghet.

2.5.4 Transaksjonskostnader

Sevatdal og Sky (2003 s.66) definerer transaksjonskostnader som alt arbeid og strev som springer ut av det å samhandle med andre mennesker. I eiendomsfaglig sammenheng kan vi si at det er kostnader forbundet med å definere, etablere, håndheve og overføre fast eiendom. Begrepet omfatter ikke bare målbare kostnader, men også selve bryet og tid som må til for å gjøre dette. Ifølge Sevatdal og Sky (2003 s.68) består kostnadene i *målekostnader*, dvs. kostnader ved å måle de verdifulle egenskapene ved godene som gjelder og *tryggingskostnader*, dvs. kostnader ved å sikre rettighetene og kostnader med å sikre at avtaler blir oppfylt.

Det er en sammenheng mellom institusjoner og transaksjonskostnader. Institusjonene kan påvirke transaksjonskostnadene i begge veier; de kan forenkle transaksjonene og redusere transaksjonskostnadene, eller de kan vanskeliggjøre transaksjoner og øke transaksjonskostnadene. Gode institusjoner gjør blant annet tolkingen av virkeligheten enklere, ved at usikkerheten reduseres. Dette kan gjøre at målekostnader og tryggingskostnader reduseres. Mangel på gode institusjoner vil kunne hindre komplekse transaksjoner, fordi transaksjonskostnadene kan bli så store at transaksjoner ikke kommer i stand.

Transaksjonskostnadene i forbindelse med Skjåk Almenning og verneområdene vil kunne dreie seg om kostnader til informasjon og eventuelle søknader. Det er mange forskrifter å sette seg inn i. Disse kan for mange være vanskelig å forstå; dette krever masse tid og frustrasjon. Kostnadene kommer også inn ved muligheten til å søke om dispensasjon fra verneforskriftene. Størrelsen på transaksjonskostnadene må regnes for å være en viktig del av hvorfor noen handler som de gjør. Det å måtte bruke tid på å sette seg inn i informasjon og utforme søknader vil i noen tilfeller kreve såpass mye tid og penger at det kanskje ikke er verdt det for å få gjennomført et tiltak.

2.5.5 Relasjonen mellom eier og eiendom

Forutsetningen og motivasjonen for en bestemt type atferd kan også komme av hva eiendommen representerer for akkurat den personen. Eiendommer har ofte ulike funksjoner for ulike eiere. Ifølge Korsvolla et.al (2004 s.21) opererer Sevattal med følgende kategorisering av eierinteresser/eiendomsfunksjoner: Næringsmessig-, konsument-, kapital- og sosial funksjon.

Når det gjelder Skjåk Almenning vil jeg gjøre det klart at siden vilkåret for bruksrett er at eiendommen er en jordbrukseiendom, jfr. bygdeallmenningsloven § 2-1, er det logisk at allmenningen vil ha en næringsmessig og/eller konsumentmessig funksjon for de med bruksrett og/eller eiendomsrett. Det kan likevel være at andre faktorer også spiller inn, slik som eventuelle inntekter og sosiale oppfatninger. Det jeg mener er at oppfatninger kan være forankret i ulike verdier og at dette vil kunne påvirke handling og atferd.

I denne sammenhengen vil nok den sosiale funksjonen ha mye å si. Skjåk Almenning har vært eid og forvaltet i fellesskap i over 200 år og fellesskapet vil nok føre til en tilhørighet og tilknytning til eiendommen. For de hvor den sosiale funksjonen står sterkt vil kunne handle ut fra et mer personlig og følelsesmessig ståsted. Kanskje har eiendommen ligget i familien i lange tider og at dette representerer de største verdiene. Handlinger og atferd kan derfor være av en mer emosjonell karakter. For andre som kanskje nettopp har flyttet til området er de største verdiene retten til beitebruk og jakt, altså at eiendommen har en mer næringsmessig og/eller konsumentmessig funksjon.

3. NATURVERN OG FORVALTNING

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg gi en kort oversikt over forvaltning av naturen etter lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Dette er den mest sentrale loven innenfor vern av natur og innførte en helt ny epoke i norsk naturforvaltning. Loven regulerer forvaltning av arter, områdevern, fremmede organismer, utvalgte naturtyper og den tar vare på leveområder for prioriterte arter. Jeg vil gi en oversikt over de miljørettslige prinsipper forvaltningen skal legge til grunn ved utøving av offentlig myndighet, typer av områdevern som kan opprettes med hjemmel i naturmangfoldloven og litt om prosessen frem til et vernevedtak. Jeg vil til slutt gi en oversikt over hvordan den lokale forvaltningsmodellen for nasjonalparkene og landskapsvernområdene er lagt opp.

3.2 Naturmangfoldloven

3.2.1 Miljørettslige prinsipper

Naturmangfoldloven §§ 8 til 12 inneholder en rekke miljørettslige prinsipper som skal legges til grunn ved utøving av offentlig myndighet. Offentlig myndighetsutøving er først og fremst enkeltvedtak og fastsetting av forskrifter, men som det fremgår av ordlyden gjelder dette også tildeling av tilskudd og det offentliges forvaltning av egen eiendom. Prinsippene er ikke selvstendige vedtakshjemler, men de skal legges til grunn som retningslinjer ved saksforberedelsen og den konkrete avveiningen og vurderingen og vektleggingen av disse skal fremgå av beslutningen, jfr. § 7. vektleggingen av prinsippene vil variere fra sak til sak siden forvaltningen må gjøre en konkret interesseavveining mellom hensynet til naturmangfold og andre samfunnshensyn i hvert enkelt tilfelle. Viktigheten av at forvaltningen vurderer og vektlegger disse prinsippene viser seg ved at et vedtak med mangel på dette kan anses ugyldig dersom feilen har virket bestemmende på vedtakets innhold.

Med *kunnskapsgrunnlaget* i § 8 menes det at forvaltningen skal innhente og legge til grunn kunnskap om natur når det treffes beslutninger som berører naturmangfoldet. Bestemmelsen skal sikre et bedre beslutningsgrunnlag for forvaltning av naturmangfoldet. I sammenheng med § 7 skal den også bidra til at allmennheten får mulighet til å gjøre seg kjent med forvaltningens vurderinger og vektlegginger i ettertid. Kravet til kunnskapsgrunnlaget vil, både når det gjelder vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap, som hovedregel være oppfylt dersom forvaltningsmyndigheten tar i bruk kunnskap som allerede finnes og som er tilgjengelig (Veileder 2012).

Føre-var-prinsippet i § 9 får betydning der § 8 ikke strekker til, altså ved kunnskapsmangel eller der det ikke foreligger nok kunnskap til å kjenne virkningene av den beslutningen man vil ta. Prinsippet skal uansett vurderes selv om § 8 er oppfylt. Prinsippet har to sider: første punktum gjelder der forvaltningen har en sak til behandling og skal ta en beslutning. Andre ledd gjelder forvaltningens handlingsplikt til å reagere og gjøre nødvendige grep der det foreligger en risiko for en alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet. Ordlyden «*mulig vesentlig skade*» innebærer at forvaltningen må foreta en sannsynlighetsvurdering av om tiltaket vil påvirke eller medføre stor skade på dette naturmangfoldet (Veileder 2012).

Prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning i § 10 innebærer at en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Et økosystem er et mer eller mindre velavgrenset og ensartet natursystem der samfunn av planter, dyr, sopp og mikroorganismer fungerer i samspill innbyrdes og med det ikke-levende miljøet, jfr. § 3 bokstav t. Små og enkelte tiltak vil som regel ikke ha noen større betydning for den samlede belastningen på naturmangfoldet. Legger man imidlertid sammen summen av tiltak over tid vil dette kunne medføre en stor belastning på økosystemet. Eksempler på dette er der en første søknad om et tiltak vil føre til flere søknader eller der det allerede foreligger inngrep hvor flere vil føre til en for stor belastning. Vurderingen av samlet belastning skal gjøres ut fra kunnskap om påvirkninger fra tidligere inngrep i det aktuelle området, konsekvenser av det omsøkte tiltaket, samt konsekvenser av mulige framtidige tiltak (Veileder 2012)

Prinsippet om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver i § 11 innebærer at det er tiltakshaver skal stå for kostnadene ved å hindre eller begrense skader tiltaket medfører på naturmangfoldet. Dette er aktuelt der det foreligger en plan eller et tiltak som faktisk vil gjøre skade. Er det ikke skade, vil prinsippet bli mindre aktuelt. Kostnadene kan gjelde forebyggende tiltak, avbøtende tiltak eller kostander til utredninger av konsekvenser. Prinsippet er velkjent fra forurensningssaker, men er nå gjort mer allmenngyldig.

Det siste prinsippet er *prinsippet om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder* i § 12. Formålet med denne bestemmelsen er at samfunnet skal finne frem til løsninger som er til det beste for samfunnet. Teknikker kan her dreie seg om for eksempel rensemetoder eller bruk av innsatsfaktorer. Driftsmetoder omfatter tidspunkt for aktivitet, redskapsbruk og avbøtende tiltak. Best mulig lokalisering kan være at man for en planlagt vei velger en trasé som medfører minst mulig skade på leveområder til truede arter (Veileder 2012).

3.2.2 Områdevern

Den største trusselen mot biomangfoldet i Norge er at artenes leveområder blir ødelagt og oppdelt. Vern av områder er det viktigste virkemiddelet for å ivareta slike livsmiljøer. Naturmangfoldloven kapittel V. hjemler områdevern og omfatter fem typer av områdevern: Nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservater, biotopvernområder og marine verneområder. Områdevern gir et område en bestemt rettslig status med formål å sikre miljøet mot skadelig fremtidig bruk som man kjenner virkningene av, eller mot bruk der virkningene er usikre. Bare bruk som ikke innebærer en potensiell fare for verneverdiene, kan være tillatt i et verneområde (Ot prp nr 52 (2008-2009) 2009). Departementet (2009) understreker videre at bruksverdi i næringsmessig betydning ikke er et direkte formål med vern, men ulike typer bruk som f.eks. beiting, kan ha bidratt til utvikling av verneverdier. Slik bruk kan være en viktig forutsetning for bevaring av naturverdier. Skjåk Almenning er omfattet av kategoriene nasjonalpark, landskapsvernområde og naturreservat. Jeg nevner derfor de to øvrige kategoriene helt kort.

Nasjonalparker etter § 35 opprettes for å forhindre inngrep i større, urørte naturområder med særegne eller representative økosystemer. De kan også være landskap uten tyngre naturinngrep. Opprettelse av nasjonalparker vil også sikre allmennheten adgang til rekreasjon og friluftsliv i urørt og vakker natur ved at områdene sikres for eksempel utbygging. På den andre siden kan det gjennom forskriften for området forbys eller reguleres ferdsel som i seg selv eller sammen med annen bruk kan motvirke formålet med vernet, jfr. § 34 fjerde ledd. Størrelsen på verneområdene sikrer at samspillet i naturen ikke blir forstyrret og kan derfor hindre utryddelse av planter og dyr. I slike områder skal ingen varig påvirkning av naturmiljø og kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

Landskapsvernområder etter § 36 er natur- eller kulturlandskap med stor økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi. Denne formen for vern brukes ofte for å ta vare på kulturlandskap i aktiv bruk. Bruk som pågikk da området ble vernet vil som oftest kunne fortsette men det kan legges restriksjoner på tiltak som i vesentlig grad vil endre landskapets karakter. Landskapsvernområder opprettes gjerne som en buffersone inntil områder med strengere vern, slik som nasjonalparker og naturreservater.

Naturreservater etter § 37 er den strengeste formen for områdevern etter naturmangfoldloven. Disse områdene inneholder truet, sjelden eller sårbar natur, representerer en bestemt naturtype, har en særlig betydning for biologisk mangfold, utgjør en spesiell geologisk forekomst, eller har særskilt naturvitenskapelig verdi. Et naturreservat kan totalfredes mot all virksomhet, tiltak og ferdsel eller det kan fredes for bestemte formål.

Biotopvernområder etter § 38 er vern av økologiske funksjonsområder for en eller flere bestemte arter. Marine verneområder opprettes etter § 39 for å beskytte marine verneverdier, eller slike verdier som er økologiske betingelser for arter som lever på land.

3.3 Prosessen frem til et vernevedtak

Verneområder blir opprettet etter naturmangfoldloven. Til hvert verneområde vedtas det en forskrift, jfr. naturmangfoldloven § 34. Det er en omfattende planprosess som fører frem til vernet. Fra registrering av vernekvaliteter til endelig vernevedtak foreligger, er det mange stadier og mange involverte parter. Informasjon og medvirkning er en viktig del av denne prosessen og det er derfor lagt opp til et aktivt samarbeid med både grunneiere, kommuner og organisasjoner. Den formelle planprosessen skal foregå som for reguleringsplaner etter plan og bygningsloven. I tillegg gjelder forvaltningslovens bestemmelser om blant annet utredningsplikt og veiledningsplikt som skal sikre en grundig og forsvarlig saksbehandling. Videre gjelder for store vernevedtak forskrift om konsekvensutredninger med hjemmel i plan- og bygningsloven. I naturmangfoldloven §§ 41,42 og 43 er det fastsatt særskilte bestemmelser om saksbehandling ved opprettelse av verneområder. Rundskrivet T-3/99 om saksbehandlingsregler etter naturvernloven er under revisjon, men gjelder fortsatt inntil nytt rundskriv foreligger. Følgende vil være en kortfattet og generell oversikt over prosessen.

Det er Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannen som er ansvarlige planmyndigheter for arbeidet med verneforslaget. Miljøverndepartementet har ansvar for å sette i gang verneplanarbeidet etter at det er gitt klarsignal fra Storting og regjering. Planprosessen starter med at Miljøverndepartementet gir Fylkesmannen i oppdrag å legge fram et verneforslag for et område. Kommunene og fylkeskommunene skal ha en sentral plass i vernearbeidet. Etter § 41 2.ledd skal spørsmålet om samtidig oppstart av kommunalt og regionalt planarbeid etter plan- og bygningsloven avklares med disse. I denne fasen skal behovet for faglige registreringer/utredninger også avklares. Verneverdiene i området skal kartlegges. I forskrift om konsekvensutredninger § 2 bestemmes det hvilke planer og tiltak som alltid skal behandles etter forskriften. I følge bestemmelsens bokstav h gjelder dette *planer for nasjonalparker og andre verneområder større enn 500 km², eller større enn 250 km² dersom planene fører til en vesentlig endring i dagens bruk for primærnæringene eller reiseliv i lokalsamfunnet*. Direktoratet for naturforvaltning er ansvarlig myndighet og Fylkesmannen er tiltakshaver for gjennomføringen av konsekvensutredningen (KU).

Naturmangfoldloven § 41 1.ledd legger også opp til medvirkning og samarbeid med grunneiere og rettighetshavere på et tidlig stadium i prosessen. Dette innebærer at Fylkesmannen skal kunngjøre en melding hvor det gjøres rede for vernearbeidet og de følger et vern kan få for de

som blir berørt. Kunngjøringen skal normalt skje i minst én avis som er alminnelig lest på stedet, jfr. § 42. Berørte grunneiere, rettighetshavere, organisasjoner og lag skal ha skriftlig melding om oppstart av vernearbeidet. Det skal gis frist til å komme med merknader før et verneforslag utformes. Formålet med medvirkning i planarbeidet er ønsket om å opprette kontakt med grunneiere, rettighetshavere, organisasjoner og lokalbefolkning for å fremskaffe informasjon og interesser samt å få oversikt over eventuelle konflikter i en tidlig fase av arbeidet. Dette vil kunne bidra med å komme frem til mest mulig omforente vernegrenser og bestemmelser for det enkelte verneområdet. Lokal kunnskap kan også bidra til bedre forvaltning.

Før verneforslaget blir sendt på høring etter § 43 skal forslaget sendes til Direktoratet for naturforvaltning for faglig gjennomgang. Direktoratet gjennomgår både det naturfaglige grunnlaget for verneforslaget og juridiske forhold knyttet til plandokumentet (Rundskriv T-3/99 1999). Forslaget sendes deretter ut på lokal og sentral høring. Etter § 43 skal forslaget sendes ut på høring etter reglene i forvaltningsloven § 37. For grunneiere og rettighetshavere gjelder reglene i forvaltningsloven § 16. Forslaget skal legges ut til offentlig ettersyn på et lett tilgjengelig sted, kunngjøres i Norsk lysingsblad og i én avis som leses på stedet, jfr. § 43. Forslaget skal legges frem til uttalelse for kommuner, fylkeskommuner og berørte statlige fagorganer, jfr. § 43 3.ledd.

Etter at høring er gjennomført skal Direktoratet for naturforvaltning utarbeide et endelig forslag til vernevedtak med utkast til verneforskrifter og kart. Saken skal oversendes til Miljøverndepartementet sammen med høringsuttalelsene og et sammendrag av disse. Miljøverndepartementet foretar nødvendige avklaringer med andre departementer. Hvis sluttbehandlingen av verneforslaget avviker vesentlig fra fremdriftsplanen, skal alle berørte parter varsles. Endelig vedtak om vern etter naturmangfoldloven skjer ved kongelig resolusjon av Kongen i statsråd.

Miljøverndepartementet kan etter § 45 treffe vedtak om midlertidig vern inntil saken er avgjort for å hindre skade på verneverdiene i et område, eller dersom en bestemt naturtype står i fare for å forsvinne. Saksbehandlingsreglene i §§ 41 til 43 gjelder ikke ved midlertidig vern siden slike vedtak ofte må treffes raskt for å hindre at verneverdier ødelegges eller reduseres. Forvaltningslovens bestemmelser skal likevel følges slik at varsling og frister for uttalelser gjelder. Etter forvaltningsloven § 16 3.ledd bokstav a kan slik forhåndsvarsling likevel unnlates ved hastesaker.

Områder kan også vernes basert på ordningen frivillig vern. Ordningen gjelder skogvern og har vært praktisert siden 2003. Den innebærer at skogeierne selv tilbyr utvalgte områder for vern,

og forvaltningen følger opp de av områdene som blir vurdert som faglig interessante. Frivillig vern-prosesser skiller seg fra tradisjonelle verneprosesser først og fremst i oppstarten. Skogeierforbundet legger gjennom skogeierforeningene forholdene til rette for skogeierne som vil tilby frivillig vern, og tar kontakt med de skogeiere som har aktuelle arealer. Når grunneierne er enige oversendes tilbudet til Fylkesmannen med kopi til Direktoratet for naturforvaltning. Fylkesmannen vurderer tilbudet og gir en tilbakemelding til direktoratet og grunneierne om dette er aktuelt å vurdere. I denne fasen gjennomføres det gjerne befaringer og møter før det fattes en beslutning. Dersom Fylkesmannen takker ja forhandler partene deretter om vilkårene for en avtale om frivillig vern. Forhandlingene bygger på forslag til avgrensning og forslag til verneforskrift utarbeidet av Fylkesmannen og på tilgjengelige skogdata. Blir det enighet om erstatning og vilkår inngås avtale om frivillig vern. Direktoratet for naturforvaltning må godkjenne avtalen. Når det er inngått avtale om frivillig vern, kan det meldes oppstart av verneprosess i medhold av naturmangfoldloven. Saksbehandlingsreglene er de samme som ved tradisjonelle verneprosesser. Slik sikres det at alle berørte parter blir hørt.

3.4 Forvaltning av verneområder

3.4.1 Kort om forvaltning, sentrale og lokale forvaltningsmyndigheter

Forvaltning av verneområder omfatter tre ting:

- Utøving av forvaltningsmyndighet
- Praktisk forvaltning
- Tilsyn med verneområder

Utøving av forvaltningsmyndighet innebærer saksbehandling etter forskriftene, samt planlegging av forvaltning, skjøtsel og rapportering. Praktisk forvaltning er informasjon, overvåking, registreringer og gjennomføring av fysiske tiltak som er nødvendig for verneformålet eller opplevelsesverdien.

Ansvar for å forvalte verneområdene er delt mellom sentrale og lokale myndigheter.

De sentrale myndighetene er Miljøverndepartementet, som har det overordnede politiske ansvaret for verneområdene etter naturmangfoldloven og Direktoratet for naturforvaltning (DN) som har det overordnede forvaltningsansvaret for alle verneområder. Direktoratet har ansvar for planlegging, koordinering, faglig veiledning og utvikling av generelle retningslinjer for forvaltningen. Det er også godkjenningmyndighet for forvaltningsplaner og klageinstans for enkeltvedtak truffet av Fylkesmannen. Departementet er klageorgan for enkeltvedtak fattet av nasjonalparkstyrene.

De lokale forvaltningsmyndighetene er lagt til fylkesmannen, kommuner og statlige tilsynsutvalg. Disse har ansvar for å forvalte verneforskriftene i tråd med verneformålet og treffe nødvendige tiltak hvis verneverdiene trues. Videre har forvaltningsmyndigheten ansvar for informasjon til grunneiere, rettighetshavere og allmennheten og ansvar for skjøtsel, registrering og dokumentasjon og naturverdier. Statens naturoppsyn (SNO) er statlig myndighet og har ansvar for å utføre oppsyn i verneområdene i tillegg til praktiske forvaltningsoppgaver som skjøtsel, informasjon og tilrettelegging på vegne av forvaltningsmyndigheten. Det etableres nå en ordning med lokal forvaltning av verneområdene. I for eksempel nasjonalparker hvor området strekker seg over kommunegrensene skal forvaltningsmyndigheten legges til interkommunale nasjonalparkstyrer, og statlige nasjonalparkforvaltere skal være sekretær for styrene. Det er lagt opp til en slik forvaltning i Reinheimen og Breheimen nasjonalpark. I Honnsrøve og Einstullie naturreservat er det Fylkesmannen som er forvaltningsmyndighet.

3.4.2 Lokal forvaltning av Reinheimen og Breheimen nasjonalparker

Direktoratet for naturforvaltning har fått delegert myndighet til å fastsette hvem som skal forvalte områder vernet etter naturmangfoldloven. Tradisjonelt er det Fylkesmannen som har fått delegert forvaltningsansvaret for verneområdene i Norge, men de siste 10 årene har det blitt åpnet for forsøksordninger med delegering av myndighet til kommunene basert på frivillige avtaler. Dette innebærer at kommunene påtar seg å utøve myndigheten på vegne av staten. Graden av delegert myndighet kan variere ut fra hva slags modell for forvaltning som er valgt. Man kan snakke om to hovedtyper av forvaltningsmodeller: enten der hvor myndigheten er delegert til den enkelte kommune eller der hvor det er delegert til et interkommunalt samarbeidsorgan. I de tilfellene der kommunene har fått delegert myndighet er det som regel et krav om at det skal opprettes rådgivende interkommunale samarbeidsråd og fagråd for å koordinere forvaltningen på tvers av kommunegrensene. En av hovedmålsettingene med lokal forvaltning er økt lokal medvirkning som kan virke konfliktdepende, men også gi økt lokal forståelse for vern. Det er også et argument at det er de lokale som kjenner området best. Man kan stille spørsmål om forvaltningen virkelig er lokal, da det alltid vil være sentrale myndigheter som står bak med siste ordet. Berkes et al. (2003) hevder at lokale og sentrale aktører er avhengig av hverandre hvis man skal oppnå en bærekraftig forvaltning av naturressursene og at det derfor er felles adaptiv forvaltning som er den beste løsningen. Adaptiv forvaltning har blant annet blitt benyttet som et prinsipp i forvaltningen av Kosterhavets nasjonalpark i Sverige. Olsen et al. (2011) beskriver adaptiv forvaltning ved at man (1) definerer klare mål for vern og forvaltning, (2) innfører tiltak for å nå disse målene, (3) kontinuerlig overvåker målene og (4) justerer tiltakene dersom målene ikke blir nådd. I en adaptiv forvaltningsmodell er forskning en integrert del. Videre legges det vekt på at man involverer interessegruppene som berøres av mål og tiltak i

beslutningsprosesser. Man får altså både vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap i forvaltningen. Lokal deltagelse og mulighet til å påvirke øker også aksepten hos berørte interessegrupper slik at tiltak og regler etterleves (Olsen et al. 2011). Det var mye diskusjoner rundt valg av forvaltning av områdene. Da Breheimen nasjonalpark med landskapsvernområder ble opprettet var det et stort ønske fra Skjåk kommune og Skjåk Almending at forvaltningen skulle legges lokalt som for Reinheimen nasjonalpark. Dette var svært viktig da over halvparten av verneområdet ligger innenfor allmenningen og er privat grunn. Det ville også anses som et brudd på tilliten hvis ikke dette skulle forvaltes lokalt når allmenningen har gjort dette i over 200 år. Begge områdene er forvaltet lokalt. Det er Fylkesmannen i Oppland som er forvaltningsmyndighet i Honnsrøve og Einstullie naturreservat. I utgangspunktet ble det åpnet for en lokal forvaltning også av Honnsrøve naturreservat, men på grunn av økonomi lot ikke dette seg gjøre.

Reinheimen nasjonalpark med tilhørende landskapsvernområder er forvaltet etter en lokal forvaltningsmodell. Frem til 6 mars 2013 ble området forvaltet etter den såkalte «kakemodellen» hvor Direktoratet for naturforvaltning delegerte forvaltningsmyndighet til kommunene slik at hver kommune forvaltet sin del av arealet innenfor verneområdet. Det ble satt som et vilkår for delegasjon at det ble opprettet et interkommunalt samarbeidsorgan mellom kommunene som skulle bidra til å sikre en helhetlig forvaltning av verneområdet. Kontaktutvalget for Reinheimen (KUR) var sammensatt av en ordfører og en representant fra grunneierne/rettighetshaverne fra hver av de seks kommunene og hadde det overordnede ansvaret for forvaltningen av Reinheimen nasjonalpark. Skjåk Almending var representert i KUR. I tillegg hadde Villreinutvalget en representant og Fylkesmannen en observatør i kontaktutvalget. Organets aktivitet var regulert gjennom en samarbeidsavtale mellom kommunene.

Hver enkelt kommune hadde følgende myndighet (brev fra DN):

- Utøvelse av myndighet, avgrenset til de rettigheter som er direkte hjemlet i forskriften
- Forvaltningsplan, skjøtsel og tilrettelegging
- Dispensasjon fra verneforskriftene
- Merking og informasjon i verneområdene
- Ansvar for brudd på verneforskriftene
- Rapportering om forvaltning til Fylkesmannen

For Reinheimen opprettet Miljøverndepartementet to stillinger med ansvar for oppsynet i området (SNO). En av disse er plassert i Skjåk kommune. Direktoratet for naturforvaltning sin rolle er å være klageorgan, og godkjenne forvaltningsplaner. Fylkesmannens rolle er hovedsakelig å føre tilsyn og kontroll med at retningslinjene blir fulgt. Fylkesmannen skal få

rapportering om forvaltningen fra kommunen, som for eksempel å få kopier av enkeltvedtak. I brevet fra DN ble kommunene i tillegg oppfordret til å be fylkesmennene om råd og faglig veiledning i forvaltningen av verneområdene. Fra 6. mars 2013 ble det innført en forvaltningsmodell for Reinheimen som er lik som forvaltningsmodellen for Breheimen og de andre nasjonalparkene i landet. Forvaltningen er nå tillagt nasjonalparkstyret for Reinheimen som vil ha samme myndighet som nasjonalparkstyret for Breheimen. Nasjonalparkstyret består av 9 representanter; én fra hver kommune, én representant fra Ottadalen villrein utvalg og én fra hver fylkeskommune.

I Breheimen nasjonalpark med tilhørende landskapsområder er forvaltningsmyndigheten som sagt lagt til et interkommunalt nasjonalparkstyre, Breheimen nasjonalparkstyre. Styret består av 6 representanter; én fra hver av kommunene, én fra Skjåk Almenning og én fra hver fylkeskommune. At det er med en grunneier i nasjonalparkstyret for Breheimen er helt spesielt. Det er ansatt to nasjonalparkforvaltere som utgjør sekretariat for nasjonalparkstyret. Disse er ansatt hos Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, men er underlagt nasjonalparkstyret og har kontorplass lokalt, blant annet i Skjåk. Det er opprettet et faglig rådgivende utvalg som representerer ulike brukerinteresser i området og er sammensatt av ulike representanter fra blant annet grunneiere, offentlige organ med interesser i området (som fjellstyre), næringsliv og frivillige organisasjoner. Utvalget kan ikke uttale seg om enkeltsaker, men de kan uttale seg om overordnede strategier og særlige forhold. Utvalget består av 14 representanter. Styret kan velge å nedsette et arbeidsutvalg, men nasjonalparkstyret har valgt å ikke gjøre dette. Miljøverndepartementet har laget vedtekter for styret sitt arbeid og myndighet.

Breheimen nasjonalparkstyre har følgende myndighet:

- Treffe vedtak etter reglene i verneforskriftene
- Forvaltningsplan, skjøtsel og tilrettelegging
- Dispensasjon fra verneforskriftene
- Merking og informasjon i verneområdene
- Ansvar for brudd på verneforskriftene
- Rapportering om forvaltning til Fylkesmannen

For Breheimen har Miljøverndepartementet opprettet to stillinger med ansvar for oppsynet i området (SNO). En av disse er også plassert i Skjåk kommune. Direktoratet for naturforvaltning er klageinstans og skal godkjenne forvaltningsplanen for området. Fylkesmannen skal føre tilsyn og kontroll over at retningslinjene blir fulgt. Fylkesmannen skal også få rapportering om forvaltningen med blant annet enkeltvedtak som blir gjort av nasjonalparkstyret.

4. Naturvernets påvirkning av allmenningsrettene

4.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg gi en enkel oversikt over hvordan forskriftene for de seks verneområdene legger føringer for utøvelsen av allmenningsrettene og utøvelse av friluftsliv og allemannsretten. Jeg har valgt å gjøre rede for dem i den rekkefølgen de ble opprettet.

Når det gjelder virkesretten hindrer ikke forskriftene denne i stor grad da mange av verneområdene ligger over skoggrensen. Under virkesretten har jeg også valgt å vise hva slags begrensninger verneforskriftene legger på retten til uttak og lagring av masse og anleggelse av vannledninger og vanninntak, slik de er beskrevet i bruksregler for Skjåk Almending. De er altså ikke allmenningsretter i lovens forstand, men det er retter som er fastslått i allmenningens bruksregler under virkesretten. Vanningsjordbruket i Ottadalen er et helt spesielt fenomen, som man finner paralleller med blant annet i Italia og Sveits. Siden nedbørsmengdene i området er små er behovet for vanning stort i Ottadalen. I tillegg til at en del pumpeanlegg med inntak fra Otta er jordbruket avhengig av vanningsanlegg i fjellet. De fleste anleggene har fortsatt stor bruksverdi samtidig som de er verdifulle for kulturminnevernet. Anleggene består av dammer, vassveier, luker i dammene for regulering av tapping og såkalte trotak. Vanningsanleggene må vedlikeholdes både med tanke på driften og i forhold til kulturminnevern. Det kan også oppstå behov for oppgraderinger. Forskriftene legger enkelte føringer for dette.

Det er i flere steder av verneområdene omfattende beite og dette er tillatt i alle verneområdene, men det ligger en del sterke føringer for tiltak i forbindelse med beite som for eksempel oppsetting av gjerde og andre innretninger. Dette kan være konfliktfylt i forhold til andre formål, som friluftsliv og kulturminner, men ha mye å si i forhold til beitebruken. Forskriftene legger også sterke føringer for utbygging og vedlikehold av bygninger i forbindelse med seter.

Jakt og fiske er tillatt i alle områdene, men begrensningene ligger i mulighetene til bruk av motoriserte kjøretøy i forbindelse med dette.

Det er stort sett fri ferdsel i alle verneområdene, men med noen begrensninger i forhold til bruk av hest og sykkel og selvfølgelig motoriserte kjøretøy. Forskriftene legger en del begrensninger når det gjelder tilrettelegging for friluftslivet. Det er en del av formålet i flere av verneforskriftene at allmennheten skal ha tilgang til naturopplevelse gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Man kan også se at

begrensningene er noe strengere i naturreservatene, spesielt Honnsrøve. Her er det for eksempel ikke lov til å ta kvist for bålrensning. Dette har sammenheng med at naturreservat er den strengeste formen for områdevern. Forskriften for Einstullie naturreservat virker likevel mindre strengt. Dette kan ha sammenheng med at området er basert på frivillig vern og at forhandlinger kan ha ført til at det har blitt mindre strengt i dette området. Forskriften for Einstullie naturreservat nevner imidlertid andre tiltak som er lov og som ikke nevnes i de andre forskriftene, som for eksempel skadefelling av store rovdyr og midlertidige mobile jaktårn. Dette kan ha vært vilkår for å inngå avtale om frivillig vern.

4.2 Begrensninger i Honnsrøve naturreservat

Tabell 1: Begrensninger i forskriften om Honnsrøve naturreservat

Begrensninger i Honnsrøve naturreservat	
Forskrift om Honnsrøve naturreservat	
Virkesretten: Bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 4	Virkesretten hindres helt etter forskriften § 3 punkt 1. Retten til uttak og lagring av masse er forbudt etter forskriften § 3 punkt 3. Det er ikke tillatt å anlegge vannledninger og vanninntak etter forskriften § 3 punkt 3.
Beiterett og rett til seter: Bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almenning § 5	Beite er tillatt etter forskriften § 4 punkt 5, men Direktoratet for naturforvaltning kan regulere hele eller deler av beiteområdet i naturreservatet (en slik forskrift foreligger ikke i området i dag). Forskriften § 3 punkt 3 setter forbud mot igangsettelse av tiltak og hindrer dermed retten til å få utvist seter og fysiske tiltak i forbindelse med beite.
Jakt og fangst: Bygdeallmenningsloven § 7-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 6	Jakt og fangst er tillatt i området etter § 4 punkt 3. § 3 punkt 4 setter et forbud mot motorferdsel.
Fiske: Bygdeallmenningsloven § 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 7	Fiske er tillatt i området etter § 4 punkt 4. § 3 punkt 4 setter et forbud mot bruk av motorbåt.
Allemansretter og friluftsliv: Friluftsloven	Det er fri ferdsel i området, med unntak av bruk av sykkel, hest og kjerre etter forskriften § 3 punkt 6. Det samme gjelder motorferdsel etter punkt 4. Sanking av bær og matsopp er tillatt etter forskriften § 4 punkt, men plukking av kvister til bål ol. er ikke tillatt etter § 3 punkt 1. Fiske og jakt er tillatt etter forskriften § 4 punkt 3 og 4.

	<p>Tiltak i forbindelse med friluftsliv er ikke tillatt etter forskriften § 3 punkt 3, men etter § 5 kan det søkes om løyve til merking, rydding og vedlikehold av blant annet stier og løyper.</p> <p>Større arrangementer innen idrett og telteirer er ikke tillatt etter § 3 punkt 5, men forvaltningsmyndigheten kan etter § 5 punkt 4 gi løyve til en avgrenset bruk av reservatet til slike formål.</p>
--	---

4.3 Begrensninger i Reinheimen nasjonalpark

Tabell 2: Begrensninger i forskriften om Reinheimen nasjonalpark

Begrensninger i Reinheimen nasjonalpark Forskrift om Reinheimen nasjonalpark	
<p>Virkesretten: Bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 4</p>	<p>Virkesretten er begrenset til uttak av trevirke til brensel for hytter og setrer, jfr. § 3 punkt 2.2 bokstav f.</p> <p>Retten til uttak og lagring av masse er forbudt etter forskriften § 3 punkt 1.1.</p> <p>Det er ikke tillatt å anlegge vannledninger og vanninntak etter forskriften § 3 punkt 1.1. Gjelder ikke vedlikehold, jfr. punkt 1.2.</p>
<p>Beiterett og rett til seter: Bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almenning § 5</p>	<p>Beiting er tillatt i området etter § 3 punkt 2.2 bokstav a. Fysiske tiltak i forbindelse med beite er ikke tillatt etter § 3 punkt 1.1.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 1.1 setter forbud mot igangsettelse av tiltak og hindrer dermed retten til å få utvist ny seter. Etter punkt 1.2 er det tillatt med vedlikehold av eksisterende seter. Det kan søkes om løyve til å oppføre bygninger som har gått tapt ved brann eller naturskade, ombygging og utviding av eksisterende bygninger og bygninger til beitebruk, jfr. punkt 1.3 bokstav a til c.</p>
<p>Jakt og fangst: Bygdeallmenningsloven § 7-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 6</p>	<p>Jakt og fangst er tillatt i området etter § 3 punkt 3.2 bokstav b.</p> <p>Nye dyrearter ikke må innføres på land, etter § 3 punkt 3.1.</p> <p>Motorferdsel er forbudt, jfr. § 3 punkt 6.1, men det kan søkes om løyve til bruk av motorbåt på Torsvatnet i forbindelse med jakt, jfr. § 3 punkt 6.3 bokstav g.</p>
<p>Fiske: Bygdeallmenningsloven § 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 7</p>	<p>Fiske er tillatt i området etter forskriften § 4 punkt 4.</p> <p>Nye dyrearter ikke må innføres i vann etter § 3 punkt 3.1. Kalking er ikke tillatt etter samme bestemmelse. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi løyve til nødvendig kalking og utsetting av fisk fra lokale fiskestammer etter § 3 punkt 3.3 bokstav a og b.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 4 setter et forbud mot bruk av motorbåt, men det kan søkes om løyve til bruk av motorbåt på Torsvatnet i forbindelse med fiske, jfr. § 3 nr. 6.3 bokstav g.</p>

<p>Allemannsretter og friluftsliv: Friluftsløven</p>	<p>Det er fri ferdsel i området. All ferdsel og aktivitet skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner, jfr. forskriften § 3 nr. 5.1.</p> <p>Vedlikehold av merkede stier, løyper, bruer og skilt er tillatt, jfr. § 3 punkt 1.2 bokstav b. Forvaltningsmyndigheten kan gi løyve til bygging av bruer eller klopper og oppsetting av skilt og merking av stier, jfr. § 3 punkt 1.3 bokstav d og f.</p> <p>§ 3 punkt 5.2 og 5.3 regulerer ulike former for organisert ferdsel til fots, med sykkel, hundespenn og hest. Så lenge ikke naturmiljøet blir skadelidende er organisert turvirksomhet til fots tillatt. Sykling, hundespenn og bruk av hest er bare lov på veg, trasé eller område som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen.</p> <p>Telting utover en uke på samme sted krever løyve fra forvaltningsmyndigheten, men dette gjelder ikke vanlig vandretelt, jfr. punkt 5.6. Forvaltningsmyndigheten kan regulere ferdsel etter punkt 5.4 og omlegge stier av hensyn til naturmiljø og kulturminner etter punkt 5.5.</p> <p>Sanking av bær og matsopp og skånsom bruk av trevirke til bålbrekking er tillatt etter § 3 punkt 2.2 bokstav b og c.</p>
---	---

4.4 Begrensninger i Ottadalen landskapsvernområde

Tabell 3: Begrensninger i forskriften om Ottadalen landskapsvernområde

<p style="text-align: center;">Begrensninger i Ottadalen landskapsvernområde</p> <p style="text-align: center;">Forskrift om Ottadalen landskapsvernområde</p>	
<p>Virkesretten: Bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almanning § 4</p>	<p>Ottadalen landskapsvernområde ligger over skoggrensa og virkesretten i forhold til uttak av trevirke påvirkes dermed ikke. Retten til uttak og lagring av masse er forbudt etter forskriften § 3 punkt 1.1.</p> <p>Det er ikke tillatt å anlegge vannledninger og vanninntak etter forskriften § 3 punkt 1.1. Gjelder ikke vedlikehold, jfr. punkt 1.2 bokstav a. Punkt 1.3 bokstav e bestemmer at det kan søkes om løyve til utbedring av eksisterende vanningsanlegg.</p>
<p>Beiterett og rett til seter: Bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almanning § 5</p>	<p>Beiting er tillatt i hele området, jfr. § 3 punkt 2.2.</p> <p>Fysiske tiltak i forbindelse med beite er ikke tillatt etter § 3 punkt 1.1, men det kan etter punkt 1.3 bokstav c søkes om løyve til slike tiltak.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 1.1 setter forbud mot igangsettelse av tiltak og hindrer dermed retten til å få utvist ny seter. Etter punkt 1.2 er det tillatt med vedlikehold av eksisterende seter. Det kan søkes om</p>

	<p>løyve til å oppføre bygninger som har gått tapt ved brann eller naturskade, samt ombygninger og tilbygg, jfr. punkt 1.3 bokstav a og b. Det gjelder da strenge regler for byggeskikk, utforming og materialbruk.</p> <p>Det er ikke tillatt å rive seteranlegg, jfr. nr. 1.1.</p> <p>Oppdyrking og beitekultivering er ikke tillatt, jfr. § 3 nr. 1.1.</p>
<p>Jakt og fangst: Bygdeallmenningsloven § 7-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 6</p>	<p>Jakt og fangst er tillatt i området etter forskriften § 3 punkt 3.2 bokstav b.</p> <p>Nye dyrearter skal ikke innføres, jfr. § 3 punkt 3.1.</p> <p>Motorisert ferdsel er ikke tillatt, jfr. § 3 punkt 5.1.</p>
<p>Fiske: Bygdeallmenningsloven § 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 7</p>	<p>Fiske er tillatt i området etter forskriften § 3 punkt 3.2 bokstav a.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 5.1 setter et forbud mot bruk av motorbåt.</p> <p>Forvaltningsplanen for området slår fast at forvaltningsmyndigheten etter forskriften § 4 for området i Skjåk allmenning kan gi løyve til transport av garnkasser på snødekt mark. Transport for oppfylling av garnkasser er ikke tillatt.</p> <p>Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi løyve til utsetting av fisk med opphav i lokale stammer i vann der det tidligere er satt ut fisk, jfr. § 3 punkt 3.1.</p>
<p>Allemannsretter og friluftsliv: Friluftsløven</p>	<p>Det er fri ferdsel i landskapsvernområdet, men dette skal skje hensynsfullt og varsomt slik det ikke skjer skade på landskap, naturmiljø eller kulturminne eller forstyrrer dyrelivet, jfr. § 3 punkt 4.1. Etablering og merking av turstier er forbudt, jfr. § 3 punkt 1.1.</p> <p>Det er tillatt med vedlikehold av allerede merkede stier, løyper, broer og skilt, jfr. punkt 1.2 bokstav b. Etter nr. 1.3 bokstav d kan det gis løyve til opparbeiding og merking av nye turiststier og løyper. Organisert turvirksomhet er tillatt når dette ikke er til skade på naturmiljøet, jfr. punkt 4.1. Organisert ferdsel og andre ferdselsformer som kan skade naturmiljøet krever særskilt løyve fra forvaltningsmyndigheten, jfr. § punkt 4.3.</p> <p>Det er tillatt å plukke bær og sopp og kvist til bålrensning.⁴</p>

⁴ Står ingen hjemmel i forskriften, men dette er bekreftet av Direktoratet for naturforvaltning

4.5 Begrensninger i Breheimen nasjonalpark

Tabell 4: Begrensninger i forskriften om Breheimen nasjonalpark

Begrensninger i Breheimen nasjonalpark Forskrift om Breheimen nasjonalpark	
<p>Virkesretten: Bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 4</p>	<p>Virkesretten blir etter forskriften § 3 nr. 2.2 begrenset til skånsom bruk av trevirke til bålrensning og kvist til snarefangst på rype. Etter nr. 2.2 kan det søkes om løyve til uttak av ved til hytter og seter i nasjonalparken, rydding av skog og kratt rundt hytter og eksisterende setervoller samt plukkhogst av bjørk langs Mysubyttvegen. Bruk av plantevernmidler for stubbebehandling ved rydding av setervoller er ikke tillatt, men det kan søkes om løyve til dette etter § 3 punkt 7.2 bokstav b. Det skal heller ikke innføres nye plantearter, jfr. § 3 punkt 2.1.</p> <p>Etter § 3 punkt 1.1 er det ikke tillatt med uttak og lagring av masse, med unntak av plukking av mindre steiner, jfr. punkt 1.2 bokstav e.</p> <p>Det er ikke tillatt å anlegge vannledninger og vanninntak etter forskriften § 3 punkt 1.1. Gjelder ikke vedlikehold, jfr. punkt 1.2 bokstav c.</p>
<p>Beiterett og rett til seter: Bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almenning § 5</p>	<p>Beiting er tillatt innenfor verneområdet, jfr. § 3 punkt 2.2 bokstav a. Fysiske tiltak i forbindelse med beiting er ikke tillatt etter § 3 punkt 1.1, men dette gjelder ikke vedlikehold av eksisterende tiltak, jfr. punkt 1.2 bokstav a. Det kan søkes om løyve til å sette opp nye tiltak etter punkt 1.2 bokstav e. etter punkt 1.3 bokstav c gjelder dette også broer.</p> <p>Det er tillatt å sette opp saltsteiner etter § 3 punkt 1.2 bokstav d. Nye bygninger til seterområder er ikke tillatt, jfr. § 3 punkt 1.1. Vedlikehold av eksisterende bygninger er tillatt § 3 punkt 1.2 bokstav a så lenge dette ikke fører til bruksendring og er i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 2.3 bokstav c åpner for at det skal kunne gis løyve til rydding og vedlikehold av eksisterende stølsvoller.</p>
<p>Jakt og fangst: Bygdeallmenningsloven § 7-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 6</p>	<p>Jakt og fangst er tillatt i området etter forskriften § 3 punkt 3.2 bokstav a. Samme bestemmelse bokstav b åpner også for skadefelling av store rovdyr.</p> <p>Utsetting av dyr er ikke tillatt, jfr. § 3 punkt 3.1.</p> <p>Det kan gis løyve til nødvendige inngrep i forbindelse med artsforvaltning, jfr. § 3 punkt 1.3 bokstav l. I forbindelse med dette kan det også gis løyve til motorisert ferdsel, jfr. § 3 punkt 6.3</p>

	<p>bokstav o.</p> <p>Etter 3.1 er dyrelivet vernet mot skade og unødvendig forstyrning, men etter § 3 nr. 3.3 bokstav c kan det søkes om løyve til å iverksette tiltak for å få villreinen tilbake i søndre del av Ottadalen villreinområde.</p>
<p>Fiske: Bygdeallmenningsloven § 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 7</p>	<p>Fiske er tillatt i området etter forskriften § 3 punkt 3.2 bokstav a. Utsetting av fisk er ikke tillatt, jfr. § 3 punkt 3.1, men det kan søkes om løyve til å sette ut fisk fra lokale fiskestammer der dette er gjort tidligere, jfr. § 3 punkt 3.3 bokstav a. Det kan også søkes om løyve til kalking av vann og elver som er nødvendig for å hindre at en art dør ut, jfr. § 3 punkt 3.3 bokstav b.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 4 setter et forbud mot bruk av motorbåt, men etter § 3 punkt 6.3 bokstav h og n kan det søkes om dette på Lundadalsvatnet og i forbindelse med kalking og fiskekultivering. Det kan også søkes om løyve til oppsetting av kasser for utstyr og proviant ved fiskevann i Skjåk Almenning og for opplag av båter, jfr. § 3 punkt 1.3 bokstav i og j.</p>
<p>Allemannsretter og friluftsliv: Friluftsløven</p>	<p>Det er fri ferdsel i området, men dette skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminne, jfr. forskriften § 3 nr. 5.1.</p> <p>Forskriften § 3 punkt 1.1 gir et forbud mot bygging av broer og klopper, oppsetting av skilt og opparbeiding av stier og løyper, det gjelder imidlertid ikke vedlikehold, jfr. punkt 1.2 bokstav b. Det kan søkes om løyve til å anlegge nye tiltak etter § 3 punkt 1.3 bokstav c og d.</p> <p>Organisert ferdsel til fots er tillatt etter § 3 punkt 5.2, så lenge ikke naturmiljøet blir skadet. Skadelige ferdselsformer trenger særskilt løyve fra forvaltningsmyndigheten. Sykling, organisert kjøring med hundspann, organisert bruk av hest og bruksprøver for hund er bare tillatt i områder og traseer og etter tider som er godkjent i forvaltningsplanen, jfr. punkt 5.3.</p> <p>Telting over en uke krever særskilt løyve fra forvaltningen, men dette gjelder ikke vanlige vandretelt, jfr. § 3 punkt 5.6.</p> <p>Båndtvang for hunder er noe strengere i nasjonalparken enn ellers og gjelder fra 1. mars til 20. august for områder som er fastsatt i forvaltningsplanen, jfr. § 3 punkt 5.7.</p> <p>Sanking av bær og sopp, plukking av planter til egen bruk og skånsom bruk av trevirke til bålbrekking er tillatt etter § 2 punkt 2.2 bokstav a til c.</p>

4.6 Begrensninger i Mysubytta landskapsvernområde

Tabell 5: Begrensninger i forskriften om Mysubytta landskapsvernområde

Begrensninger i Mysubytta landskapsvernområde Forskrift om Mysubytta landskapsvernområde	
Virkesretten: Bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 4	Forskriften § 3 punkt 2.5 stiller krav til skogdriften øst for Mysubytta. Det skal brukes lukkede hogstformer, estetiske områder skal tas vare på, bekkedaler, urskogglommer, koller og tiurleiker skal tas vare på, areal med fuktskog skal ikke hogges, etablering av ny skog skal i første rekke skje ved naturlig forynging. Det er forbudt å felle særegne og dekorative trær, felling av furu med brennmerker eller gadder(døde trær) og døde trær som er med på å prege landskapet. Bruk av trevirke til bålbrekking og kvist til snarefangst er tillatt etter § 3 punkt 2.2 bokstav b og e. Forvaltningsmyndigheten kan gi løyve til rydding av skog og kratt rundt hytter, jfr. punkt 2.4. Etter § 3 punkt 1.1 er det ikke tillatt med uttak og lagring av masse, med unntak av plukking av mindre steiner, jfr. punkt 1.2 bokstav h. Det er ikke tillatt å anlegge vannledninger og vanninntak etter forskriften § 3 punkt 1.1. ⁵
Beiterett og rett til seter: Bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almenning § 5	Beiting er tillatt i området etter § 3 punkt 2.2 bokstav a. Fysiske tiltak i forbindelse med beiting er tillatt etter § 3 punkt 1.2 bokstav f. Det samme gjelder vedlikehold av disse, jfr. 1.2 bokstav a. Etter bokstav g er det også tillatt med oppsetting av saltsteiner og lignende. Det kan gis løyve til å sette opp broer etter § 3 punkt 1.3 bokstav d. Nye bygninger til seterområder er ikke tillatt, jfr. § 3 punkt 1.1. Vedlikehold av eksisterende bygninger er tillatt § 3 punkt 1.2 bokstav a så lenge dette er i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Etter punkt 1.3 bokstav a til c kan det søkes om løyve til ombygging, gjenoppbygging ved skade og brann og oppføring av bygninger som er nødvendige til jordbruksformål for setrene. Bokstav f og g åpner for løyve til rivning av seteranlegg og oppdyrking/beitekultivering. Etter bokstav k kan det også søkes om løyve til å legge frem strøm i forbindelse med seterdrift.

⁵ Forskriften gir ingen hjemmel til oppgradering av anleggene, men det er imidlertid ikke registrert noen slike anlegg i området i framlegg til forvaltningsplanen for området

	<p>Drift av jordbruksareal og rydding av stølsvoller kan fortsette som før på de eksisterende setrene på Mysubytta, jfr. § 3 punkt 1.2 bokstav e. Etter punkt 1.3 bokstav i kan det ved nedlagte setervoller søkes om løyve til å ta opp jordbruksdrift.</p>
<p>Jakt og fangst: Bygdeallmenningsloven § 7-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 6</p>	<p>Jakt og fangst er tillatt i området etter forskriften § 3 punkt 3. Det kan søkes om løyve til nødvendige inngrep i forbindelse med artsforvaltning, jfr. § 3 punkt 1.3 bokstav m. I forbindelse med dette kan det gis løyve til motorisert ferdsel etter § 3 punkt 6.3 bokstav k.</p>
<p>Fiske: Bygdeallmenningsloven § 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 7</p>	<p>Fiske er tillatt i området etter forskriften § 3 punkt 3. Det er det tillatt med utsetting av fisk fra lokale fiskestammer i samsvar med gjeldende lovverk og kalking av vann eller elver som er nødvendig for å hindre at en art dør ut, jfr. § 3 punkt 3 andre og tredje strekpunkt. Bruk av motorbåt er ikke tillatt etter § 3 punkt 6.1. I Mysubytta er det heller ikke tillatt med opplag av båter, jfr. § 3 punkt 1.1.</p>
<p>Allemannsretter og friluftsliv: Friluftsløven</p>	<p>Det er fri ferdsel i området, men denne skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminne, jfr. § 3 nr. 5.1. Forskriften § 3 punkt 1.1 gir et forbud mot bygging av broer og klopper, oppsetting av skilt og opparbeiding av stier og løyper, det gjelder imidlertid ikke vedlikehold, jfr. punkt 1.2 bokstav b og c. Det kan søkes om løyve til å anlegge nye tiltak etter § 3 punkt 1.3 bokstav d og e. Organisert ferdsel til fots som ikke skader naturmiljøet er tillatt etter § 3 nr. 5.2. Organisert ferdsel eller ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt løyve av forvaltningsmyndigheten. Sykling, organisert kjøring med hundspann, organisert bruk av hest og bruksprøver for hund er tillatt på vegger. I andre områder er slik aktivitet bare tillatt på traseer, i områder og til tider som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen, jfr. § 3 nr. 5.3. Sanking av bær og sopp, plukking av planter til egen bruk og skånsom bruk av trevirke til bålbrekking er tillatt etter § 3 punkt 2.2 bokstav b til d. Telting i mer enn en uke på samme sted krever særskilt løyve fra forvaltningsmyndigheten, men dette gjelder ikke vanlige vandretelt, jfr. § 3 nr. 5.6.</p>

4.7 Begrensninger i Einstullie naturreservat

Tabell 6: Begrensninger i forskrift om Einstullie naturreservat

Begrensninger i Einstullie naturreservat Forskrift om Einstullie naturreservat	
Virkesretten: Bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 4	Det er ikke tillatt å ta ut virke i dette området, jfr. § 3 bokstav a. Det er tillatt å bruke tørrkvist fra bakken til bålbrenning, i samsvar med gjeldende lovverk, jfr. § 4 bokstav g. Retten til uttak og lagring av masse er forbudt etter forskriften § 3 bokstav c. Det er ikke tillatt å anlegge vannledninger og vanninntak etter forskriften § 3 bokstav c. Vedlikehold av anlegg slik de var på vernetidspunktet er tillatt etter § 4 bokstav f.
Beiterett og rett til seter: Bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almenning § 5	Beite er tillatt i området etter § 4 bokstav a. Etter § 3 bokstav c er det ikke tillatt med tiltak i forbindelse med beite. Det samme gjelder for bygninger og bestemmelsen hindrer derfor retten til seter. Vedlikehold av bygninger og innretninger slik de var på vernetidspunktet er tillatt etter § 4 bokstav f. Etter § 7 bokstav c kan det gis dispensasjon til gjenreisning av bygninger og anlegg som har gått tapt ved brann eller naturskade.
Jakt og fangst: Bygdeallmenningsloven § 7-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 6	Jakt og fangst er tillatt i området etter forskriften § 4 bokstav c. Det samme gjelder skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk, jfr. § 4 bokstav e. Det er tillatt med midlertidige mobile jakttårn i forbindelse med storviltjakt, jfr. § 4 bokstav d. Det kan gis løyve til tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og etablering av saltplasser for hjortevilt etter § 7 bokstav a og b, og i forbindelse med dette kan det gis løyve til nødvendig motorferdsel, jfr. § 7 bokstav i nr 4 og 5. Etter § 6 bokstav b er det tillatt med uttransport av felt elg og hjort med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget. Etter § 7 bokstav i nr 3 kan det søkes om bruk av annet kjøretøy til dette formålet. Det er også tillatt å bruke hest for uttransport av felt elg og hjort, jfr. § 6 bokstav c. Utsetting av dyr er forbudt etter § 3 bokstav b.
Fiske: Bygdeallmenningsloven § 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 7	Fiske er tillatt i området etter forskriften § 4 bokstav c. Forskriften § 5 bokstav a setter et forbud mot bruk av motorbåt. Det kan etter § 7 bokstav a etter søknad gis løyve til tiltak i forbindelse med forvaltning av fisk. I forbindelse med dette kan det også gis tillatelse til motorferdsel, jfr. bokstav i nr. 4.

<p>Allemannsretter og friluftsliv: Friluftsloven</p>	<p>Det er fri ferdsel i området, med unntak av motoriserte kjøretøy, sykkel, hest og kjerre, jfr. § 5 bokstav a og b. Ferdsel må skje varsomt og med hensyn til vegetasjon, dyrelivet og kulturminner, jfr. § 5 Det er etter § 3 bokstav d ikke tillatt å bruke området til teltleirer, idrettsarrangement eller andre større arrangementer. Etter § 7 bokstav f og h kan det gis løyve til ridning langs bestemte traseer og avgrenset bruk av området for teltleirer og idrettsarrangement.</p> <p>Etablering av tiltak i forbindelse med ferdsel er ikke tillatt etter § 3 bokstav c, men etter § 7 bokstav d og e kan det gis løyve til merking, rydding og vedlikehold av eksisterende stier og gamle ferdselsveier og å etablere nye stier og annen enkel tilrettelegging for friluftslivet, så lenge naturmiljøet ikke blir skadelidende.</p> <p>Sanking av bær og matsopp er tillatt etter § 4 bokstav b, men det er ikke tillatt å fjerne planter fra området, jfr. § 3 bokstav a.</p> <p>Brenning av bål er forbudt etter § 3 bokstav e.⁶</p>
---	--

---

⁶ Forskriften sier likevel at det er tillatt å bruke tørrkvist fra bakken til bålrensning. Det kan tenkes at det er tillatt å ta kvist fra området og brenne bål utenfor naturreservatet.

5. PRESENTASJON AV INTERVJUER OG SPØRRESKJEMA

5.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg gi en beskrivelse av den metodiske fremgangsmåten for utarbeidelse og gjennomføring av intervjuer og spørreundersøkelse.

5.2 Om fremgangsmåten ved intervjuer

5.2.1 Utvalg og tilnærming til informanter

Informasjonsintervju er både tid- og kostnadskrevende. Utvalget av informanter bør derfor ikke bli for stort. Det er ikke lett å avgjøre på forhånd hva som vil være nok intervjuer. I følge Johannessen et. al (2006) hevder mange forskere at det bør gjennomføres intervjuer helt til forskeren ikke lenger får noen ny informasjon. Vi kan snakke om en «grenseverdi» der det ikke lenger har noen hensikt å hente inn mer informasjon. Jeg intervjuet til sammen 7 personer. Mot slutten av intervjuene merket jeg at jeg ikke fikk noe nye opplysninger og at informantene stort sett sa det samme. Jeg vurderer det derfor som at jeg har intervjuet et tilstrekkelig antall personer i forhold til min oppgave.

Like viktig som hvor mange informanter som velges ut er hvem som velges ut. Informantene må vurderes og velges ut fra hva som er oppgavens problemstilling. Jeg valgte informanter til intervjuene gjennom strategisk utvelging, hvor informantene plukkes ut på forhånd med hensyn til målgruppe. I forhold til mine problemstillinger var det nødvendig å velge noen fra både Skjåk Almenning og fra forvaltningen av verneområdene. Av informanter i Skjåk Almenning var det viktig at jeg valgte noen som hadde god kjennskap og oversikt over allmenningen både med tanke på bruk og vern. Jeg valgte derfor å bruke allmenningsstyrer og nestleder i allmenningsstyret for Skjåk Almenning som informanter. Av informanter i forvaltningen av verneområdene var det viktig å velge noen som hadde kunnskap om forvaltningen av hvert enkelt verneområde. Jeg valgte derfor en informant fra Skjåk kommune som også var representant i nasjonalparkstyrene for Reinheimen- og Breheimen nasjonalparker. I forhold til naturreservatene valgte jeg en informant fra Fylkesmannen i Oppland. Jeg tenkte også at det ville være interessant å få et innblikk i hvordan forvaltningen fungerer sett fra statlig hold. Jeg valgte derfor ut to personer fra Statens naturoppsyn som informanter for undersøkelsen min. Underveis fikk jeg også tips fra informantene om personer som satt inne med mye kunnskap om temaet mitt. Dette resulterte i at jeg også valgte ut en informant som satt inne med god kunnskap om både forvaltningen av verneområdene og også om Skjåk Almenning.

Før arbeidet med datainnsamling ble startet kontaktet jeg informantene på email for å høre om de kunne tenke seg å stille opp på et telefonintervju. Ved mailen la jeg ved et informasjonsskriv hvor de blant annet fikk informasjon om oppgaven og problemstillinger, at det var frivillig å delta og at gjenkjennelig informasjon ikke skulle brukes i oppgaven uten samtykke fra dem. Informasjonsskrivet finnes som vedlegg 1 til oppgaven. Jeg kontaktet dem 1-2 uker før selve intervjuet slik at de skulle få litt tid til å tenke gjennom temaet. Alle informantene var positive til å stille opp til intervju.

5.2.2 Intervjuguiden

Et intervju kan være mer eller mindre strukturert. Jeg benyttet meg av et semi-strukturert intervju hvor jeg brukte en intervjuguide som utgangspunkt for intervjuet. Spørsmål og rekkefølgen av disse kunne variere noe fra intervju til intervju. At intervjuene skulle ta form av en samtale var vel så viktig.

Til intervjuene ble det utformet en intervjuguide. En intervjuguide skisserer de spørsmål som man ønsker å få svar på. Svarene man får i løpet av intervjuet kan komme i en annen rekkefølge enn man hadde tenkt eller man kan måtte komme med oppfølgingsspørsmål, intervjuguiden fungerer derfor som en huskeliste over hva man ønsker å diskutere. Det tok en god stund før jeg kunne utarbeide intervjuguiden og gjennomføre intervjuene. Først måtte jeg sette meg nøye inn i temaet for å få en oversikt og forståelse for både tema og problemstillinger knyttet til oppgaven min. Intervjuguiden var likevel noe som lå i bakhodet under hele denne prosessen. Kom jeg over noe interessant som kunne brukes til intervjuguiden skrev jeg det ned. I og med at det var to grupper av informanter; Skjåk Almending og forvaltningen ble intervjuguidene seende litt forskjellige ut, men mange av spørsmålene gikk igjen i begge. Intervjuguiden og spørsmålene ble utformet for å få en oversikt over temaet og problemstillingene jeg ønsket å få svar på. Intervjuguiden finnes som vedlegg 3 til oppgaven.

5.2.3 Gjennomføring av intervjuene

Som nevnt kontaktet jeg informantene 1-2 uker før jeg hadde tenkt til å gjennomføre intervjuene. Til å begynne med hadde jeg planer om å sende dem intervjuguiden min dagen før intervjuet, slik at de kunne være mer forberedt. Etter råd fra min veileder unnlot jeg dette fordi det ville kunne føre til mindre spontane og ærlige svar. Jeg sendte likevel en kort oversikt over noen av spørsmålene jeg ville komme innom og dette fungerte bra.

Jeg valgte å gjennomføre intervjuene over telefon. Det er visse ulemper ved telefonintervjuer, som at man ikke oppnår den samme kontakten med informanten og ikke kan observere kroppsspråk, men siden spørsmålene mine var relativt konkrete anser jeg ikke denne metoden

som uegnet for min oppgave. En annen grunn til at jeg valgte metoden var at kostnadene med den kvantitative undersøkelsen ble mye høyere både i tid og penger enn jeg først hadde antatt, slik at jeg måtte begrense meg på andre områder. Jeg ser imidlertid at det ville vært både nyttig i forhold til oppgaven og en hyggelig opplevelse å se områdene i Skjåk.

Jeg lot informantene bestemme tidspunkt for intervju. Intervjuene ble gjennomført over tre dager med 2-3 intervjuer hver dag. Hvert intervju varte i alt fra en halvtime til to timer. Etter hvert intervju renskrev jeg egne notater og informasjon fra lydopptakene.

5.3 Resultat av intervjuer

I det følgende vil jeg presentere intervjuene med informantene fra Skjåk Almenning og forvaltningen. Under intervjuprosessen fikk jeg ikke like detaljerte svar på alle spørsmålene og enkelte spørsmål var kanskje ikke like relevante for alle informantene, derfor fikk jeg ikke svar på alle spørsmålene. Samtidig fikk jeg ofte svar på ting jeg ikke hadde rukket å stille spørsmål om enda. Intervjuguiden ble derfor brukt som et utgangspunkt for samtale. Gjennom intervjuene ønsket jeg å få en forståelse for hvordan vernet påvirker Skjåk Almenning og folket i Skjåk. Jeg ønsket å få vite hvordan Skjåk Almenning oppfatter at vernet påvirker bruksrettene, dagens og eventuell fremtidig bruk av allmenningen og hvordan forvaltningen fungerer. Gjennom intervjuene med forvaltningen ønsket jeg å få vite mye av det samme, men gjennom et annet perspektiv. Det var viktig for meg å få en oppfatning av hvor utfordringene og eventuelle konflikter lå, av hensyn til bruk og vern. I presentasjonen av intervjuene vil jeg presentere det jeg oppfatter som viktigst etter samtalens forløp og jeg vil derfor slå sammen flere av spørsmålene under temaer for å få en mer sammenhengende og oversiktlig presentasjon av intervjumaterialet.

5.3.1 Intervjuer med Skjåk Almenning

- *Hvordan stilte Skjåk Almenning seg i forkant av verneplanarbeidet?*

Skjåk Almenning var i utgangspunktet skeptiske til vernet, men etter hvert ble det utviklet et syn om at det ikke var noen vei tilbake og at løsningen heller ville være samarbeid om å komme frem til et så godt kompromiss som mulig. En av informantene forteller at Skjåk Almenning nokså tidlig har hatt tanker om vern i området. På 70-90 tallet kom det et privat initiativ til å verne et område med tanke på villreinen. Når den første verneprosessen startet fra statlig hold følte de at de fikk dette tredd over hodet og at de ikke hadde så mye de skulle ha sagt. Likevel var det nok delte meninger om vernet. Det påpekes at de synes det er positivt at staten ønsker å ta vare på fjellområdene, men at man som privat grunneier føler at det blir en stor rådighetsinnskrenkning. Eller som en av informantene sier «*man blir på en måte*

husmann på egen eiendom». Det var også en veldig lang prosess for verneområdene og det var mye frem og tilbake.

- *Fungerer den lokale forvaltningen av verneområdene? Hva med Honnsrøve naturreservat som ligger hos Fylkesmannen?*

Informantene synes den lokale forvaltningen fungerer godt. De er spesielt fornøyde med forvaltningen av Breheimen nasjonalpark fordi de her har fått inn en grunneier i styret. Dette er helt spesielt og begrunnet i at Skjåk Almenning eier over 50 % av arealet i nasjonalparken. Slik er det ikke i Reinheimen nasjonalpark, men Skjåk Almenning har en styrerepresentant gjennom villreinutvalget, slik at de har indirekte innflytelse. Fra mars blir det et nytt forvaltningsorgan for Reinheimen nasjonalpark hvor forvaltningsmodellen blir lik som for Breheimen. Her har de ikke lyktes med å få inn en representant. Begge påpeker noe de synes er negativt, nemlig at nasjonalparkforvalteren i Breheimen har sin arbeidsinstruks fra Fylkesmannen som også er klageinstans for vedtak av nasjonalparkstyret, men samtidig understrekes det at det er positivt at nasjonalparkforvalteren har god lokalkunnskap og har kontor i samme bygg som dem. Dette er viktig fordi dette bidrar til et større fagmiljø, tilgjengelighet og bedre forståelse. Det understrekes at det kun er nasjonalparkforvalteren fra Breheimen som har kontorplass i samme bygg som Skjåk Almenning.

De er begge enige at de skulle ønske de hadde hatt mer innvirkning på forvaltningen av områdene. De synes det vises for lite tillitt til grunneierne og for lite gjennomslag for grunneierne når det gjelder vernespørsmål. En av dem påpeker også at han synes det er for lite lokal forvaltning, at forvaltningen ikke er forankret i lokale forhold. En av informantene påpeker at det i forhold til forvaltningen alltid er myndighet bak med mulighet for overprøving av vedtak i forvaltningsstyret med Fylkesmannen og Direktoratet for naturforvaltning i siste instans. Dette ligger det også føringer for i forskriftene. Sentrale myndigheter kan derfor alltid styre lokale myndigheter. Han legger til at siden verneområdene er såpass nye er det lite praksis å vise til.

Når det gjelder forvaltningen av Honnsrøve naturreservat oppleves denne som mer negativt. Det blir en litt større distanse når forvaltningen ligger hos Fylkesmannen. Forvaltningen er mye mer regelorientert og med mindre grad av skjønn, som kan oppfattes som vanskelig for lokalbefolkningen.

- *Gir verneforskriftene nok frihet for lokale vurderinger?*

Begge er enige i at verneforskriftene ikke gir frihet for lokale vurderinger og kommer med noen eksempler. Blant annet et fiskevann hvor det alltid har vært brukt motorbåt og hvor

fisken har hatt veldig god kvalitet. Etter at verneforskriftene ga forbud mot å bruke motorbåt har det ikke blitt fisket her. Det blir født mer fisk enn det en får ut og det blir dermed mer konkurranse slik at det går ut over kvaliteten. Her får ikke kunnskapen innpass i forvaltningen. Et annet eksempel som trekkes opp er oppkjøring av skiløyper i et område hvor det alltid har vært løyper hvor det kanskje burde ha vært mer rom for skjønn hos Fylkesmannen. En av dem opplever det som at Fylkesmannen i Sogn og Fjordane legger mer vekt på lokale tradisjoner enn hva Fylkesmannen i Oppland gjør. Han synes det er synd at det skal bli problemer med småting fremfor ordentlige saker. Dette kan være litt vanskelig å forstå lokalt. Men han ser at synet til Fylkesmannen kanskje er at det kan skapes problemer hvis det skal aksepteres fler og fler tiltak i et område.

- *Har det dukket opp mange konflikter i avveiningen mellom bruk og vern og hva har disse handlet om? Er det områder som oppfattes som mer konfliktfylt enn andre?*

Foreløpig har det ikke vært mange større konflikter i områdene, men de trekker opp eksempler på mindre tiltak som bruk av motorbåt, bruk av snøscooter til oppkjøring av skiløyper og utviding av bygninger. Det er slike små tiltak som har liten betydning for vernet og som kan være vanskelig for lokalbefolkningen å forstå. Begge påpeker at det har blitt lagt opp til mer byråkrati med tyngre søknadsprosesser og lignende. Begge trekker frem et eksempel fra Honnsrøve naturreservat som oppleves som veldig vanskelig. Etter stormen Dagmar i 2011 ble mye av skogen i området blåst ned og har blitt liggende. I dette området er det nesten umulig å komme seg frem og dette går så vidt utover friluftsliv, beite og jakt. De har ønsket å ta ut den vindfelte skogen, men Fylkesmannen sier nei. Hvis ikke området hadde vært verna hadde det nok ikke vært noe problem å få tatt ut dette. De oppfatter dette som lite fleksibelt da det ikke hadde hatt noe å si for verneverdien.

De er begge urolige for fremtidige konflikter. En av dem nevner som eksempel villreinstammen i Ottadalen som strekker seg utenfor verneområdene og at derfor fler og fler områder kan bli vernet eller at det opprettes såkalte hensynssoner etter plan- og bygningsloven som gir føringer for området. Det trekkes også frem et eksempel med at det etter hvert kan bli bestemt at det skal være jerv og andre rovdyr i området og at dette ikke vil gå opp med beitenæringa.

Når det gjelder graden av konflikter i de forskjellige områdene tror en av dem at Reinheimen har et større konfliktpotensiale enn Breheimen siden det her er snakk om et mye større område med flere kommuner og parter.

- *Hvilket verneområde legger sterkeste føringer for virkesretten?*

Begge er enige i at virkesretten ikke blir påvirket av verneområdene, siden det ikke er de produktive skogområdene som er vernet. Honnsrøve naturreservat som er et barskogsvernområde er et stort område hvor mesteparten av den vernede skogen ligger, men det drives ingen skogdrift der i dag og har ikke blitt gjort det på hundrevis av år. En av dem sier at det er mye skog i området og Skjåk Almenning er en overskuddsallmenning slik at det påvirker ikke uttak av virke. Omsetningen til datterselskapet Skjåk trelast AS har ikke blitt påvirket av vernet siden det ikke ligger noen føringer for det produktive arealet.

Det er noen bekymringer rundt dette med vindfall og skader i verneområdene. Her kan man ikke ta ut skogen som har veltet, så denne blir liggende som rotvelte som fører til at man får en oppblomstring av biller, såkalte margborere som går løs på ungskog som fører til at man får mye mindre tilvekst på omkringliggende skog. Du kan få et oppblomstringsområde med biller som kan spre seg til områdene slik at frisk skog blir påvirket. Dette vil dermed kunne påvirke den produktive skogen i Skjåk Almenning. Dette oppleves som veldig negativt, en effekt man nesten ikke klarer å måle. Dette er noe de har gjort alt for å kunne gjøre noe med både brev, diskusjon og befarings, men de får et klart nei. Dette må ligge.

Det å kunne ta ut og lagre masse er noe en kan inngå en avtale om etter bruksregler for Skjåk Almenning. Denne blir ikke brukt mye, men begge tar frem et eksempel i forbindelse med dette og vernet. Det var et ønske om å ta ut masse til en grusveg frem til en seter i Mysubytta landskapsvernområde. Dette var noe Fylkesmannen sa nei til.

Etter bruksreglene for Skjåk Almenning kan det også avtales anleggelse av vannledninger og uttak. I dag dreier det seg stort sett om vedlikehold av eksisterende anlegg. En av dem forteller at Skjåk er et av de mest nedbørfattige områdene i landet slik at man er avhengig av vanning. Disse vanningsanleggene består av gamle kanaler og demninger som strekker seg inn i Reinheimen og Breheimen og er så gamle som fra 1700 og 1800-tallet og han tror de siste er fra 1890-tallet. De er verneverdige kulturminner. I forbindelse med vedlikehold ser han for seg problemer i forhold til ny teknologi ved at det i dag vil være nødvendig med bruk av gravemaskin. Bruk av hakke og spade var et slit. Her vil det dukke opp en del problemer tror han. Det har ikke vært noen sak på dette hittil. Han ser det som aktuelt å leie inn hjelp fra Nepal til å utføre vedlikehold i fjellet og at dette er gjort flere steder i Norge i dag, som for eksempel vedlikehold av en sti etter en flom.

- *Hvilket verneområde legger sterkeste føringer for beiteretten og retten til seter?*

Begge er enige i at verneforskriftene ikke påvirker disse rettene. En av dem trekker frem problemet med rovdyr, at hvis man kobler arealvern og artsmangfold kan en tenke seg at det kommer et sterkere rovdyrvern med kjerneområder. Med mange verneområder kan vi fort få «vern på vern» og dette kan bli en utfordring for sauenevinga med tanke på begrensninger i tiltak i forbindelse med beite. Han ser også et mulig problem i forhold til nasjonal politikk med tanke på målet om å redusere bruken av kraftfor og heller høste fra utmark gjennom beiting. I denne forbindelsen kan det være aktuelt å hogge ned en del skog som kan føre til konflikter og utvidingen av beitebruk kan dermed bli veldig krevende.

De forteller at de fleste setrene dessverre ikke brukes, men at det er to setrer med geit som er i bruk. De holdes oppe og blir gjerne brukt i forhold til tilsyn av storfe på beite og til fritid. For allmenningsstyret er det viktig at setrene skal tas vare på og holdes oppe i tilknytning til gårder og de har satt ned foten for bruk av setrene til fritidsformål. Det er diskutert om det skal stimuleres mer til gjerding. Det var en aktiv bruk av setrene mellom 1890 og 1950 og etter dette har det grodd igjen mye og det gror fort. På spørsmålet om økonomiske tilskudd sier en av dem at det er noen penger gjennom SMIL- midler⁷, men at det burde vært en større kobling mellom departementets budsjett og det aktive jordbruket. Det burde ha vært mer midler til dette.

- *Hvilket verneområde legger sterkest føringer for jakt, fangst og fiske?*

Verneforskriftene påvirker ikke jakt og fiske i noen stor grad, men en av dem påpeker at selve formålet med Reinheimen nasjonalpark er villreinen. Jakt og fiske påvirkes i den grad at forskriftene legger begrensninger på bruk av motorbåt og motoriserte kjøretøy til uttransport av elg og hjort. Dette er noe man må søke om hvert år og ofte får man godkjent det. Det fører bare til en del ekstraarbeid. I dag er det ikke ofte at det brukes hest til uttransport av felt vilt og i forrige jakt sesong var det ett jaktlag som gjorde dette.

Hittil tror de ikke at vernet har påvirket salget av fiskekort og jaktkort, men de tror at det kan virke positivt i markedsføringssammenheng. Det har i de siste årene blitt satset mer på fiske og en av dem tror at verneområdene kan brukes som et salgsargument.

- *Hvordan er forholdet mellom de med bruksrett og/eller eiendomsrett, tenker du at disse påvirkes forskjellig av verneforskriftene? I så fall hvordan da?*

---

⁷ SMIL-midler står for spesielle miljøtiltak. Formålet er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet til jordbruket, samt redusere forurensningen fra jordbruket (Statens landbruksforvaltning 2012).

Ingen av dem tror at disse gruppene påvirkes forskjellig. En av dem forteller at tidene har vist at ved trusler og press mot allmenningen utenfra står gruppene samlet. Konfliktene minskes og man får en samling innad. Lokal råderett over ressursene er viktigere enn denne eiendomsrett og bruksrett konflikten. Det oppstår en vilje og interesse til å ta vare på de felles ressursene. Når jeg nevner konflikter i forhold til inntekter sier han at dette ikke er så aktuelt etter avtalen som ble inngått i 1995 mellom styret i Skjåk Almenning og eierlaget, som regulerer kontantutbyttet. Kontantutbyttet skulle settes lik bruksrettsrabatten på trevirke. På denne måten fikk man en mekanisme som regulerte dette.

- *Hvordan fungerer bruken i dag i forhold til verneforskriftene? Ser dere for dere en annen bruk av allmenningen som kan stride mot verneforskriftene?*

Bruken i dag i forhold til verneforskriftene fungerer i hovedsak, men de er mer usikre i forhold til fremtiden. For dem er det derfor viktig å få inn representanter i styrene og at forvaltningen er lokalisert i deres hus. De mener at Skjåk Almenning har like stor kompetanse til å drive forvaltning av disse områdene.

Når det gjelder fremtidig bruk som kan komme i konflikt med vernet nevner begge bygging av hytter. Hyttebygging har vært ett tema med en del diskusjon. Det ble anlagt et hyttefelt for en del år siden og det har ikke vært noe bygging nå, men Fylkesmannen hadde vært veldig restriktiv hvis det skulle anlegges et nytt felt nå med tanke på villreinen. Der kunne det ha blitt utfordringer tror de. Andre eksempler de kan tenke seg er fysiske tiltak i forbindelse med beite, ønsket om å bruke motoriserte kjøretøy i forbindelse med fiske og jakt, kraftutbygging og utvikling av utmarksnæringen.

- *Ser dere for dere noe positivt vernet kan bidra med?*

Begge ser at verneområdene kan tenkes å bidra til markedsføring av området. Reiselivsbedrifter kan være interessert i områdene for diverse opplevningsaktiviteter. Skjåk Almenning kan være en aktør og arena for den type opplevningsaktiviteter, spesielt fiske. Man kan markedsføre hyttefelt med nærhet til nasjonalparkene. Vi har ingen slik høy profilering i dag, men vi tenker på å bli mer utadvendte. Det er en jobb som må gjøres for å ta ut effektene, det kommer ikke av seg selv. Samtidig ser man at besøkstallene har gått ned i Reinheimen, men dette trenger ikke å ha noe med vernet å gjøre. Det har vært dårlig vær og det er konkurranse fra nasjonale fjellikoner som Rondane og Jotunheimen.

Begge nevner også at vernet bidrar til arbeidsplasser og kompetansearbeidsplasser som gjør at de kan få inn folk med mye kunnskap.

De kommer også med positive eksempler som går på naturen. Man får sikret området for større inngrep, som vasskraftutbygging og vegsystem, som antakeligvis kan være til skade for villrein. Dette er en interesse for oss siden villreinen er en stor inntektskilde for oss er det en som sier. Det er positivt at man får en helhetlig forvaltning av verneområdene, at man får et nasjonalparkstyre og en forvalter som styrer forvaltningen av verneområdene, i istedenfor at kommunen skal sitte å styre med sine interesser.

At nasjonalparkstyret kan bidra med midler til tiltak som for eksempel infrastruktur trekkes også frem som positivt og at SNO kjøper varer og tjenester fra dem.

- *Hva slags virkning tror du vernet har på turisme og allmennhetens bruk av områdene (friluftslivet og allemannsretten)?*

De tror ikke dette har noe å si for lokalbefolkningen, men kanskje for tilreisende og i forhold til fiske. Nasjonalpark som attraksjon kan være positivt, særlig med tanke på utlendinger, Vi har en fascinerende vassdragsnatur tilgjengelig med informasjon og tilrettelegging.

I Norge er det mye natur, et fritt gode man har overalt. Man vet for lite om disse sammenhengene. Det er et stort tilbud, hvis det er for mye, kan det gå i null mener en av dem.

- *Helt generelt, hva synes du om naturvernet?*

Helt personlig sier de at de synes det er bra å ta vare på naturen og miljøet rundt oss, men at dette blir gjort på helt feil måte. En ting de tenker på er rådighetsinnskrenkningene hvor det bare blitt bestemt at sånn skal det være. En av dem påpeker at det er lokalbefolkningen vernet går ut over også er det de som sitter sentralt som skal forvalte dette uten at de kan kjenne det på kroppen. Disse områdene er deres områder som har vært forvaltet av bygdefolket i tusenvis av år og så blir det plutselig lagt på et overordnet nivå hvor man får alt for lite man skulle ha sagt. Dette blir helt feil. Han føler på en måte at bruken kommer i annen rekke.

Begge er også enige i at det er noe feil ved det lovbestemte arealvernet som er veldig statisk når naturen som skal vernes er dynamisk, eller som en av dem sier «naturen lar seg ikke byråkratisere». En av dem sier at han oppfatter vernebestemmelsene som veldig «konserverende» og at dette kan få betydninger i forhold til ny teknologi. Man burde få et mer dynamisk naturvern, et mer integrert lovverk og alternative perspektiv på forvaltningen.

5.3.2 Intervjuer med forvaltningen

- *Hvordan stilte kommunen seg i forkant av verneplanarbeidet?*

Kommuneinformant1 forteller at det den gangen var stor motstand, ikke fordi man ikke ønsket å ta vare på naturen, men fordi man mistet kontrollen over eget område og privat areal. Etter hvert i denne prosessen skjønnte man at dette vernet var noe som kom, uansett om man ville eller ikke og kommunen ønsket da heller å delta i prosessen, slik at man hadde muligheten til å påvirke til det beste. Kommuneinformant2 sier det samme, men legger også til at verneplanarbeidet for områdene var en lang og tung prosess og at arbeidet med nasjonalparkene startet allerede på 90-tallet med nasjonalparkplanen.

Når det gjelder opprettelsen av Honnsrøve naturreservat sier Fylkesmanninformanten at han oppfatter det som at Skjåk Almenning ikke hadde så store motforestillinger om dette. Han tror de hadde en positiv innfallsvinkel på dette og at de selv hadde en ide om at det var verdt å ta vare på dette unike naturområdet. De hadde nok et tosidig forhold til dette. Han sier at det er klart at de legger visse begrensninger for driften i den forstand at de reduserer balansekvantumet til allmenningen. Men han legger til at dette en skog som ligger sånn til med tanke på beliggenhet og drift at det av seg selv vernes. Skogen har en del naturkvaliteter som gjør at skogdrift uansett måtte tatt ansvar uavhengig av naturmangfoldloven. Når det gjelder kommunen sier han at de var litt på sidelinjen her. Det var jo ikke mange konflikter knyttet til dette området.

- *Hvordan fungerer forvaltningen? I hvor stor grad tar Skjåk Almenning del i forvaltningen av områdene?*

Kommuneinformant1 tror at det hittil er jevnt over tilfredshet. Han tenker at det bygdefolket er mest misfornøyde med er dette at det er gjort mer byråkratisk med en mer tungvint prosess for å få gjort ting. Det er det at det må innom en papirmølle med et strengt regelverk, selv om han tror de fleste er glade for at det er strengt. Når det gjelder Skjåk Almenning sin medvirkning i forvaltningen nevner han representanten fra grunneierne i Breheimen nasjonalparkstyre. Ved opprettelsen av Breheimen i 2009 satte kommunen som et ubetinget krav om at det skulle være med en grunneier i forvaltningsstyret. Så vidt jeg vet er Breheimen den eneste nasjonalparken hvor det sitter med en grunneier, sier han. Dette er noe de ikke har fått til for Reinheimen når ny forvaltningsmodell blir innført der. Han har fått høre at grunnen til at de fikk til dette for Breheimen var et spesielt unntakstilfelle. I Breheimen hadde de mer tak siden dette var en forutsetning for at kommunen skulle gå inn for det. Men han synes det er rart at Skjåk Almenning som stor grunneier skal få lov til å gå med å forvalte områdene i det ene området, men ikke det andre. Kommuneinformant2 mener også at

forvaltningen fungerer bra. Han legger til at det nå blir forandring i forvaltningen ved at nasjonalparkstyret kan, hvis de vil delegere myndighet til å fatte vedtak til forvalteren. Før var det bare slik at det var nasjonalparkstyret som kunne gjøre dette. I store nasjonalparker er det vanlig å ha 1-2 nasjonalparkforvaltere, i Breheimen er det to, mens i Reinheimen blir det bare en. Han påpeker også at Skjåk Almending står i en særstilling i forvaltningen av Breheimen siden de har en grunneier representert der. Han legger også til at noen i forvaltningen har kontor plass hos dem.

Fylkesmanninformanten synes det er tidlig å si siden dette er en ny ordning, men han har god tro på at dette skal fungere og at det har fungert bra hittil. Sånn i starten så kan det jo være enkelte vedtak vi stusser over og det er jo noen vedtak vi har påklaget som blant annet utvidelser av buer. Det er jo noen sånne småsaker vi har, men det er jo ingen store konflikter sier han. Staten må sikre seg faglig kompetanse gjennom nasjonalparkforvalteren. Spesielt i en tidlig fase er det jo greit å være litt påpasselige og er ikke forvaltningen i tråd med nasjonale interesser er jo det vår jobb å påklage dette. Vi med en nasjonal tankegang har kanskje et annet syn på et vedtak enn de med lokal tankegang har og sånn er det. Han sier at forvaltningen av naturreservat må ligge hos fylkesmannen siden handlingsrommet for forvaltningen er liten her. Det kreves en del kompetanse for å skjømte langsiktig perspektiv i naturreservater. I nasjonalparker står bruken mer i sentrum, her kan det videreføres en lokal bruk, mens i naturreservater er det mindre bruk og mer spesielle interesser. Derfor mener han det er fornuftig med en todeling av forvaltningen.

SNO1 synes forvaltningen har fungert bra. Han synes det er bra at det skal bli en ny forvaltningsmodell for Reinheimen som sikrer lik forvaltning over hele verneområdet. I Reinheimen har hver enkelt kommune hittil forvaltet sin del av området og dette har vært litt vanskelig i og med at man kunne få ulik behandling innenfor de samme verneområdene. SNO2 synes også forvaltningen fungerer bra, men peker på et problem med at nasjonalparkstyret er satt sammen med mange folk fra forskjellige steder, slik at det kan være vanskelig å samles.

- *Hvordan oppfatter du forholdet mellom lokal forvaltning og sentrale mål?
Gir verneforskriftene nok frihet for lokale vurderinger?*

Kommuneinformant1 føler forholdet til sentrale mål er bra og legger til at han føler at de har dyktige forvaltere og dyktige SNO folk som er flinke til å ha en god dialog med bygdefolket. Han tror at dette gjør at konfliktnivået blir langt mindre og at de prøver å finne best mulig løsninger innenfor regelverket. Det er nok ikke så store endringer her som det kanskje er på andre plasser. Han legger til at de likevel har den følelsen av at området blir tatt fra dem. Når det gjelder forskriftene og lokale vurderinger mener han det er mye opp til forvaltningsplanene

og at det er viktig at disse tar opp ting som hvordan områder skal brukes. Enkelte steder mener han at dette ikke har truffet godt nok. Kommuneinformant2 har de samme oppfatningene og når det gjelder lokale vurderingen kan man vurdere hver sak sammen med prinsippene i naturmangfoldloven.

Fylkesmanninformanten føler også at det i det vesentlige går veldig greit. Han sier at Skjåk har en lokal politikk som er veldig bra og som har vært videreført, så sånn sett videreføres en forvaltning som har vært i tråd med de nasjonale målene, men av og til er det jo noen småproblemer. Litt kalibrering mellom det lokale og nasjonale sånn i starten.

- *Har det dukket opp mange konflikter i avveiningen mellom bruk og vern og hva har disse handlet om? Er det områder som oppfattes som mer konfliktfylt enn andre?*

Kommuneinformant1 trekker frem eksempler med utviding av buer og bruk av båtmotor som konfliktområder. Han trekker også frem dette med næring og organiserte turer som et problem. Frilufters foreninger og utenlandske turoperatører kan få betaling og bruke fjellene våre som arena. Er det lokale firmaer her som har lyst til å organisere turer inn i fjellet og ta betaling for det er det plutselig ikke lovlig. De lokale må søke, mens de fra utlandet bare kan komme. Dette er ikke så gjennomtenkt mener han. Han oppfatter ikke noe område som mer konfliktfylt enn andre, alle områdene er like viktige for beite, jakt og fiske. Han trekker frem Norges internasjonale ansvar for å ta vare på villreinen og at det blir utarbeidet regionale villreinplaner. Nå er det ute en til høring for Ottadalsområdet, som dekker Reinheimen og store deler av Breheimen. I dag er 80 % av kommunens areal vernet og planen vil nok kunne føre til at ytterligere 10 % av arealene i Skjåk blir vernet og underlagt restriksjoner og da er en grense nådd for lenge siden. Kommuneinformant2 nevner eksempler som løypepreparering, bygging og beitebuer som områder med konflikter. Villreinen er et av formålene med verneområdene og her kan det oppstå problemer i forhold til motorferdsel. Han oppfatter også områdene som forholdsvis like når det gjelder konflikter. Forholdet mellom vern og bruk avveies konkret i hvert enkelt tilfelle. Han påpeker at områdene har veldig varierte problemstillinger slik at dette er nødvendig.

Fylkesmanninformanten nevner problemene med stormen Dagmar og vindfelling av trær som et konfliktområde. Som forvaltningsmyndighet sa de nei til at Skjåk Almenning skulle ta ut de vindfelte trærne. Dette på bakgrunn av at det er sånn naturen er, vindfall er en del av dette. Urørt natur er en del av formålet med Honnsrøve naturreservat og naturlig vindfall er en del av regimet. Han sier at de har fått lov til å ta ut noe av det som er vindfelt for å lage stier til beite og fremkomst, men at de ønsker en lokal plan for dette. Han opplever ikke noen av områdene

som særlig konfliktfylte, prosessene har vært veldig positive med god kommunikasjon. Han legger til at han opplever det som gjensidige gode prosesser.

SNO1 oppfatter ikke områdene som særlig konfliktfylte, men ser at det oppstår litt konflikter i forhold til beitebruk med for eksempel innkjøring med scooter med salt og utstyr hvor det er en litt hardere regulering med vernet. Før kunne de søke til Skjåk Almending og kommunen om å få kjøre salt inn i fjellet og det fikk dem, nå må dette gjennom beitelaget. Nå tar det litt lenger tid før man får svar og de kan ikke gjøre dette selv. Ellers ser han litt konflikter om dette med vedlikehold av hytter. Konfliktene er små, men det kan oppleves som en konflikt når det blir mer byråkratisk. SNO2 ser heller ingen større konflikter annet enn knyttet til villrein, hyttefelt og snøscooter som er strengere i Skjåk enn nabokommunene. Han påpeker også på søkeprosessen som blir mer komplisert.

- *Hva slags virkning tror du vernet har på turisme og allmennhetens bruk av områdene (friluftslivet og allemannsretten)?*

Kommuneinformant1 tror ikke det betyr noe for lokalbefolkningen, men kanskje i forhold til andre og når det gjelder markedsføring av området. Skjåk kommune er den største nasjonalparkkommunen med mest areal vernet innenfor grensen. Nå når vernet først er her kan man prøve å gjøre det beste ut av det med å markedsføre kommunen som nasjonalparkkommune, som for eksempel jakte i en nasjonalpark, her kan du drive fiske langt inn i nasjonalpark osv. Reiselivet er nok i ferd med å utnytte dette mer. Kommuneinformant2 sier at de merket en liten effekt første året etter at Breheimen nasjonalpark ble opprettet, men at de ikke har sett noen langvarig effekt. Den norske turistforening (DNT) har gitt uttrykk for at de er bekymret over at ikke så mange bruker hyttene deres i Breheimen.

Fylkesmanninformanten tror det kan ha en positiv virkning, men han legger til forskjellen på naturreservater og nasjonalparker hvor naturreservater forvaltes for naturen, mens formålet med nasjonalparker er å ta vare på urørte områder for folk. Friluftsliv skal ikke skade verneverdiene, derfor er det jo noen begrensninger. Han trekker frem hensyn som villreinen og rovfugler i sårbare perioder.

SNO1 ser ganske tydelig at de har fått en større bruk av området etter vernet. Spesielt like før vedtaket. Han sier han ikke har noe statistikk å vise til, men når han var ute i fjellet i forbindelse med noen registreringer så de at det var tydelig interesse for Reinheimen, men etter noen år minket det litt igjen. SNO2 har ikke opplevd noen økning av turisme i området, men litt det første året etter at Breheimen ble opprettet, men ikke noe oppgang de neste årene.

- *Hva er din oppfatning av hvordan vernet påvirker Skjåk Almenning?*

Kommuneinformant1 sier at mye av det vernede arealet ligger i høyfjell, slik at det er liten grad av tekniske inngrep der og både Skjåk Almenning og kommunen har lenge hatt restriktive holdninger i forhold til inngrep. Han trekker frem et eksempel på kjøring med snøscooter som det er strenge restriksjoner på. Dette var et initiativ fra allmenningen selv, da dette hadde mye å si for villreinen som er en inntekt og identitet for dem. Dette var kanskje en av grunnene til at mange mente at kommunen hadde vernet så mye fra før, at det ikke var nødvendig med noe vern. Ellers tror han ikke det har hatt så mye å si i høyfjellet annet enn rådighetsinnskrenkningen som skaper en del irritasjon og som ikke er så lett å forstå lokalt og at det hele er gjort mer byråkratisk. Han nevner eksempelet om bruk av motorbåt i forbindelse med fiske. Dette har det vært en del diskusjon rundt med kommunen og Skjåk Almenning på den ene siden og Fylkesmannen og vernemyndighetene på den andre siden. Kommuneinformant2 nevner også at det fører til mer arbeid når du får flere lag av lover, forskrifter og planer oppå hverandre og at de får en sterkere ramme rundt bruken enn ellers.

Fylkesmanninformanten henviser til de andre svarene.

SNO1 tror at vernet i seg selv ikke har så mye å si praktisk for Skjåk Almenning, men at det har mye å si i forhold til den psykologiske biten med innskrenkningen av råderetten. SNO2 ser at de får en del restriksjoner på bruken, men han tror at de ser begge sider av saken.

- *Hvordan ser kommunen på vernet? Hva ser dere på som negativt? Hva kan være positivt?*

Kommuneinformant1 påpeker at kommunen aldri ba om vernet, men at det antakeligvis var ulike meninger. Men han og fler har nok hatt en mer traumatisk tilnærming. Han sier at når staten har bestemt seg, har staten bestemt seg. Da har det viktige vært å inngå en aktiv plass i prosessen og komme frem til bedre løsninger. Han tror at løsningene har vært bedre nettopp pga dette. Han følte prosessen var god og at de har lyktes med å påvirke til det bedre. Kommuneinformant2 sier at kommunen ser det som vanskelig og problematisk med næringsutvikling. Det er få som ønsker å utvikle aktiviteter i forbindelse med naturbasert reiseliv. Det har kanskje sammenheng med dårlig infrastruktur, men det er i hvertfall liten interesse og det gjelder over hele området. Det er få som ser muligheter i området. Det positive er det samarbeidet og den bestillingsdialogen forvaltningen og allmenningen kan ha inne i verneområdet. De kan søke om forskjellige midler til for eksempel reparasjon og vedlikehold av for eksempel en bro.

Fylkesmanninformanten mener at vernet vil kunne bidra med å høyne verdien på utmarksressursene som for eksempel jakt på elg. Han tror spesielt at utlendinger er villige til å betale høyt.

5.4 Om fremgangsmåten ved spørreundersøkelsen

5.4.1 Utvalg og tilnærming til deltakere

Det er de med allmenningsrett i Skjåk Almenning som har bestemt hvem som er aktuelle deltakere for spørreundersøkelsen. Det er med andre ord en klar populasjon som jeg kunne trekke et systematisk tilfeldig utvalg fra. Jeg fikk fra allmenningsstyret tilsendt en liste med adresser til alle de med allmenningsrett og dette tilsvarte til sammen over 300 eiendommer. Siden det var såpass mange med allmenningsrett måtte jeg trekke et tilfeldig utvalg av disse. Dette både på grunn av min økonomi og oppgavens tidsbegrensning. For å sikre en tilstrekkelig svarrespons valgte jeg ut hver tredje person på denne listen slik at jeg endte opp med 100 deltakere.

5.4.2 Utforming av spørreundersøkelse

Spørreskjemaet som ble benyttet er utviklet på bakgrunn av funn gjennom egne studier og på bakgrunn av intervjuene som jeg gjennomførte i forkant av spørreundersøkelsen.

Et spørreskjema er både innhold og form. Jeg begrenset spørreskjemaet til fire sider. Jo kortere et skjema er, jo større sjanse er det for økt svarprosent, men man må selvsagt ha med de spørsmålene som er nødvendig for å få svar på det man ønsker. Det er derfor lurt å anstrenge seg for å ha færreste mulig, men likevel et tilstrekkelig antall spørsmål. Utgangspunktet for utformingen av spørreskjemaet er oppgavens problemstilling. Spørsmålene må formuleres slik at man får svar på det man ønsker. Et spørreskjema kan ha ulike grader av strukturering. Det kan på den ene siden være meget strukturert, der alle spørsmålene har oppgitte svaralternativer. Dette betegnes som et prestrukturert spørreskjema. Spørreskjemaene kan også formuleres med åpne spørsmål hvor respondentene kan skrive ned svarene på egen hånd. Jeg har kombinert både åpne og prestrukturerte svar til min spørreundersøkelse og laget et såkalt semistrukturert spørreskjema (Johannessen et al. 2006). Det var en fin løsning med åpne spørsmål der jeg ikke var sikker på om jeg klarte å fange opp alle svaralternativer.

Utforming av spørsmål var en krevende oppgave. Jeg måtte finne gode og relevante spørsmål som var dekkende for mine problemstillinger samtidig som jeg måtte prøve å begrense meg i antall spørsmål. Det var til stor hjelp for meg å gjennomføre de kvalitative intervjuene før jeg startet med å utarbeide spørreskjemaet. Gjennom personer som kjenner bruken i Skjåk

Almenning og forvaltningen av verneområdene fikk jeg oppklart hvordan verneforskriftene faktisk fungerte i praksis i forhold til både bruk og vern. Dette tror jeg sparte meg for mange unødvendige spørsmål ved at jeg kunne trekke opp ting som faktisk var av betydning for bruken. Det var også viktig å prøve å unngå målefeil som handler om at man ikke måler det man tror eller det man har tenkt til å måle. Hvis spørsmålene er utformet slik at respondentene tolker spørsmålene på forskjellige måter eller at de misforstår, tipper eller lyver i svarene sine får man målefeil. Dette er viktig å tenke på ved både formuleringen av spørsmålene og svaralternativene. Johannessen et. al (2006 s.225-230) gir noen praktiske tips til utforming av spørsmål og svar:

- Svaralternativene skal alltid være *gjensidig utelukkende*. Hvis respondenten blir bedt om bare å gi ett svar, er det forvirrende dersom det er to eller flere svaralternativer som passer
- Svaralternativene skal alltid være *mest mulig uttømmende*. Alle mulige svaralternativer skal være med slik at respondenten finner et alternativ som passer for han/henne. Det er heller ikke lurt å kombinere to kategorier
- Spørsmålene skal være *entydige*. Det er problematisk for respondenten å svare på spørsmål som ikke er entydige og for analysen i ettertid
- Det skal ikke stilles *ledende spørsmål*. Spørsmålsformuleringen skal være objektiv for å få flest mulig reelle svar.
- Ved bruk av skalaer som svaralternativer bør en ha minst 5 verdier for å få mest mulig variasjon.

I ettertid har jeg sett at spørsmål 2 om alder i spørreskjemaet mitt ikke hadde gjensidig utelukkende svaralternativer. Da dette bare var snakk om alder mener jeg at det ikke har noe å si for å kunne svare på problemstillingene mine.

Utseende og layout på spørreskjemaet var også viktig. Siden skjemaet bare var på fire sider var jeg nøye med at jeg ikke skulle krympe teksten og presse spørsmålene sammen for å få plass. Jeg prøvde å få en mest mulig oversiktlig og luftig layout slik at deltakerne skulle få et godt førsteinntrykk og et ønske om å fylle det ut.

Før utsendelse ble spørreskjemaet testet på 9 personer, inkludert allmenningsstyrer i Skjåk Almenning. Disse ble bedt om å komme med kommentarer hvis noe var uklart eller om noe burde blitt formulert annerledes. Det ble gjort noen små endringer på både språk og formuleringer av spørsmål på bakgrunn av disse testene. At jeg fikk tilbakemeldinger fra allmenningstyrer var også nyttig siden han kjenner saken fra deltakernes side. Spørreskjemaet finnes som vedlegg 4 til oppgaven.

5.4.3 Gjennomføring av spørreundersøkelse

Spørreskjemaundersøkelsen ble sendt ut i starten av mars med en svarfrist 20. mars. Sammen med skjemaet ble det lagt ved et informasjonsskriv til deltakerne. Her presenterte jeg meg selv og målet med oppgaven. Som i informasjonsskrivet til de jeg skulle intervjuet ble det også til disse informert om at svarene ville bli behandlet anonymt, at å bli med i undersøkelsen var frivillig og at de når som helst kunne trekke seg uten noen bestemt grunn. Informasjonsskrivet inneholdt i tillegg en samtykkeerklæring til å delta i undersøkelsen. Informasjonsskrivet finnes som vedlegg 2 til oppgaven.

5.4.4 Respons på undersøkelsen

Av de 100 skjemaene som ble sendt ut, fikk jeg 34 av dem i retur. Det betyr at jeg har hatt en svarprosent på 34 %. Under har jeg laget en tabell for å gi et bilde over hvem respondentene i denne undersøkelsen er. Som den fremkommer av tabellen er den største andelen av respondentene menn i alderen 55 og oppover. Andelen av de som har bruksrett og eiendomsrett og bare bruksrett er jevnt fordelt. For de fleste av respondentene har allmenningsretten ligget i familien i flere generasjoner. Det var kun én av respondentene som svarte at han eller hun bor et annet sted enn på eiendommen, resten bor på eiendommen med allmenningsrett.

Tabell 7: Prosentverdier om undersøkelsens respondenter

Kjønn:	Mann	88 %
	Kvinne	12 %
Alder:	20-30 år	9 %
	30-45 år	12 %
	45-55 år	23 %
	55+	56 %
Eiendomsrett og bruksrett eller bare bruksrett:	Eiendomsrett og bruksrett	47 %
	Bruksrett	53 %
Antall år med allmenningsrett i familien:	Noen år	6 %
	Noen tiår	6 %
	Noen generasjoner (2-5)	70 %
	Mange generasjoner (6+)	18 %
Bosted:	På eiendommen	97 %
	Andre steder	3 %
(N=)		34

5.5 Resultat av spørreskjemaer

Presentasjonen av resultatene av spørreundersøkelsen er gjort ved hjelp av frekvenstabeller, som viser fordelingen på svarkategoriene samt andelen som har utelatt å svare på spørsmålet. I svarene på de åpne spørsmålene er svarene gjengitt i respondentens egne ord. Noen av frekvenstabellene er fremstilt grafisk ved hjelp av diagrammer. Frekvenstabellene er å finne som vedlegg 5 til oppgaven. I kapittel 6 vil jeg drøfte funn under spørreundersøkelsen og jeg vil da ta frem resultater som er relevante for mine problemstillinger.

6. DRØFTING OG ANALYSE

6.1 Innledning

Kapittelet består av to deler hvor jeg først vil vurdere datamaterialet i denne oppgaven. Dette er viktig av flere grunner. Det ene er at man får en forståelse av hva slags betydning dette har for oppgaven og det andre er at man blir klar over hvilke feilkilder som kan ha oppstått og hva slags betydning dette kan ha for drøftelsen og analysen. Det er viktig å vurdere om datamaterialet har en kvalitet som gjør at man kan trekke gode og riktige konklusjoner i analysen. De to vanligste målene for datakvalitet er reliabilitet og validitet, som jeg vil omtale nedenfor. Etter en vurdering av datakvaliteten vil jeg ta opp oppgavens problemstillinger en etter en og prøve å besvare disse i forhold til datamaterialet.

6.2 Vurdering av datamateriale

6.2.1 Reliabilitet

Et grunnleggende spørsmål i all forskning er datas pålitelighet og det er dette som kalles reliabilitet. Reliabilitet knytter seg til undersøkelsens data, hvilke data som brukes, den måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides (Johannessen et al. 2006 s.46). Begrepet er altså knyttet til hvorvidt undersøkelsen er knyttet til den virkelige situasjonen. Høy reliabilitet skal sikre data en pålitelighet som gjør det mulig å trekke vitenskapelige konklusjoner fra dette.

Høy reliabilitet betyr at uavhengige målinger skal gi tilnærmet identiske resultater. Dette betyr at hvis en annen gjennomfører en identisk undersøkelse skal personen komme frem til samme resultat. Reliabilitet anses altså å inngå i kravet om etterprøvnbarhet (Askheim & Grenness 2008 s.22). Strukturerte måleinstrumenter (spørreskjemaer og intervjuguider), fokus på representative utvalg og forskerens posisjon skal være med på å sikre pålitelighet.

Askheim og Grenness (2008 s.23) påpeker at det er en vesentlig forskjell mellom kvantitativ og kvalitativ forskning når det gjelder vurdering av pålitelighet. Ved kvantitativ forskning blir de undersøkte personene sett på som objekter, mens ved kvalitativ forskning blir de sett på som subjekter. Dette betyr at det ved kvantitativ forskning er andre forskere som vurderer undersøkelsens pålitelighet, mens det innenfor kvalitativ forskning ofte er subjektene som selv utfører kontrollen av påliteligheten. Dette skjer gjennom kontinuerlige feedback-prosesser. Det er flere måter å vurdere dataenes reliabilitet på. En mulighet er å gjenta den samme undersøkelsen på samme gruppe på to forskjellige tidspunkt, for eksempel 2-3 ukers mellomrom. Hvis resultatene blir de samme, er dette et uttrykk for høy reliabilitet. Dette betegnes som «test-retest-reliabilitet» (Askheim & Grenness 2008 s.46).

På grunn av begrensninger i både tid og penger har det ikke vært mulig å gjennomføre en slik test som nevnt ovenfor i forhold til spørreskjemaundersøkelsen. Dette ville ha tatt mye tid og det kunne også ha blitt oppfattet som urimelig for respondentene. Alle respondentene har svart på standardiserte skjemaer, slik at spørsmålene har vært de samme for alle. At de fikk skjemaene hjem i posten har gjort at de kunne bruke den tiden de ønsket uten noe press utenfra. At spørsmålene var konkrete og ikke veldig personlige samt at undersøkelsen var anonym mener jeg at har gitt spillerom til å gi ærlige svar. Når det gjelder intervjuene jeg har gjennomført var jeg nøye med å gjenta ting de sa som jeg syntes var uklart. På denne måten sikret jeg meg at jeg hadde oppfattet det rett. Det kan være en svakhet ved at jeg gjennomførte intervjuene over telefon, siden man ikke får den samme relasjonen med den man intervjuer. Samtidig kan man gå glipp av viktige observasjoner, som kroppsspråk. Jeg vurderer det likevel ikke som at dette har hatt noe å si for intervjuenes pålitelighet, siden spørsmålene var såpass konkrete. Ettersom intervjuene også ble gjennomført for å få et grunnlag for spørreundersøkelsen føler jeg at jeg har oppnådd stor pålitelighet i disse. Spørreundersøkelsen som jeg gjennomførte kort tid etterpå viste mye av den samme responsen som jeg fikk gjennom intervjuene.

Svarprosenten for mine undersøkelser er viktig for å kunne si noe om påliteligheten til datamaterialet. Det vil alltid være et bortfall, som man må være oppmerksom på som feilkilde og som man må ta hensyn til når man trekker konklusjoner. For intervjuene hadde jeg en svarprosent på 100 prosent, alle ville stille opp til intervju. Normalt vil slike innsamlingsmåter gi en høyere svarprosent. Ved spørreundersøkelser er dette vanskeligere. Her kan man neppe forvente seg at alle respondentene svarer. Ved spørreundersøkelsens fristutløp hadde jeg fått en svarprosent på 34 %. Johannessen et al. (2006) hevder at en svarprosent på 30-40 % er normalt. Jeg antar derfor at jeg har hatt en normal respons på undersøkelsen, selv om jeg hadde ønsket en høyere svarprosent. Hvorfor det ikke kom inn noen flere svar er vanskelig å si. En mulig årsak kan være høy alder. Dette kan man se ut fra alderen på de som har svart på undersøkelsen. Som vi ser i tabell 7 i kapittel 5.4.4 er godt over halvparten av de som har svart 55 år eller eldre. Jeg fikk også oppgitt fra allmenningsstyret at det var mange eldre folk. Ved utarbeidelsen av spørreskjemaet prøvde jeg å forebygge denne feilkilden ved å lage det kort og brukervennlig og ved å legge ved et informasjonsskriv. I tillegg la jeg ved en ferdig utfylt og frankert konvolutt for å gjøre det enklest mulig å svare.

6.2.2 Validitet

Data skal ikke bare være pålitelige, de skal også være gyldige. Validitet handler om datamaterialets gyldighet i forhold til de konkrete problemstillingene. Det er med andre ord knyttet til hvorvidt undersøkelsen måler det den har til hensikt å måle. Denne knytter seg til

flere elementer i studien, som hvordan den er utformet og utvelgelsen av utvalg. Mangler begrepene og variablene vi måler validitet, kan man trekke feilaktige slutninger.

Askheim og Grenness (2008 s.71) skiller mellom begrepsvaliditet, intern validitet og ytre validitet. Begrepsvaliditet er den mest grunnleggende formen for validitet og dreier seg om relasjonen mellom det generelle fenomenet som skal undersøkes, og de konkrete dataene. Det handler altså om vi virkelig måler det vi har til hensikt å måle. Intern validitet handler om i hvilken grad det er mulig å påvise årsakssammenhenger mellom variabler. Det handler om i hvilken grad man kan konkludere med at en effekt har en bestemt årsak eller om det kan være andre sannsynlige årsaker. Ytre validitet angir i hvilken grad vi kan generalisere resultatene fra et utvalg til andre populasjoner og andre kontekster enn dem undersøkelsen er utført i.

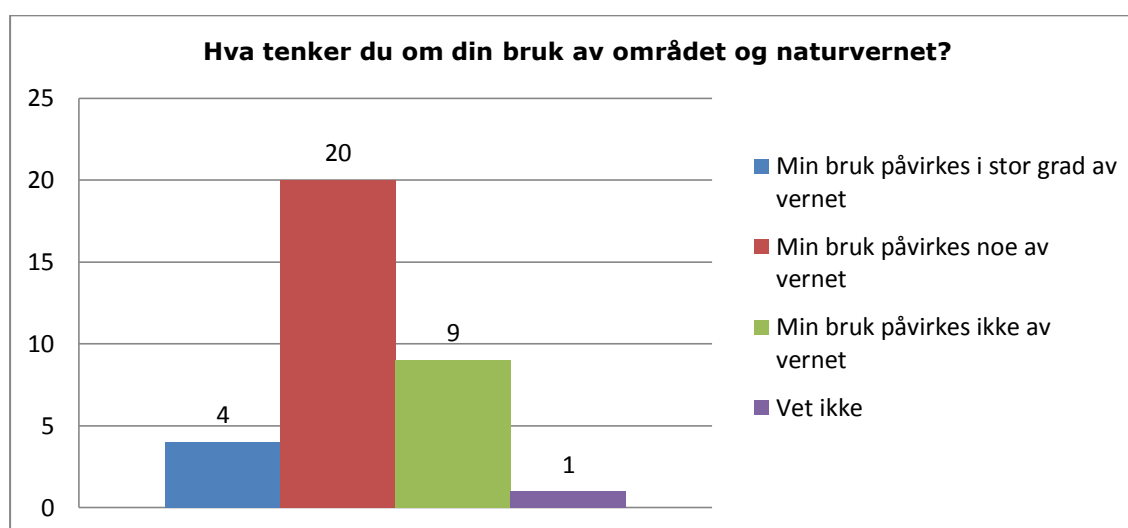
Evaluering av validitet er vanskelig. Dette er noe jeg har forsøkt å være bevisst om i mine valg rundt utvikling av spørreskjemaer og intervjuguider. I kapittel 5 snakket jeg om utvalg og målefeil. Riktig utvalg er kanskje noe av det viktigste for å sikre høy validitet, hvis undersøkelser er rettet mot feil personer vil ikke datamaterialet være gyldig og relevant for problemstillingene. Utvalg drøftet jeg under punkt 5.2.1. Det kan også oppstå feil i forbindelse med innsamling og bearbeiding av data. Innsamling og registrering av data gjennom spørreundersøkelsen har vært en omfattende prosess. Det var mange spørsmål og mange tall som måtte registreres etter hvert som spørreskjemaene kom tilbake. Jeg har gjennom registreringen vært nøye og dobbeltsjekket alle tall. Jeg er derfor sikker på at jeg har minimalt med slike feil. Feil kan også oppstå fra respondentenes side ved at de for eksempel krysser av feil, eller glemmer å krysse av. Spørsmålene kan også ha blitt oppfattet som uklare eller uforståelige. Dette var feil som jeg prøvde å forebygge da jeg sendte ut skjemaet på noen test-personer før jeg sendte de ut til det riktige utvalget. For noen av spørreskjemaene var ikke alle spørsmålene besvarte og om det var fordi respondenten var usikker eller ikke fikk det med seg er vanskelig å si. Det kan også ha vært en svakhet at spørreskjemaene ble sendt i posten, da noen kan ha kommet bort. Når det gjelder den ytre validitet i denne oppgaven og om resultatene fra undersøkelsene mine kan generaliseres er jeg usikker på grunn av spørreundersøkelsens svarrespons. Dette må det tas forbehold om ved trekking av konklusjoner.

Jeg mener validiteten til datamaterialet i denne oppgaven i stor grad er ivaretatt. Dette er styrket spesielt ved at jeg har benyttet meg av forskjellige metoder for datainnsamling. Som nevnt fikk jeg bekreftet mye av det som ble sagt under intervjuene gjennom spørreundersøkelsen.

6.3 Drøfting av problemstillinger

6.3.1 Hvordan påvirker vernet de allmenningsberettigedes bruk av allmenningen?

Etter å ha studert forskriftene for verneområdene fikk jeg inntrykk av at bestemmelsene ikke direkte påvirker bruksrettene. Som det kom frem av tabellene i kapittel 4 er de fleste aktiviteter fortsatt tillatt, men med noen begrensninger. Mye av dette fikk jeg også inntrykk av gjennom intervjuene. Som en innledning til videre drøftelse vil jeg trekke frem resultatet fra spørsmål 23 i spørreskjemaet. Her spurte jeg respondentene om hvordan bruken deres ble påvirket av vernet. Spørsmålet ble besvart av alle respondentene og resultatet ble som følgende:

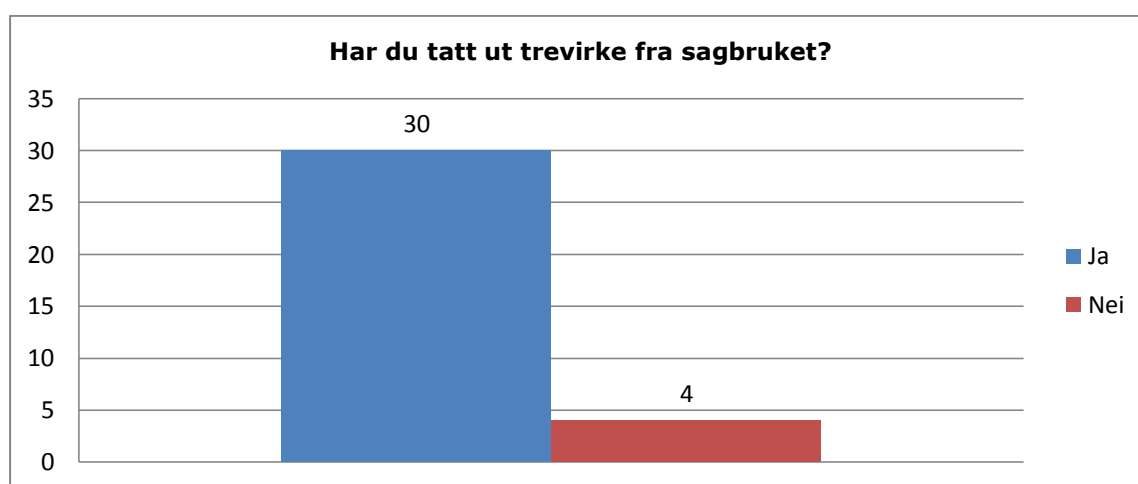

Figur 4: Diagram som viser resultat fra spørsmål 23 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

I diagrammet i figur 4 ser vi at 20 av respondentene anser at deres bruk påvirkes noe av vernet, mens bare 4 mener vernet påvirker bruken deres i stor grad. 9 av respondentene mener derimot at deres bruk ikke påvirkes av vernet og 1 vet ikke om bruken påvirkes. Rundt 70 % av respondentene mener altså at deres bruk påvirkes noe eller i stor grad av vernet. Her får man altså et annet inntrykk av verneforskriftene og bruken. Til dette spørsmålet hadde jeg et oppfølgingsspørsmål om hvordan deres bruk ble påvirket. Respondentene som svarte nevnte vedlikehold av forskjellig slag, motorferdsel, spesielt i forbindelse med jakt og fiske, utbedring og endring av buer og tiltak ved beite. Dette er tiltak som er regulert i forskriftene, jfr. tabellene i kapittel 4. Grunnen til at jeg etter å ha lest forskriftene fikk et helt annet inntrykk er kanskje at jeg var opptatt av de helt konkrete bruksrettene. Selv om blant annet beite, jakt og fiske er tillatt i alle områdene har diverse tiltak stor betydning i utøvelsen av disse rettene og dette oppfattes nok som store begrensninger for brukerne. Selv om for eksempel bruksretten fiske fortsatt er tillatt vil det nok ikke føles sånn da denne er lite verdt

hvis man ikke kan bruke motorbåt som de på enkelte vann er helt avhengige av. Utøvelsen av de forskjellige bruksrettene er fortsatt tillatt i de fleste verneområdene men med begrensninger i hvordan dette skal gjøres. Det er dette den videre drøftelsen vil vise.

Etter bygdeallmenningsloven §§ 6-1 og 6-4 og bruksregler for Skjåk Almenning § 4 har eiendommer med allmenningsrett rett til trevirke til dekning av eiendommens behov. Det praktiseres fellesdrift og alt trevirke skal tas ut av sagbruket. For å finne ut hvor mange som faktisk ville bli berørte av eventuelle begrensninger på virkesretten, stilte jeg derfor et spørsmål om de hadde tatt ut trevirke fra sagbruket (spørsmål 12 i spørreskjemaet). Spørsmålet ble besvar av alle respondentene og resultatene ble slik:

Figur 5: Diagram som viser resultat fra spørsmål 12 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

I figur 5 ser vi at de fleste har benyttet seg av virkesretten ved å ta ut virke fra sagbruket. Jeg stilte også et oppfølgende spørsmål om når de hadde tatt ut virke fra sagbruket og for de aller fleste var dette noe de gjorde «ofte», «årlig» eller «flere ganger i året». Andre svarte med «ved behov» og et par stykker hadde ikke tatt ut trevirke på 10-20 år. Ut fra svarene kan man ganske sikkert si at for de som benytter seg av denne retten er dette noe som gjøres hyppig.

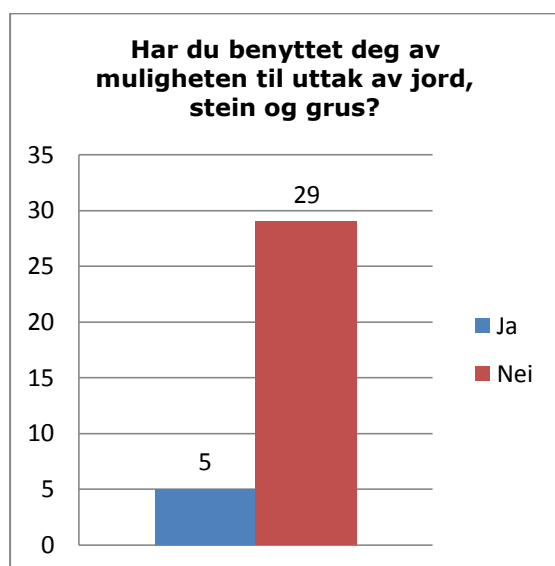
Virkesretten i de vernede områdene begrenses enten helt, for brensel til hytter og setrer, skånsom bruk av trevirke til bålbrekking eller den legger føringer hvordan eventuell skogdrift skal gjennomføres. De fleste verneområdene ligger over skoggrensene i Skjåk Almenning, slik at disse bestemmelsene er mindre aktuelle. Av intervjuene kommer det samme frem. Ifølge informasjonen fra intervjuene er grunnlaget for virkesretten såpass stor og den produktive skogen ligger utenfor verneområdene og siden det er denne skogen som avvirkes til sagbruket, vil ikke dette påvirke virkesretten. Gjennom intervjuene med informantene fra Skjåk Almenning var de helt sikre på at virkesretten ikke påvirkes. Det ble også bekreftet at

omsetningen i Skjåk Trelast AS ikke har blitt påvirket i noen grad av vernet. Dette var noe jeg også sjekket opp med Skjåk Trelast AS. På den andre siden nevnte de problemer som følge av vernet som oppfattes som svært problematisk og som kan gå utover virkesretten. Dette var problemene med å ta ut vindfelt skog. Dette er noe de ikke har fått lov til å ta ut og som en av informantene sa ville dette kunne føre til spredning av billene margborer. Disse kunne spre seg til den produktive skogen og påvirke tilveksten der. Ved at billene ville kunne etablere seg i den produktive skogen ville dette kunne få store følger for virkesretten. Dette var ikke noe som gikk ut over bare virkesretten. De la til at dette også kunne gå utover retten til beite og jakt med tanke på at det var vanskelig å komme frem i områdene. Dette var noe som også respondentene i undersøkelsen trakk frem under spørsmål 26. Her stilte jeg dem et spørsmål avslutningsvis om det var noe mer de ønsket å trekke frem i forbindelse med vernet eller verneprosessen. En av respondentene nevnte stormen Dagmar og problemene med at de ikke kunne rydde ut skogen som hadde blåst ned og uttrykte videre at «det blir for dumt at det ikke skal ryddes opp. Da skal skogen ligge slik til fare for både folk og dyr». En annen respondent nevnte problemer med gjengroing i forhold til jakt og få fraktet kjøttet ut av skogen. Dette kan skyldes at det beites lite i området, men det er også tenkelig at det skyldes problemer med å ta ut både liggende og stående skog. En annen trakk frem at det var et problem med å få tatt bort trær som hadde veltet over bilveier.

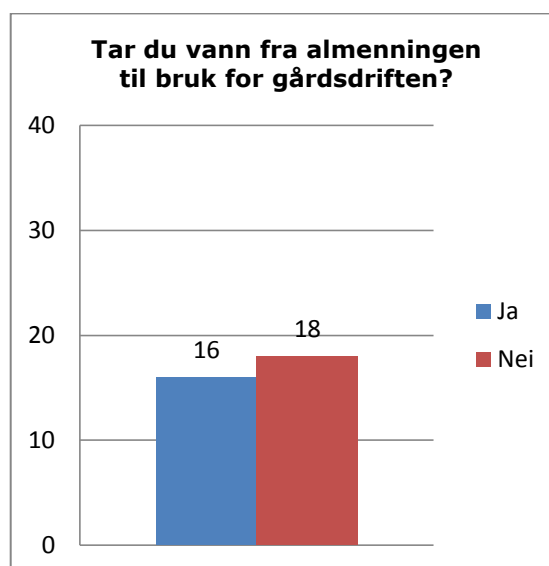
Dette med vindfelling var ifølge informasjon fra intervjuene spesielt problematisk i Honnsrøve naturreservat. Naturreservat opprettet etter naturmangfoldloven § 37 er den strengeste formen for områdevern. Her kan det ikke foretas noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Formålet med opprettelsen av Honnsrøve naturreservat var å ta vare på et urørt skogområde, jfr. forskrift for Honnsrøve naturreservat § 2. Som det kom frem av intervjuet med informanten fra Fylkesmannen var dette med vindfelling en naturlig del av det med urørt skog. Som informanten også la til må man merke seg at naturreservat opprettes *for* naturen, slik at det er naturen som står i fokus og ikke bruk. Konfliktene rundt vindfelt skog var noe de fleste informantene tok frem under intervjuene og som jeg nevnte ble dette også nevnt i spørreundersøkelsen.

Som jeg har vært inne på tidligere i oppgaven åpner bruksregler for Skjåk Almenning § 4 punkt 4.4 og 4.6 for avtale om uttak av jord, stein og grus samt anleggelse av vannledninger og vanninntak. Dette er i bruksreglene omtalt under virkesretten. Jeg vil igjen understreke at dette ikke er en allmenningsrett i lovens forstand, men siden spesielt vanningsanlegg er særlig viktig for Skjåk Almenning synes jeg det er interessant å trekke frem. Dette er i tillegg noe alle verneforskriftene regulerer. Det er ikke i tillatt å ta ut grus i noen av verneområdene og fysiske tiltak som vanningsanleggene er strengt regulert til kun å gjelde vedlikehold og etter lokal byggeskikk og eventuelle retningslinjer. Dette har også noe å gjøre med at mange av

vanningsanleggene i området representerer viktige kulturminner. Jeg tenkte det kunne være interessant å se hvor mange som faktisk benyttet seg av både uttak av grus osv. og hvor viktig vanningsanlegg var for dem i tilknytning til jordbruket. Jeg stilte dem derfor spørsmålene om de hadde benyttet seg av muligheten til uttak av jord, stein og grus og om de tok vann fra allmenningen til bruk for gårdsdriften (Spørsmål 13 og 14 i spørreskjemaet). Begge spørsmålene ble besvart av alle respondentene og resultatene ble slik:

Figur 6: Diagram som viser resultat fra spørsmål 13 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Figur 7: Diagram som viser resultat fra spørsmål 14 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

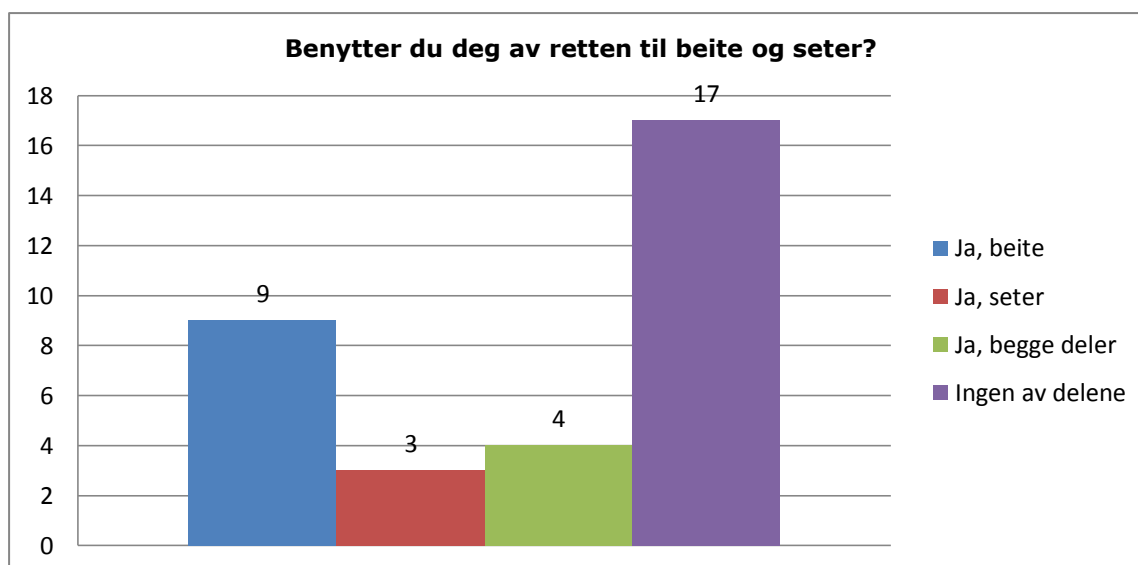
Diagrammet i figur 6 viser at muligheten til uttak av jord, stein og grus ikke er noe som benyttes av mange. Dette inntrykket fikk jeg også av intervjuene med Skjåk Almending. Begge informantene sa at det var lite uttak av masse og ingen kommersiell drift. Noe uttak var det, som man også ser på resultatene i diagrammet. Begge informantene fra Skjåk Almending tok frem et eksempel med grusing av en vei frem til en seter som det ikke ble gitt dispensasjon til. I dette tilfellet trodde en av informantene at det var 10 eiendommer som ville bli berørte. For de som benytter seg av denne muligheten vil forskriftene klart sette begrensninger for deres bruk, men siden dette ikke er noe de fleste benytter seg av ser jeg ikke at dette er noe som for allmenningen totalt sett har betydning. På den annen side vil det nok før eller siden påvirke noen. Her vil jeg trekke frem et av svarene på spørsmål 22 i spørreskjemaet. Her stilte jeg dem et spørsmål om det var noe de oppfattet som mer tungvint nå enn før vernet kom og en av respondentene svarte «*det er vanskelig å ta ut grus når man skal ordne på veiene inn mot beiteområdet*». Jeg tenker at de aller fleste vil kunne komme i en situasjon hvor de må «fikse» litt på en vei eller noe annet og da vil forskriftene klart legge begrensninger for dette.

Når det gjelder vanningsanlegg viser diagrammet i figur 7 at andelen av svar er jevnt fordelt. Grovt sett kan man si at halvparten av respondentene er avhengig av vanningsanlegg i forbindelse med sin gårdsdrift. Til dette spørsmålet hadde jeg et oppfølgingsspørsmål om de hadde sitt eget anlegg eller om de delte med noen andre og i så fall hvor mange. Alle de som svarte ja på at de tok vann fra allmenningen hadde sitt eget anlegg. Det er ikke tillatt å anlegge nye vanningsanlegg i noen av verneområdene. Etter intervjuene med en av informantene i Skjåk Almenning fikk jeg imidlertid inntrykk av at dette ikke er spesielt aktuelt, men at det heller er vedlikehold av eksisterende anlegg. På denne måten får kanskje ikke dette forbudet noen stor betydning. Betydning får derimot bestemmelsene om vedlikehold av anlegg. I de fleste verneområdene (hvor det er registrert vanningsanlegg) er vedlikehold tillatt når dette følger lokal byggeskikk og retningslinjer. Jeg kan tenke meg at praktiseringen av dette er ekstra strengt i Breheimen nasjonalpark og Ottadalen landskapsvernområde hvor vanningsanlegg som kulturminner er nevnt i formålsparagrafene. Vedlikehold var noe som kom frem av svarene i spørreundersøkelsen. Spørsmål 23 var: *Hva tenker du om din bruk av området og naturvernet?* Her hadde jeg et underspørsmål om hvordan bruken påvirkes av vernet. Her var det en av respondentene som trakk frem problemer med vedlikehold av gammel vannvei. Dette var noe som også kom frem gjennom intervjuene. En av informantene fra Skjåk Almenning trodde blant annet at det kunne bli problemer med vedlikehold når man tenker på moderne teknologi.

Etter bygdeallmenningsloven §§ 7-1 og 8-1 og bruksregler for Skjåk Almenning § 5 har eiendommer med allmenningsrett rett til beite og seter. Som det kommer frem av i tabellene i kapittel 4 er beite tillatt i alle verneområdene. Vernet medfører imidlertid en del begrensninger i forhold til tiltak i forbindelse med beite og seter.

For å finne ut hvor viktig denne retten var for respondentene stilte jeg et spørsmål om de benyttet seg av disse rettene (spørsmål 15 i spørreskjemaet). Spørsmålet ble besvart av 33 av 34 respondenter. Siden forskriftene ikke legger begrensninger for selve beiteretten, stilte jeg dem også et spørsmål om hva slags tiltak de anså som viktige i forbindelse med beite (spørsmål 16 i spørreskjemaet). Dette spørsmålet ble besvart av 21 respondenter og resultatene fra de to spørsmålene ble følgende:

Figur 8: Diagram som viser resultatet fra spørsmål 15 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Figur 9: Diagram som viser resultat fra spørsmål 16 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

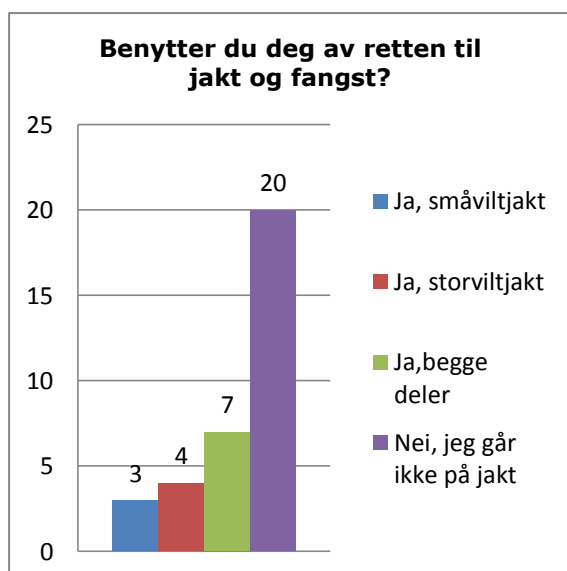
Diagrammet i figur 8 viser at 17 av respondentene ikke benytter seg av disse rettene. 9 respondenter benytter seg av retten til beite, 3 respondenter av retten til seter, mens 4 respondenter benytter seg av begge deler. Ut fra dette kan vi si at omtrent halvparten av respondentene benytter seg av disse rettene på en eller annen måte. Det er derfor en stor andel av respondentene som vil bli berørte av forskriftene i forhold til bruk. Diagrammene viser at det er flere respondenter som har svart på spørsmål 16 enn det antallet som i spørsmål 15 sa at de benyttet seg av beite eller seter. Dette kan tyde på en upresisheit i besvarelsen fra respondentene og at dette derfor er en feilkilde. Det kan også bety at de ikke benytter seg av beiteretten eller seter akkurat på det tidspunktet, men at de kanskje kan ha gjort det tidligere og har en mening om dette. Diagrammet i figur 9 viser at det er 9

respondenter som anser gjerde og sanketrøer som viktige tiltak. 7 respondenter synes det er viktig med bygninger og 3 respondenter har svart at andre tiltak er viktigere. Av de som hadde svart at andre tiltak var viktige ble det nevnt tiltak som å rydde utmark til beiteområder og det å holde beitet i hevd. Forskriftene for verneområdene legger en del føringer for opprettelse av nye tiltak, samt vedlikehold av eksisterende tiltak. Alle verneforskriftene setter forbud mot igangsettelse av nye tiltak. Dette hindrer altså tiltak nevnt ovenfor og det å få utvist ny seter. I verneområdene er det tillatt med vedlikehold av eksisterende setrer etter lokal byggeskikk. Det siste er nok mer aktuelt da det gjennom intervjuene kom frem at det ikke har vært noen søknader om å få utvist ny seter på lenge. Forskriftene åpner for at det kan søkes om dispensasjon til å oppføre bygninger som har gått tapt ved naturskade/brann, utvidelse av eksisterende bygninger og bygninger til beitebruk. Det samme gjelder andre tiltak som gjerde. Noen respondenter trakk frem problemer i forhold til beite under spørsmål 22 og 23 i spørreskjemaet. Her er det en som nevner at de har seter som grenser mot verneområdet og at det derfor blir en utfordring med gjerde og ferdsel. En annen nevner saltautomater og gjeterbuer. Problemer i forhold til buer kommer også frem fra intervjuet med en av informantene i kommunen. Her kommer det frem at det oppstår en del problemer når en forvaltningsplan bestemmer at buene kan utvides med en bestemt prosentandel og at dette ikke alltid er fornuftig. Det vil nok kunne oppfattes som en stor begrensning når man er avhengig av bu i forbindelse med beite og at denne ikke er fungerende etter dagens krav. Ut fra dette ser vi at forskriftene begrenser beiteretten i den grad de begrenser tiltak som anses som nødvendig i forbindelse med dette.

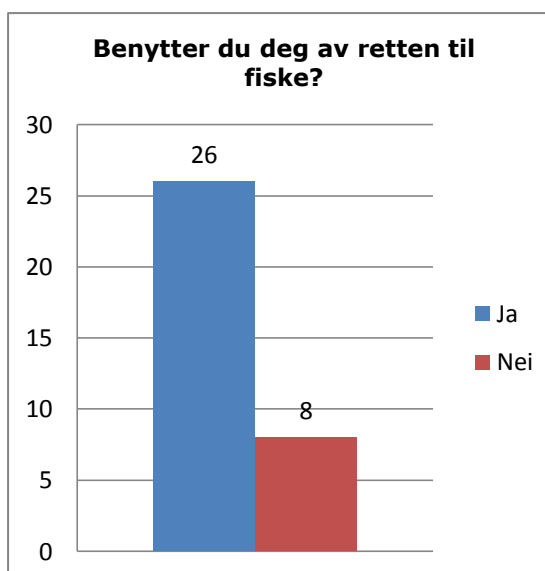
Problemer med vindfelling som jeg nevnte ovenfor anses også som et problem i forhold til beiteretten. Som det kom frem av intervjuene er det enkelte steder hvor det er umulig for dyrene å komme frem. Informanten fra Fylkesmannen sa imidlertid at det er mulig å få ryddet stier i området, men at dette krever en lokal plan fra allmenningen.

Gjennom intervjuene med informantene fra Skjåk Almending kommer det også frem eventuelle virkninger som kan komme av det eksisterende vernet og som vil få betydning for beite, nemlig rovdyrpolitikken. Jerv er et problem i områdene og de kan tenke seg at man fort får «vern på vern» med kjerneområder for rovdyr. Dette kan skape problemer fordi det da vil bli større behov for tiltak mot rovdyr, og forskriftene setter som sagt begrensninger for dette.

Etter bygdeallmenningsloven § 5-1 og bruksregler for Skjåk Almending §§ 6 og 7 har eiendommer med allmenningsrett rett til jakt på småvilt og fiske. Som det kommer frem av tabellene i kapittel 4 er det fortsatt tillatt med jakt og fiske i alle verneområdene. Jeg ønsket å vite hvor mange av respondentene som benyttet seg av disse rettene og stilte dem derfor spørsmål om det i spørsmål 6 og 8 i spørreskjemaet. Svarene fordelte seg slik:

Figur 10: Diagram som viser resultat av spørsmål 6 i spørreskjemaet (vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

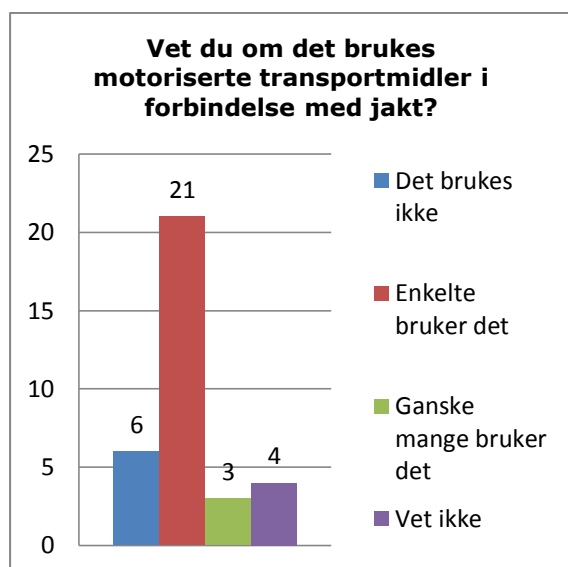

Figur 11: Diagram som viser resultat av spørsmål 8 i spørreskjemaet (vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

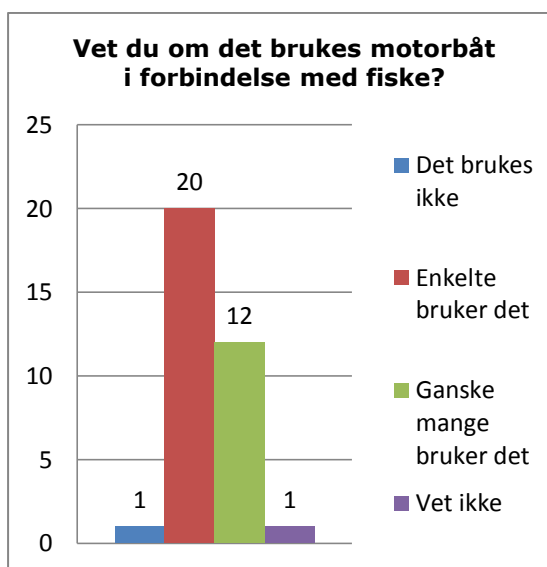
Diagrammet i figur 10 viser at det er 3 respondenter som går på småviltjakt, 4 respondenter går på storviltjakt, mens 7 respondenter oppgir at de går på begge deler. Hele 20 respondenter oppgir at de ikke går på jakt. Dette tilsvarer nesten 60 % av respondentene. Jeg hadde trodd jakten skulle være mer utbredt. Lengre ned i figur 14 ser vi at de fleste anser jakt og fiske som en «viktig» eller «litt viktig» del av friluftslivet. Noen av respondentene hadde imidlertid skrevet i parentes bak spørsmålet om jakt at dette var noe de hadde gjort og hadde tatt en pause fra eller at de jaktet før. Jeg antar at dette er noe som kan variere. Det at de kan ha jaktet før eller har en generell oppfatning av jakt kan være en grunn til at dette er viktig i spørsmålet i figur 14. Diagrammet i figur 11 viser at det er 26 respondenter som benytter seg av retten til fiske, mens 8 respondenter ikke gjør det. Det betyr at det er ca. 76 % av respondentene som fisker. Retten til fiske ser derfor ut til å være en rett som brukes godt. Vi ser også av figur 14 lengre ned at de fleste respondentene anser fiske som en viktig del av friluftslivet. Ut fra dette kan man si at de aller fleste respondentene enten jakter eller fisker og at begrensningene i verneforskriftene derfor vil påvirke mange av dem.

Også når det gjelder jakt og fiske er dette tillatt i alle verneområdene, men begrensningene ligger i muligheten for å bruke motorbåt og motoriserte kjøretøy i forbindelse med dette. Verneforskriftene legger også noen føringer for artsforvaltning og fiskekultivering. Både gjennom intervjuene og besvarelsene på spørreundersøkelsen er det tydelig at dette oppfattes som en stor hindring enkelte steder, spesielt når det gjelder bruk av motorbåt. Siden forskriftene legger sterke begrensninger i forhold til motorferdsel i forbindelse med jakt og fiske ønsket jeg å vite hvor viktig dette var for folk, eller hvor mange som faktisk brukte dette.

Dette var spørsmål 7 og 9 i spørreskjemaet. Spørsmålene ble besvart av alle respondentene og resultatene ble slik:

Figur 12: Diagram som viser resultat av spørsmål 10 i spørreskjemaet (vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Figur 13: Diagram som viser resultat av spørsmål 11 i spørreskjemaet (vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Som man ser i diagrammene i figur 12 og 13 er det mange som bruker motoriserte transportmidler i forbindelse med jakt og fiske. I forbindelse med jakt mener 21 respondenter at enkelte bruker motoriserte transportmidler, mens 3 respondenter mener at ganske mange bruker det. 6 respondenter mener derimot at det ikke brukes, mens 4 er usikre på om dette brukes. Når det gjelder motorbåt i forbindelse med fiske mener 20 respondenter at enkelte bruker det, mens 12 respondenter mener at det er ganske mange som bruker det. Her er det bare en respondent som mener at det ikke brukes motorbåt, mens 1 er usikker. Svarene er likevel noe fordelt og det kan tenkes at respondentene har ulike oppfatninger av hvor utbredt dette faktisk er. Grovt sett kan vi si at 70 % av respondentene mener at motoriserte transportmidler brukes av enkelte eller ganske mange i forbindelse med jakt, mens når det gjelder fiske mener hele 94 % av respondentene at dette brukes. Man kan med dette si at motoriserte transportmidler i forbindelse med jakt og fiske er viktig, spesielt når det gjelder fiske og at verneforskriftenes begrensninger i forhold til dette derfor berører mange.

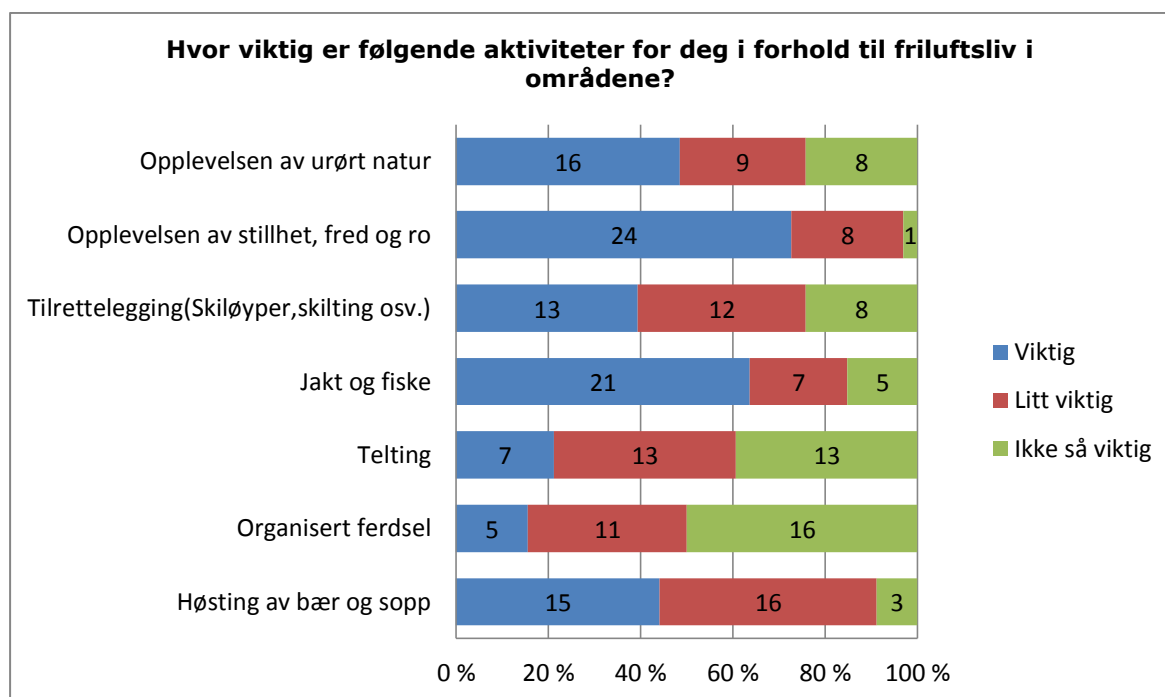
Dette var noe som også kom frem fra intervjuene, både med Skjåk Almanning og kommunen. Det er tydelig at disse begrensningene oppfattes som svært negative. En av informantene fra Skjåk Almanning kom med et eksempel hvor dette får stor betydning på kvalitet på fisken. Fiske har vært en svært viktig ressurs for Skjåk Almanning og på flere av vannene er de avhengig av å bruke motorbåt. Dette er også et problem som kommer frem i intervjuet med en informant fra kommunen. Informanten fra kommunen påpekte at dette hadde det vært mye diskusjon rundt med kommunen og Skjåk Almanning på den ene siden og Fylkesmannen

og vernemyndighetene på den andre siden. Også gjennom spørreundersøkelsen kom det frem at dette oppfattes som vanskelig. Spørsmål 22 og 23 gikk på hva som ble oppfattet som vanskelig og hvordan bruken deres ble påvirket. Her handlet mange av svarene om nettopp dette. Mange av respondentene nevnte bruk av motorbåt, at man måtte søke for å flytte garnkasser og båter, transport av utstyr til fiske og bruk av transportmidler for å ta ut kjøtt fra skogen etter jakt. I tillegg var det mange av respondentene som mente det var et problem i forhold til utviding av buer som ble benyttet i forbindelse med jakt og fiske. Dette er noe alle verneforskriftene setter et forbud mot. Disse buene er ikke store, tiden kan forandre seg og nye behov vil oppstå. Som en av respondentene skrev; «å søke om utvidelse fra 10 til 15 m² virker ubetydelig når man vil få en bu til å være levelig, men får avslag pga verna område». Utviding av buer som et problem var noe som også kom frem av de fleste intervjuene. En av respondentene nevnte også at det var et problem med bruk av fly/helikopter til overvåking av villreinstammen. Forskriftene legger noen begrensinger når det gjelder artsforvaltning og fiskekultivering. Å sette ut nye dyrearter eller fisk i vann er for eksempel ikke tillatt, men det kan settes ut fisk fra lokale fiskestammer. Det ble imidlertid ikke trukket frem noen eksempler i forhold til dette, verken gjennom intervjuene eller spørreskjemaundersøkelsen, så jeg antar at dette ikke oppfattes som noe større problem.

Det er tydelig at verneforskriftenes begrensinger i forhold til motorferdsel oppleves som en stor hindring ved utøvelsen av disse rettene. Jeg får inntrykk av at dette oppfattes som ekstra problematisk i forhold til fiske. Dette kan være fordi flere benytter seg av retten til fiske, jfr. figur 11 eller at bruk av motorbåt i forbindelse med fiske er utbredt, jfr. figur 13. En annen grunn kan være at motorferdsel på land i forbindelse med jakt allerede før vernet var regulert gjennom lov om motorferdsel i utmark. Loven setter ikke like strenge regler for bruk av motorbåt, jfr. § 3 siste ledd. Gjennom intervjuene kommer det frem at for eksempel bruk av snøscooter alltid har vært strengt. På denne måten kan man kanskje si at mye av den motoriserte ferdselen uansett ville vært begrenset gjennom lov om motorferdsel i utmark uavhengig av om det var verneområder. Det er likevel helt klart at man får en mye strengere regulering når områdene er verneområder. Da gjelder i tillegg verneforskriftene og man får mange lover og forskrifter oppå hverandre. Det er et overordnet mål i verneområder å redusere motorisert ferdsel til et minimum, derfor skal slik ferdsel begrenses til det som er strengt nødvendig.

I tillegg til overnevnte retter har alle visse rettigheter i naturen med grunnlag i friluftsløven, allemannsretten som jeg diskuterte i delkapittelet 2.4.3. Jeg ønsket å få et inntrykk over hva respondentene anså som viktig i forbindelse med friluftslivet og spurte dem derfor om hvor enige de var i bestemte aktiviteter. De fem første aktivitetene ble besvart av 33 av 34

respondenter, det sjette av 32 og 34 respondenter, mens det siste ble besvart av alle respondentene. Resultatet ble slik:

Figur 14: Diagram som viser resultat fra spørsmål 17 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Diagrammet i figur 14 viser at aktivitetene som anses som viktigst for respondentene er opplevelsen av stillhet og ro, jakt og fiske og høsting av bær og sopp. Opplevelsen av urørt natur, tilrettelegging og telting er også viktig for mange. Når det gjelder Organisert ferdsel er det flere som ikke anser dette som like viktig. Mange av aktivitetene i dette spørsmålet er aktiviteter som reguleres i verneforskriftene.

Det er fri ferdsel i alle verneområdene, men alle verneforskriftene legger begrensninger på organisert ferdsel og ferdsel som er til skade for naturmiljøet. I tillegg til motorferdsel gjelder dette skadelig ferdsel til fots, bruk av hest, hundekjøring og sykling. Organisert ferdsel er den aktiviteten respondentene anser som minst viktig, jfr. søyle 6 i figur 14. Organisert ferdsel er kanskje viktigst for reiselivsbedrifter. Det kommer frem av forskriftene, jfr. tabell under kapittel 4 at reguleringene er strengere i naturreservat. Her er det kun tillatt med ferdsel til fots. Dette har sammenheng med at dette er den strengeste formen for vern. Her vil jeg igjen trekke frem kommentaren fra informantene fra Fylkesmannen som sa at forskjellen på naturreservat og for eksempel nasjonalpark er at naturreservat opprettes for naturen, det er naturen og dens behov for beskyttelse som står i fokus.

Som vi ser av søyle 3 i figur 14 anser mellom 70 % og 80 % av respondentene at tilrettelegging i form av løyper og lignende er viktig i forbindelse med friluftsliv. Alle verneforskriftene legger begrensninger i forhold til dette. I verneforskriftene for Reinheimen og Breheimen nasjonalparker med tilhørende landskapsvernområder står det i formålsbestemmelsene at allmennheten skal ha tilgang til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av tilrettelegging. Områdene er villmarkspregede og det er et mål å opprettholde dette. Anleggelse av stier, bruer, skilt, skiløyper osv. er i utgangspunktet ikke tillatt, men det er mulig å søke om å få gjort dette. Dette er imidlertid noe som oppfattes som problematisk. Dette kommer både frem av intervjuene og spørreskjemaundersøkelsen. Begge informantene fra Skjåk Almenning nevner at det er litt uenigheter rundt oppkjøring av skiløyper i områder hvor dette har liten betydning for verneverdiene. Dette kommer også frem gjennom intervjuet med en av informantene i kommunen. I spørsmål 22 i spørreskjemaet om det er noe som oppfattes som vanskelig nevner en av respondentene et eksempel med oppsetting av postkasser med løypeinformasjon og at dette er synd siden det er saker av felles interesse.

60 % av respondentene anser telting som viktig eller litt viktig, jfr. søyle 5 i figur 14. Det er ikke tillatt med telting i naturreservatene. I nasjonalparkene krever telting utover én uke tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Dette gjelder ikke vanlig vandretelt. Jeg antar at det er slik telting respondentene anser som viktig, slik at dette ikke vil ha noen stor betydning. Større teltleirer i forbindelse med jakt vil det derimot være begrensninger mot, da dette kan føre til uheldig påvirkning på natur og vilttrekk.

Rundt 90 % av respondentene anser høsting av bær og sopp som viktig eller litt viktig, jfr. søyle 7 i figur 14. Tabellene i kapittel 4 viser at høsting av bær og sopp er tillatt i alle verneområdene, denne aktiviteten blir derfor ikke påvirket.

I spørsmål 17 hadde jeg til slutt et åpent spørsmål om det var noe annet som var viktig for dem i forbindelse med friluftslivet. Her ble det nevnt aktiviteter som sykling og løping, koke kaffe på bål og personlig trim. Sykling er regulert i forskriftene. Dette er i nasjonalparkene bare tillatt på bestemte traseer, mens det er forbudt i naturreservatene. Å brenne bål er en allemannsrett, selv om dette ikke står uttrykt i friluftsløven. Forskrift om brannforebyggende tiltak og hensyn § 8-2 tredje ledd setter et forbud mot bålbrekking i perioden 15. april til 15. september, men utenom dette er det tillatt. Det er tillatt å brenne bål i alle verneområdene, mens forskriften for Einstullie naturreservat inneholder et forbud mot dette i § 3 bokstav e. verneforskriftene påvirker derfor ikke dette av betydelig grad.

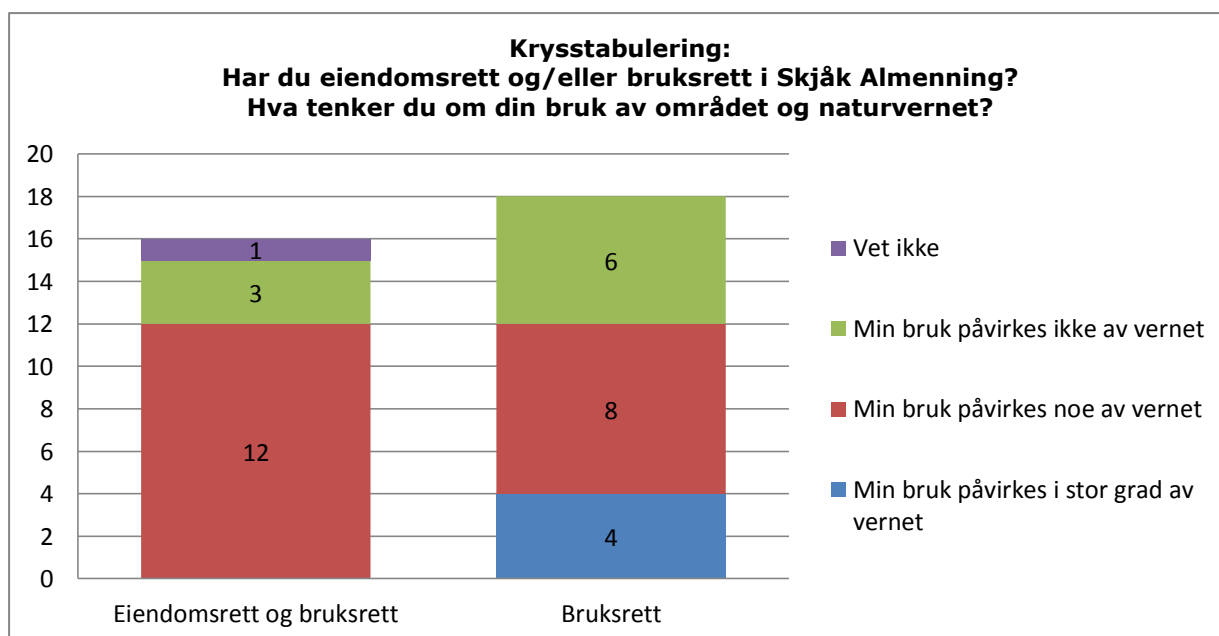
Jeg tenkte tanken om kanskje vernet kunne påvirke friluftslivet til det bedre, men gjennom mine intervjuer ble det tydelig at de mente at dette ikke ville ha noe å si for lokalbefolkningen. De mente det kanskje kunne ha noe å si for tilreisende. Dette er noe jeg vil drøfte under neste problemstilling. Jeg tenker likevel at vernet kan virke positivt ved friluftslivet også for lokalbefolkningen. Figur 14 viser at for mellom 70 % og 80 % av respondentene er opplevelsen av urørt natur viktig eller litt viktig. Nettopp dette er noe av formålet med verneområdene. På denne måten kan man si at vernet fremmer noe som respondentene anser som viktig i forbindelse med friluftsliv. På en annen side kan man kanskje si at dette har blitt tatt hensyn til gjennom forvaltningen av områdene, også før vernet ble opprettet. Verneforskriftene er med på å forsterke dette.

Som jeg var inne på i kapittel 2.4.1 har Skjåk Almenning to kategorier av bruksberettigede; de med bruksrett og eiendomsrett og de med bare bruksrett. De to kategoriene har i mange tider vært kilde til konflikter knyttet til forvaltning og disponering av allmenningen. Jeg tenkte at det kunne vært interessant å se om vernet påvirket grunneierne i større grad enn det gjorde med de med bruksrett. De gårdene med eiendomsrett til allmenningen vil kunne ha mer interesse av allmenningen som forretningsforetak og ikke bare som en ressurs til egen gårdsdrift. Gjennom intervjuene med informantene fra Skjåk Almenning fikk jeg vite at dette med inntekter fra allmenningen ikke er like aktuelt lenger på grunn av avtalen fra 1995 som regulerer kontantutbyttet til å settes lik bruksrettsrabatten på trevirke. På denne måten fikk man en mekanisme som regulerte dette. Begge informantene fra Skjåk Almenning mente at vernet ikke påvirket de to gruppene av allmenningsberettigede på forskjellig måte.

Som vi ser i tabell 7 i delkapittelet 5.4.4 ser vi at av de som har svart på spørreundersøkelsen er bruksrett og eiendomsrett jevnt fordelt. For å se om oppfatningene at hvordan vernet påvirker bruken er forskjellige hos den gruppen med eiendomsrett og bruksrett og bare den med bruksrett valgte jeg å krysstabulere spørsmål 3 med spørsmål 23. Man må merke seg at det er 16 respondenter som har eiendomsrett i tillegg til bruksrett, mens det er 18 respondenter som bare har bruksrett. Dette kan vise seg i svarene, men siden det kun skiller med 2 respondenter tenkte jeg at figuren likevel kunne vise noe interessant.

Begge spørsmålene ble besvart av alle respondentene. Resultatet ble slik:

Figur 15: Diagram som viser krysstabulering av spørsmål 3 og spørsmål 23 (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

I figuren over representerer hver søyle svaralternativene i spørsmål 3. Fargene representerer svaralternativene til spørsmål 23. Resultatet viser at av de 16 som har eiendomsrett og bruksrett, så var det 12 som mente at bruken deres i noen grad påvirkes av vernet. 3 respondenter oppgir at bruken deres ikke påvirkes av vernet, mens 1 er usikker. Når det gjelder gruppen som bare har bruksrett mener 8 at bruken deres påvirkes i noen grad og 6 av respondentene mener at bruken ikke påvirkes av vernet. Av de med bruksrett er det 4 respondenter som mener at deres bruk påvirkes i stor grad av vernet. Diagrammene viser at de aller fleste oppfatter det som at vernet i noen grad eller i stor grad påvirker deres bruk og dette er nokså likt i de to gruppene av allmenningsberettigede. Det er noen fler av de med bruksrett som mener at deres bruk ikke påvirkes, men dette kan også ha noe å gjøre med at det var flertall av respondentene med bare bruksrett.

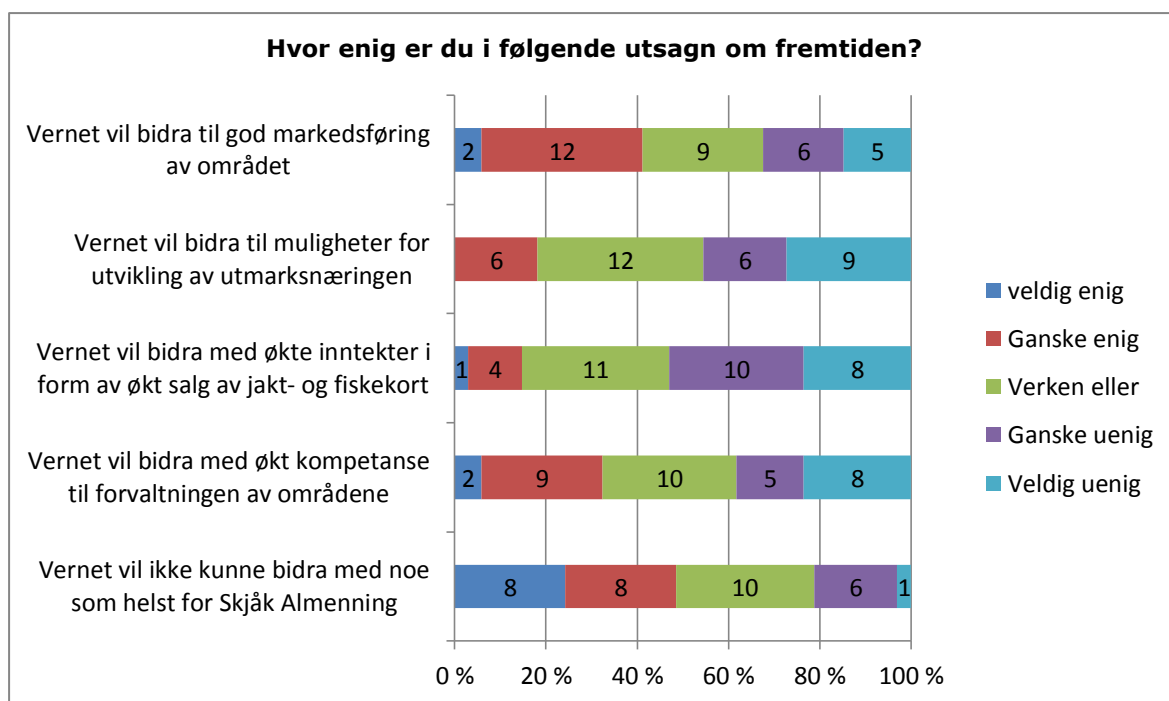
Til spørsmål 23 hadde jeg et oppfølgingsspørsmål om hvordan deres bruk ble påvirket. Av de med bruksrett som mente at deres bruk ble påvirket i stor grad, var det bare to som svarte på dette. Det de nevnte var at bruken ikke lenger var like tilgjengelig og at det var alt for mange reguleringer og forbud. Av de som mente at bruken ble påvirket i noen grad ble det nevnt vedlikehold av forskjellige slag, motorferdsel og lignende. De sistnevnte pekte altså på bruken, mens de første var mer opptatt av reguleringene og forbudene gjennom forskriftene. Reguleringene og forbudene det er snakk om gjelder nettopp vedlikehold, motorferdsel osv. Jeg antar derfor at det er samme bruk som gjelder for dem. Dersom man er opptatt av forskriftene og har et negativt syn på disse er det naturlig at man mener bruken i stor grad påvirkes.

Ut fra resultatene i spørreundersøkelsen og intervjuene tenker jeg at selve bruken ikke påvirkes forskjellig hos de to gruppene av allmenningsberettigede. Allmenningsrettene er de samme hos de to gruppene, så de skulle av den grunn heller ikke påvirkes i forskjellig grad. Oppfatningen av selve vernet vil nok kunne være forskjellig hos de to gruppene, men dette er noe jeg kommer til under drøftingen av siste problemstilling. Men når det gjelder selve bruken skiller ikke forskriftene mellom de to gruppene av allmenningsberettigede.

Drøftelsen over av denne problemstillingen viser at selve bruksrettene i seg selv ikke påvirkes av verneforskriftene. Virkesretten blir påvirket i liten grad først og fremst fordi de produktive skogarealene ligger utenfor verneområdene. Beite er fortsatt tillatt, men verneforskriftene legger sterke begrensninger med tiltak i forbindelse med beite og seter. Jakt og fiske er tillatt i verneområdene, men det oppfattes som svært negativt at forskriftene legger en del begrensninger på motorferdsel i forbindelse med dette. Et enkelt tradisjonelt friluftsliv er tillatt i områdene og allemannsrettene påvirkes i liten grad hvis en ikke tenker på begrensningene med tilrettelegging og organisert ferdsel. Her ser man gjerne en forskjell i naturreservatene og nasjonalparkene med landskapsvernområdene. Måten verneforskriftene påvirker de to gruppene med allmenningsberettigede ser ut til å være lik.

6.3.2 Bidrar vernet med noe positivt og hvordan gir dette utslag?

Før jeg startet å jobbe med denne oppgaven tenkte jeg at vernet utvilsomt måtte medføre noen positive og ikke bare negative konsekvenser både for Skjåk Almenning og lokalsamfunnet ellers. Gjennom å opprette verneområder tar man vare på naturen og dens ressurser for fremtiden og dette vil være av felles interesse både for samfunnet og allmenningen selv. På den andre siden er det jo dette Skjåk Almenning har gjort i alle år, slik at vernet ikke gir noen positiv endring. Gjennom alle intervjuene fikk jeg inntrykk av at det var flere positive virkninger vernet kunne føre med seg. Her kom det frem positive virkninger som markedsføring av områdene, økt salg av jakt- og fiskekort og økt kompetanse i forvaltningen av områdene. Jeg ønsket å vite om dette var noe de allmenningsberettigede var enige i og stilte dem derfor et spørsmål om hvor enige de var i noen utsagn. Dette var spørsmål 25 i spørreskjemaet. Påstand 1,3 og 4 ble besvart av alle respondentene. Påstand 2 og 5 ble besvart av 33 av 34 respondenter. Resultatene ble slik:

Figur 16: Diagram som viser resultat fra spørsmål 25 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Diagrammet i figur 16 viser at litt over 40 % av respondentene er veldig eller ganske enig i at vernet kan bidra med markedsføring av området. Litt over 20 % av respondentene er verken enige eller uenige. Litt over 30 % er derimot ganske eller veldig uenige i denne påstanden. Størsteparten mener altså at vernet kan bidra med markedsføring av området. Når det gjelder utvikling av utmarksnæringen er det nesten 20 % som er ganske enige i dette. Nesten 40 % er verken enige eller uenige, mens nesten 50 % er uenige i dette. Størsteparten mener at vernet ikke vil kunne bidra til utvikling av utmarksnæringen. At vernet kan bidra med økt salg av jakt- og fiskekort er det rundt 15 % som er enige eller ganske enige i. Rundt 30 % er verken enige eller uenige, mens litt over 50 % ganske eller veldig uenig i denne påstanden. Godt over halvparten mener altså at vernet ikke vil bidra med økt salg av jakt- og fiskekort. Når det gjelder at vernet kan bidra med økt kompetanse i forvaltningen av områdene er det litt over 30 % som er veldig eller ganske enige i dette. Ca 30 % er verken enige eller uenige i dette. Nesten 40 % er ganske eller veldig uenige i denne påstanden. Størsteparten er altså uenige i at vernet vil bidra med økt kompetanse. Når det kommer til utsagnet om at vernet ikke har noe å bidra med er nesten 50 % veldig eller ganske enige med dette. 30 % er verken enige eller uenige, mens litt over 20 % er ganske eller veldig uenig i dette. Størsteparten av respondentene mener derfor at vernet ikke kan bidra med noe som helst. Som man ser i diagrammet er det en stor andel av respondentene som har svart «verken eller» på flere av utsagnene. Jeg hadde håpet at det ikke var såpass mange som skulle krysse av for dette alternativet, siden det ikke sier så mye. Jeg må anta at det er mange som ikke har noen spesielle tanker eller meninger rundt dette. Som man også ser er svarene godt fordelt og det

er stort sett ingen klar overvekt for hverken det ene eller andre. Jeg antar at det er svært mange oppfatninger rundt tankene om positive konsekvenser av vernet. Diagrammet viser også at resultatene fra spørreskjemaundersøkelsen og intervjuene trekker i noen forskjellige retninger. Det kan tenkes at de som sitter med forvaltningen og det overordnede ansvaret lettere ser effektene som kan tas ut, eller at de ikke merker lite til problemene som brukerne opplever.

Av alle intervjuene kom det frem at vernet kunne bidra til markedsføring/profilering av områdene for reiseliv og turisme. En av informantene fra Skjåk Almanning mener at Skjåk Almanning kan være en aktør og arena for opplevingsaktiviteter, da spesielt fiske og bruk av hyttefelt. Almanningen har ingen høy profilering i dag, men han mener de kan bli mer utadvendte og gjøre en jobb for å ta ut effektene fra vernet. I dag ser de ikke noe økt salg av jakt- og fiskekort, men de tror at det er et potensiale her. En av informantene fra kommunen nevner også at kommunen kan markedsføres som en nasjonalparkkommune med at *«her kan du jakte og drive fiske langt inn i nasjonalpark»*. I figur 16 ser vi at det ikke er så mange av respondentene som var enige i dette. Dette overrasket meg. Jeg tenker at nasjonalparker representerer noe stort og flott og at dette må vire lokkende for folk utenifra. Det er likevel noen av respondentene som tror dette kan være positivt. Under spørsmål 26 i spørreskjemaet om det var noe de ønsket å trekke frem var det en av respondentene som hadde sett en økning i utenlandske jegere i områdene. Opprettelse av nasjonalparker fører til økt informasjon om området og tilrettelegging i noen grad, som kan være positivt for turisme. En av informantene fra Skjåk Almanning mener at besøkstallet i områdene har gått ned, men at dette kan skyldes dårlig vær og ikke verneområdene i seg selv. Det pekes også på at det kan skyldes konkurranse fra områder som Rondane og Jotunheimen. En annen årsak er at området er villmarkspreget med liten grad av tilrettelegging. Gjennom intervjuene med SNO informantene kommer det derimot frem at rett før og etter at verneområdene ble opprettet mente de at det var en større bruk av områdene, men at dette minket etter hvert. En av informantene fra kommunen sier at det er liten interesse i å utvikle naturbasert reiseliv og at dette kanskje kan ha sammenheng med dårlig infrastruktur. Det er få som ser muligheter.

Noe av det samme går på påstanden om utvikling av utmarksnæringen. Her var det ikke så mange av respondentene som var enige, jfr. figur 16. Det spørres nok hva man tenker på som utmarksnæring, enten det er jakt og fiske, utleiing av hytter eller rekreasjonstilbud. Ser man dette i forbindelse med økt reiseliv tenker man at vernet kan bidra med utvikling av utmarksnæringen. Gjennom intervjuene med informantene fra Skjåk Almanning peker de på et problem som kan oppstå når det gjelder rovdyrforvaltning, som jeg var inne på under den første problemstillingen. De tror at vernet kan føre til at det opprettes kjerneområder for rovdyr, slik at det vil bli vanskeligere å få fellingstillatelse. Det kan tenkes at mange frykter at dette kan føre til en lavere bestand av hjortevilt som dermed vil hindre utmarksnæringen.

Hvis man ser på Skjåk som reiselivsdestinasjon er Bygda avhengig av turister. Gjennom intervjuene kommer det som sagt frem at det er lave besøkstall i området. Det kan tenkes at vernet er såpass ungt at positive effekter i form av økt turisme enda ikke er synlig. Det nevnes områder som Rondane og Jotunheimen som konkurranseområder. Dette er nasjonalparker som ble opprettet i 1962 og 1980, dette er altså 33 og 51 siden. Reinheimen- og Breheimen nasjonalparker er begge under ti år og det kan tenkes at det ligger et potensiale der som bare må benyttes og som ved hjelp av litt tid kan gi verdifulle resultater. På en annen side setter verneforskriftene en del begrensninger for utbygging og tilrettelegging i forbindelse med friluftsliv. På denne måten kan det i disse områdene være vanskelig å utvikle noe med tanke på turisme og reiseliv.

Gjennom intervjuene kommer det også frem positive sider ved at man kan få en økt kompetanse i forvaltningen av områdene. Det pekes også på at man får en helhetlig forvaltning av områdene. I figur 16 ser vi at de fleste respondentene er uenige i dette. Jeg tenker at det er naturlig at de som sitter med den overordnede forvaltningen lettere ser denne positive virkningen.

Som man ser i resultatet i figur 16 mener over halvparten av respondentene at vernet ikke kan bidra med noe som helst for Skjåk Almenning. Jeg tenker at vernet på mange måter kan virke positivt uten at de tenker på det. I dag er mange avhengige av en ekstra inntekt ved siden av gårdsdriften og hvis det er slik at verneområder kan tiltrekke seg tilreisende kan dette være positivt for all slags næring i bygda. Som det kommer frem av intervjuene vil vernet kunne bidra med flere arbeidsplasser.

Det kan også sies at formålet med vernet fører til noe positivt. Verneområder opprettes med hensikt å ta vare på urørte områder og sikre disse for fremtidige inngrep som kan være til skade for naturen. En av informantene fra Skjåk Almenning mente det var positivt at områdene ble sikret mot større inngrep som vegsystem og vannkraftutbygging, som ville kunne være til skade for villreinen. Villreinen representerer en stor inntektskilde for allmenningen. Den andre informanten fra Skjåk Almenning så derimot at kraftutbygging som en fremtidig bruk av ressursene er en stor ressurs som vernet vil hindre og at dette kan oppleves som negativt.

Gjennom intervjuene kommer det også frem bestillingsdialogen mellom forvaltningen og Skjåk Almenning oppfattes som positiv. Skjåk Almenning kan søke om forskjellige midler til for eksempel reparasjon og vedlikehold av en bro.

Drøftelsen over av denne problemstillingen viser at det er forskjellige meninger når det kommer til positive effekter av vernet. Den største positive effekten er at man kan forsøke å bruke verneområdene, spesielt nasjonalparkene som en del av markedsføringen av området, spesielt i forbindelse med jakt, fiske og hytteområder. Videre er det noen oppfatninger om at vernet vil kunne bidra til en mer helhetlig forvaltning med økt kompetanse.

6.3.3 Bidrar vernet med noe negativt og hvordan gir dette utslag?

Det er klart at det vil være mange negative sider ved å få etablert verneområder over egen eiendom. Verneforskrifter legger ofte sterke bånd for hvordan grunneiere kan utnytte sin egen eiendom i tillegg til følelsen av å miste friheten og rådigheten over denne. Jeg vil påstå at Skjåk Almenning utgjør et spesielt tilfelle. Skjåk Almenning er med sine 2 millioner dekar en av de største private eiendommene i landet og har i dag rundt 80 % av sitt areal vernet. I tillegg er dette et område som svært mange er avhengige av å bruke og det er knyttet mange interesser til, både fra grunneiere og bruksberettigede. Området utgjør 95 % av Skjåk kommunes areal slik at det påvirker hele bygden. Sist men ikke minst er dette et område som har blitt forvaltet på en bærekraftig måte av Skjåk Almenning i over 200 år. Drøftingen av denne og neste problemstillingen vil gli noe over i hverandre, men for ordens skyld har jeg prøvd å drøfte de hver for seg.

Det er selvfølgelig slik at de begrensningene som jeg har drøftet under den første problemstillingen oppleves som negativt med vernet, men jeg gjentar ikke dette her. Den negative følgen av vernet som det er klar enighet om, både gjennom intervjuene og spørreundersøkelsen er at det har ført til økt byråkrati og en stor rådighetsinnskrenkning både når det gjelder bruk og forvaltning av området.

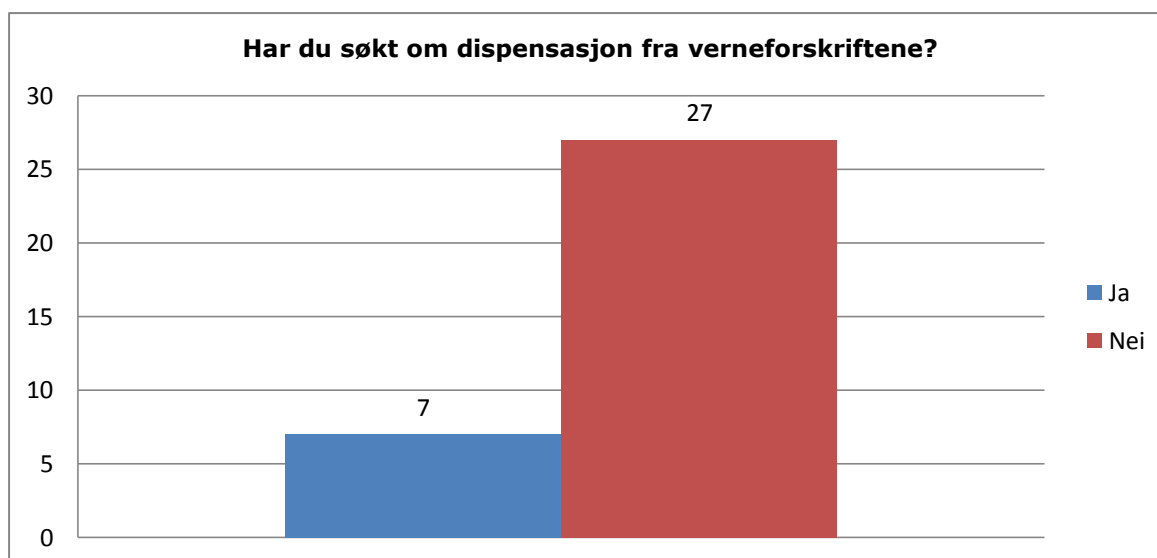
Det er fra verneforskriftene mulighet for å søke om dispensasjon. Dette er hjemlet i hver enkelt forskrift, samt naturmangfoldloven § 48. Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jfr. naturmangfoldloven § 48. Ved vurderingen om dispensasjon skal gis, skal prinsippene i lovens §§ 8 til 12 legges til grunn, jfr. naturmangfoldloven § 7. Som jeg har vært inne på er forvaltningsmyndigheten i nasjonalparkene og landskapsvernområdene lagt til nasjonalparkstyrene. I naturreservatene er det Fylkesmannen som er forvaltningsmyndighet. Fylkesmannen er likevel klageorgan for forvaltning av nasjonalparkene og det skal til Fylkesmannen rapporteres om vedtak fattet av nasjonalparkstyrene.

Under alle intervjuene kom det frem at vernet har ført til økt byråkrati og at dette oppleves som negativt. Dette fikk jeg bekreftet gjennom spørreundersøkelsen. Gjennom de åpne spørsmålene i spørreskjemaet er det svært mange av respondentene som uttrykker sin frustrasjon rundt dette. Kommentarer som kommer frem her er for eksempel «forvaltningen har blitt for tungvint og byråkratisk, årlige søknader vedrørende dispensasjon fra vernereglene må kunne delegeres til forvalter uten at hele vernestyret behandler slike saker!», «ikke så enkelt med søknader», «treg saksbehandling», «økt byråkrati, utvidelse av små fjellhytter må gjennom svært mange instanser». De fleste nevner altså «økt», «tungvint» og «unødvendig byråkrati» og at alt er en «papirmølle» for godkjenning. Det er tydelig at respondentene synes vernet har medført tunge og unødvendige søknadsprosesser. Jeg synes en av respondentene sier dette på en god måte og jeg vil derfor fremheve dette:

«For å foreta seg noe må man søke om dette. Det er tungvint når man må søke om alt mulig man skal foreta seg»

Her vil jeg trekke frem betydningen av transaksjonskostnader som jeg var inne på under teorikapittelet. Her definerte jeg transaksjonskostnader som alt arbeid og strev som springer ut av det å samhandle med andre mennesker. Altså som kostnader forbundet med å definere, etablere, håndheve og overføre fast eiendom. Begrepet omfatter ikke bare målbare kostnader, men også selve bryet og tid som må til for å gjøre dette. Det er her tydelig at transaksjonskostnadene slår ut på en negativ måte ved at vernet har ført tunge søknadsprosesser for å få håndhevet sin rett

Siden de aller fleste respondentene nevner at vernet har ført til økt byråkrati og tyngre søknadsprosesser, tenkte jeg det kunne være interessant å finne ut hvor mange som faktisk har søkt om dispensasjon fra verneforskriftene. Dette var spørsmål 21 i spørreskjemaet. Spørsmålet ble besvart av alle respondentene og resultatet ble slik:

Figur 17: Diagram som viser resultat fra spørsmål 21 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

I diagrammet i figur 17 ser vi at det er 7 respondenter som har søkt om dispensasjon. 27 respondenter har ikke gjort det. Jeg synes dette var litt overaskende. Gjennom kommentarer fra de andre spørsmålene fikk man inntrykk av at de fleste var negative til det økte byråkratiet som medførte tunge søknadsprosesser. Ut fra diagrammet over kan vi si at 80 % av respondentene ikke har vært borte i dette byråkratiet. De kan selvsagt ha negative oppfatninger til byråkratiet uten at de selv har søkt om dispensasjoner. Kanskje har de familie, naboer eller venner som har slike opplevelser og at de derfor har en mening om dette. Siden det bare er en liten del av de allmenningsberettigede som har svart på denne undersøkelsen er det vanskelig å si noe om hvor mange som har søkt om dispensasjon i verneområdene. På denne undersøkelsen er det 34 som har svart, men det er over 300 eiendommer med allmenningsrett i Skjåk Almenning. Jeg kontaktet noen som hadde en oversikt over dette for de to nasjonalparkene og Honnsrøve naturreservat. Honnsrøve naturreservat ble opprettet i 2005 og siden da har det blitt behandlet 5 søknader om dispensasjon, ingen av disse har vært fra de med allmenningsrett. For Breheimen som ble opprettet i 2009 har det til nå vært søkt om 32 dispensasjoner fra de med allmenningsrett. Ingen av disse ble avslått. Det var 4 dispensasjoner i 2010, 9 i 2011, 7 i 2012 og hittil i 2013 har det vært søkt og gitt 12 dispensasjoner. Dette er noe som varierer fra år til år, avhengig av snøføre. Som gjennomsnitt er det gitt 8 dispensasjoner i området hvert år. Hittil i år har det vært veldig gode forhold, så dette kan forklare det høye antallet dispensasjoner i 2013. De fleste dispensasjonene gjelder transport av diverse utstyr til hytter og fiskevann, bruk av motorbåt og tiltak på buer. I Reinheimen var det i 2008 3 søknader, 6 i 2009, 8 i 2010, 0 i 2011, 2 i 2012 og hittil i år 1. Det blir gjennomsnittlig 3,3 dispensasjoner hvert år. Dispensasjonene gjelder bruk av motorbåt og snøscooter. For alle områdene har det blitt gitt i gjennomsnitt 11,3 dispensasjoner til personer med allmenningsrett hvert år. Jeg synes ikke dette er noe høyt tall

på dispensasjoner, spesielt når det er over 300 eiendommer som har allmenningsrett i allmenningen. Kanskje verneforskriftene ikke er så stort problem som det kan virke som. Da ville kanskje flere ha søkt om dispensasjoner. Jeg ble opplyst om at det er svært få søknader som går på de generelle allmenningsrettene. Setrene som det gis dispensasjon til motorferdsel for, blir ofte brukt til fritidsformål. Dette er også med på å bekrefte min første problemstilling, nemlig at verneforskriftene ikke påvirker bruksrettene. Da ville nok dispensasjonene ha gjeldt dette også. Det kan også være at de lar være å søke om dispensasjon og heller tar seg til rette. Vi så for eksempel at forskriftene legger sterke føringer for bruk av blant annet motorbåt, mens under første problemstilling viste det seg at det faktisk er svært mange som bruker nettopp motorbåt i forbindelse med fiske. Etter forskriftene skulle ikke dette i utgangspunktet vært mulig. Det er tidligere forsket på effekter av eksterne reguleringer av naturområder. Cardenas et al. (1999 s.1920) hevder at forskrifter utformes med den premisse at individer har en ren egeninteresse og at dette gir sosialt uønskede resultater. Forskrifter utformes for å endre individens oppførsel og fremkalle resultater som er sosialt bedre enn det som forventes ved individuelle valg. Ved å pålegge regler som gir de nødvendigvis incentiver for mer sosialt effektive valg, vil man få en forbedring av samfunnet, eller et mindre gap mellom private og offentlig interesser. Det vises videre til eksperimenter utført i flere landsbyer i Colombia hvor dette faktisk ikke er tilfellet. Det viste seg i stedet at enkeltpersoner i møte med eksternt pålagte reguleringer konfronterte disse og gjorde valg som var av ren egeninteresse og at reguleringene derfor syntes å fortrenge andre hensyn. Dette fenomenet kaller de for «crowding-out» effekt og mener med dette at forskriftene ikke nødvendigvis vil gi en bedre sosial effekt hvis de oppmuntrer til en mer egoistisk oppførsel. Resultatene fra eksperimentene viste at når forsøkspersonene ble pålagt reguleringer som begrenset deres handlinger var det en tendens til at de ville handle av en ren egeninteresse, mens der det var fravær av slik myndighetskontroll var valgene deres mer gruppe-orientert. De ble styrt av lokale normer som i utgangspunktet var svært lik de pålagte reglene. På denne måten virket forskriftene mot hensikten. Når man som i tilfellet Skjåk Almenning blir påtvunget regler utenifra, kan det tenkes at noen velger å handle mot forskriftene.

I tillegg til økt byråkrati er det tydelig en mer følelsesmessig bit knyttet til vernet. Gjennom intervjuene får jeg inntrykk av at både kommunen og Skjåk Almenning ser at det er positivt å ta vare på naturen, men at dette blir gjort på feil måte. En av informantene fra Skjåk Almenning mener det er vanskelig at det settes en «osteklokke» over området som sier at sånn skal det være. Skjåk Almenning har en lang historie, tradisjoner og representerer en viktig tilhørighet for lokalbefolkningen. Det er et område som lokalsamfunnet har forvaltet i flere hundre år. Jeg får inntrykk av at det oppleves som ekstra sårt og et tap av tillitt når sentrale myndigheter ønsker å ta over mye av styringen av området. Som det kommer frem av intervjuet; *«Disse områdene er våre områder som har vært forvaltet av bygdefolket i*

tusenvis av år og så blir det plutselig lagt på et overordnet nivå hvor man får alt for lite man skulle ha sagt. Dette blir helt feil. Man føler på en måte at bruken kommer i annen rekke». Det samme blir bekreftet gjennom intervju med informantene fra kommunen; «det er den følelsen av at området blir tatt i fra oss». Dette får jeg også bekreftet gjennom spørreundersøkelsen. Her trekkes det frem kommentarer som; «Ved vern av store deler av Skjåk allmenning har vi mistet selvråderetten!», «Landets største private allmenning har gjennom mange år forvaltet området på en fremragende måte. Uhørt at sentrale myndigheter tar over forvaltningen av naturområdene», «Skjåk Almanning har hele tiden forvaltet naturen og ressursene til det beste, men blir nå overkjørt av byråkrater som ikke ser helheten og går med skylapper», mens en annen kaller vernet for « storsamfunnets røveri av privat eiendom». Det er tydelig at det er en felles forståelse av nettopp dette. I teorikapitlet var jeg inne på at relasjonen mellom eiendom og eier kan ha betydning for hvordan personer kan tenke og handle. Her påsto jeg at den sosiale funksjonen ville ha mye å si i denne sammenhengen. Dette føler jeg at jeg har fått bekreftet. Både gjennom intervjuene og spørreundersøkelsen legges det vekt på at Skjåk Almanning har vært eid og forvaltet i fellesskap i flere hundre år og at de nå føler at dette blir tatt fra dem.

Ostrom (2005 s.260) hevder at regler som er skapt av brukerne i felles-eiendom, slik som allmenninger har en tendens til å øke sannsynligheten for langsiktig samspill mellom deltakerne. Hun understreker at disse reglene pleier å være utformet slik at handlingene kan bli overvåket og eventuelle brudd bli kjent for samfunnet. På denne måten vil de selvorganiserte reglene øke sannsynligheten for at gjensidighet vil bli allment praktisert. Hun viser videre til at psykologisk forskning viser at motivasjon svekkes når individene føler at deres selvbestemmelse eller selvfølelse er negativt påvirket. Når det gjelder Skjåk Almanning er det tydelig at mange er opptatt av dette med tap av tillitt, at de har lite å si og har mistet selvråderetten. Områdene er ifølge dem forvaltet på en god måte i flere hundre år og allmenningen har selv overvåket bruken. Når forvaltningen i stor grad blir lagt til sentrale myndigheter mister de mye av kontrollen de alltid har hatt. Det kommer også frem av spørreundersøkelsen at den lokale forvaltningen ikke fungerer som forventet og at lokal forvaltning er en «vits». Det er tydelig at mange føler at den mangler legitimitet og at vernet et lite forankret i lokale verdier. Hvis Ostroms påstander er riktige vil dette derfor føre til svekket motivasjon og ønske om å etterleve reglene. Ostrom (2005 s.270) mener at mye av politikken som er vedtatt i mange moderne demokratier fortrenger statsborgerskap og frivillige nivåer av samarbeid. Dette gjør de ved å fortrenge normer, tillit og gjensidighet, ved å trenge ut kunnskap om lokale forhold og diskusjon av etiske problemstillinger med de som er berørte. Hun mener dette er en sløsing av menneskelige og materielle ressurser og en stor utfordring for bærekraften i demokratiske institusjoner over tid.

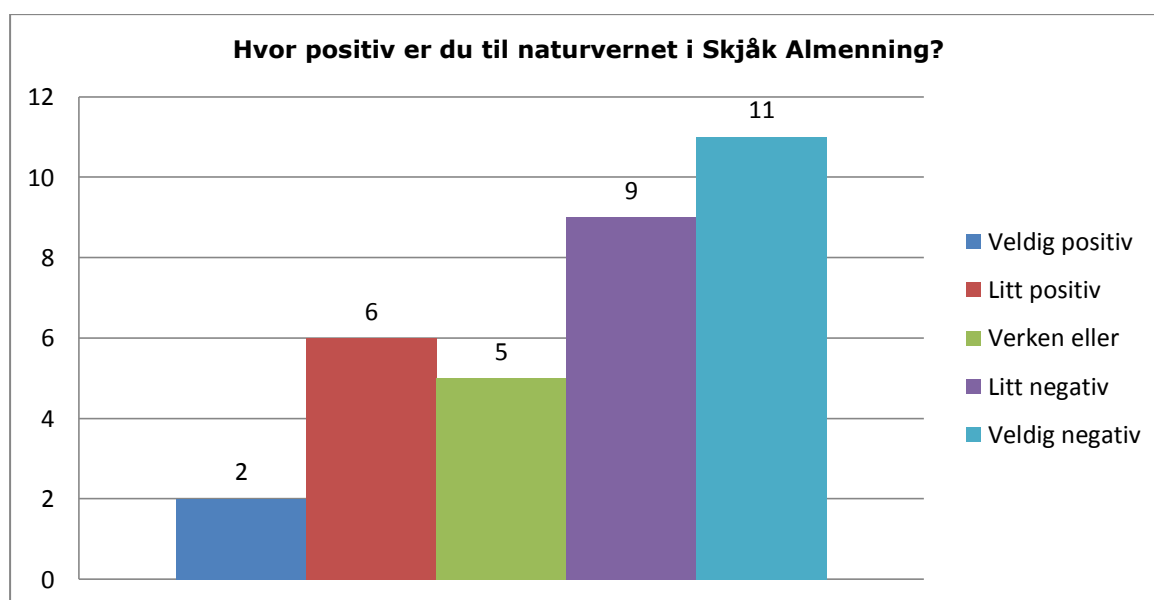
Noe annet som kommer frem av intervjuene er usikkerhet for fremtiden. Både gjennom intervjuene med Skjåk Almenning og kommunen kommer det frem at de er urolige for at vernet skal føre til ytterligere vern. Siden det er såpass store områder som ligger under vern mener de at de har nådd en grense for lengst.

Drøftelsen av problemstillingen over viser at i tillegg til begrensningene i selve bruken medfører vernet et økt byråkrati med tungvinte søknadsprosesser. Å frata bygdefolket et område som de har tatt vare på i alle år oppleves som svært negativt og det ser ut til å være stor enighet om dette.

6.3.4 Hva slags oppfatninger og holdninger har de til vernet?

Gjennom intervjuene og spørreundersøkelsen virker det som at det både er mange like meninger og felles forståelse for vernet, men også rundt dette er det noen forskjellige meninger. Mye av det jeg drøftet over, spesielt følelsen av å miste noe av styringen over egen eiendom vil også bety noe for denne problemstillingen da det som sagt er mange oppfatninger rundt dette. Jeg valgte likevel å drøfte det under forrige problemstilling siden det hang sammen følelsen av økt byråkrati.

Som en åpning til drøftelsen av denne problemstillingen vil jeg se på resultatet av spørsmål 18 i spørreskjema, her stilte jeg respondentene et spørsmål om hvor positive de er til naturvernet i Skjåk Almenning. Spørsmålet ble besvart av 33 av 34 respondenter og resultatet ble slik:

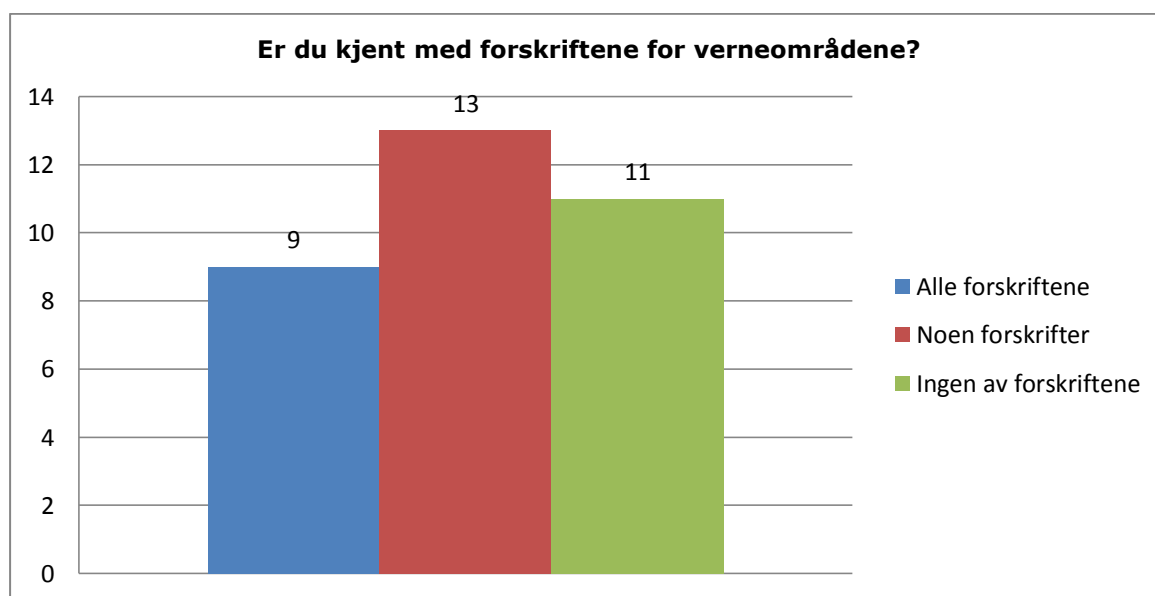

Figur 18: Diagram som viser resultat fra spørsmål 18 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Som vi ser av diagrammet over er det 11 respondenter som er veldig negative til vernet, mens 9 respondenter sier de er litt negative. 6 av respondentene er litt positive til vernet, mens 2

sier at de er veldig positive til vernet. 5 av respondentene oppgir at de verken er positive eller negative til vernet. Ut fra dette ser vi at det er en klar overvekt av de som er negative til vernet, dette tilsvarer ca. 60 % er respondentene. 20 % er positive, mens resten verken er positive eller negative. Jeg antar at de er nøytrale eller at de ikke har noen spesiell mening her. Når det kommer til dette spørsmålet vil jeg trekke frem noen tanker om de som har valgt å ikke svare på denne spørreundersøkelsen. Jeg tenker at dersom det er en som er svært negativ til vernet og sitter inne med mange negative opplevelser er sannsynligheten større for at denne personen velger å svare på en slik undersøkelse. Personen vil kunne se på det som en god mulighet til å gi uttrykk for sine frustrasjoner, slik som mange nettopp har gjort her. Dersom du er mer eller mindre positiv eller ikke har så mange meninger eller opplevelser rundt vernet tenker jeg at det er større sjanse for at man velger å ikke svare. Det kan derfor tenkes å være en større andel der ute som enten ville ha svart at de er positive eller at de verken er positive eller negative.

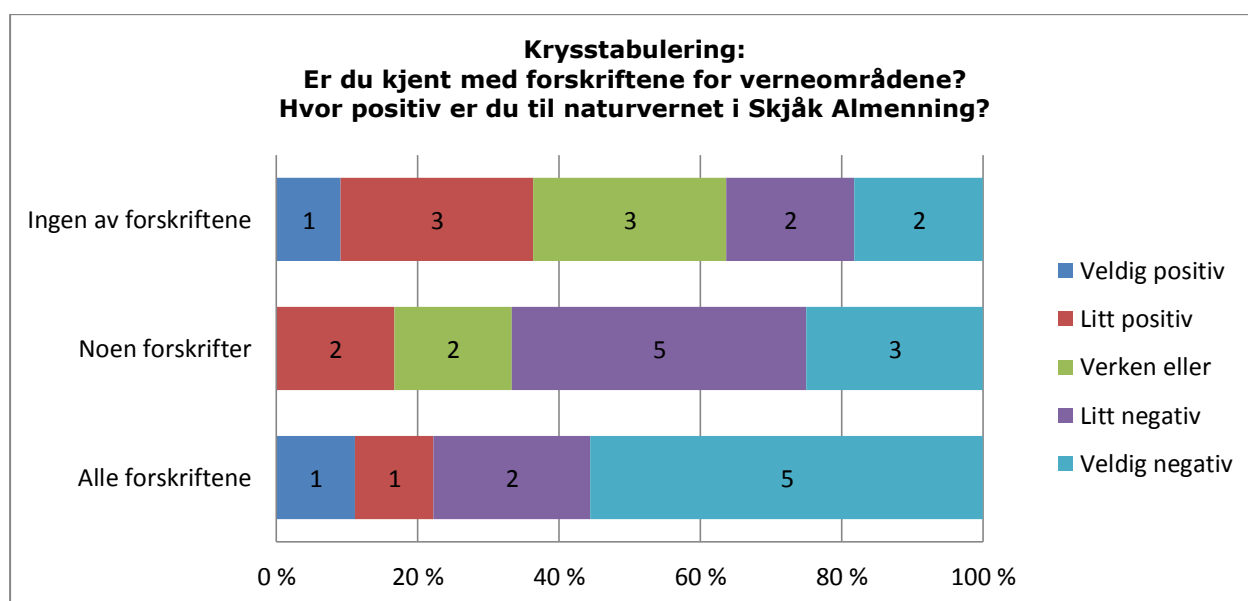
Siden det er så mange som er negative til vernet, tenkte jeg det kunne være interessant å se hvor mange som faktisk er kjent med verneforskriftene. Jeg stilte dem derfor et spørsmål om dette i spørsmål 20 i spørreskjemaet. Spørsmålet ble besvart av 33 av 34 respondenter og resultatet ble slik:

Figur 19: Diagram som viser resultat fra spørsmål 20 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Som man ser i diagrammet i figur 19 er det en stor andel av respondentene som er kjent med noen eller alle verneforskriftene. 11 respondenter sier at de ikke er kjent med noen av forskriftene. Hele 13 respondenter sier de er kjent med noen av forskriftene, mens 9 respondenter er kjent med alle forskriftene. Dette betyr at 67 % av respondentene er kjent én eller flere av verneforskriftene. Jeg tenkte det kunne være interessant å se om jeg fant noen

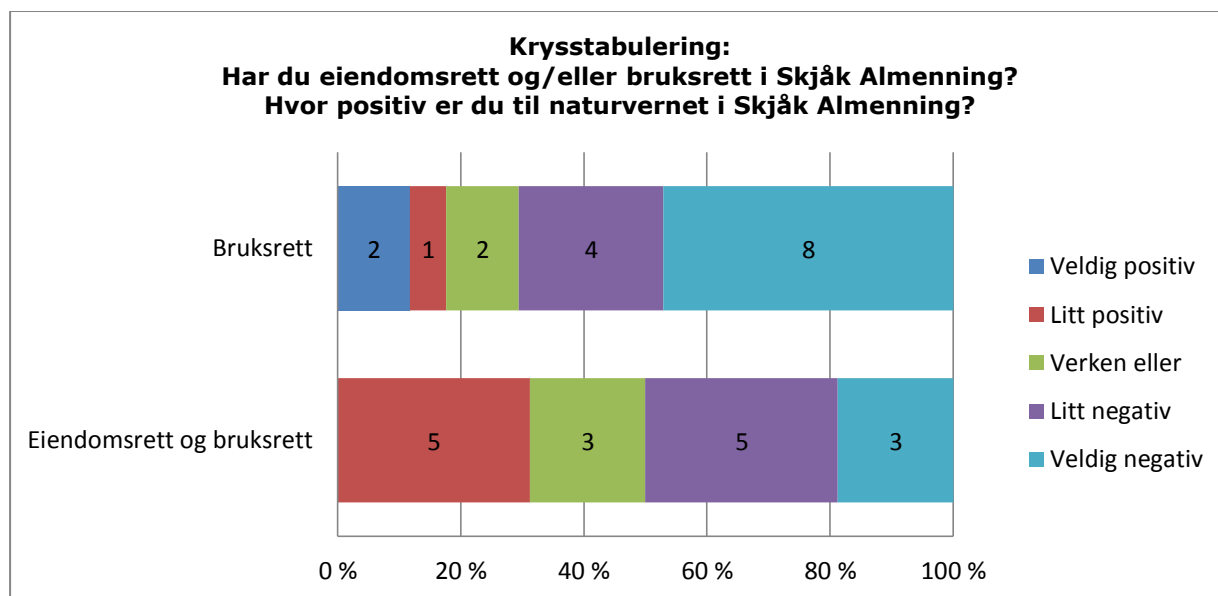
sammenhenger og årsaker til at noen er mer negative til vernet enn andre. Jeg tenkte at dersom respondentene er negative til vernet er det kanskje en større sannsynlighet for at de er kjent med forskriftene. Jeg valgte derfor å krysstabulere spørsmål 18 og 20. Resultatet ble slik:

Figur 20: Diagram som viser krysstabulering av spørsmål 18 og spørsmål 20 (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

I figur 20 vises svaralternativene til spørsmål 20 med søyler. Fargene viser svaralternativene til spørsmål 18. Som man kan se av alle søylene blir andelen av de som er negative til vernet større etter jo fler forskrifter de er kjent med. Av de respondentene som ikke er kjent med noen av forskriftene er det rundt 35 % som sier det er litt eller veldig negative til vernet. 35 % er litt eller veldig positive til vernet og resten er verken positive eller negative. Av de respondentene som sier de er kjent med noen av forskriftene er det 65-70 % som er veldig negative til vernet, mens det her bare er 15- 20 % som er litt positive. Ingen av disse er veldig positive. Resten er verken positive eller negative. Av de respondentene som kjenner til alle forskriftene oppgir hele 75 % at de er litt eller veldig negative til vernet. Her er det litt over 20 % som er litt eller veldig positive til vernet. I denne gruppen er det derimot ingen som stiller seg nøytrale. Grunnen kan være at de har mer kunnskap. Man kan altså se en tendens til at vernet oppfattes som mer negativt jo flere forskrifter man er kjent med. Her er det imidlertid viktig å merke seg feilmarginen som ligger i prosentberegninger av så små tall. Enkelt personer kan gi store utslag i verdiene. I undersøkelser med flere hundre respondenter vil ikke dette gi samme utslag på verdiene. Hvis man tenker seg at én person hadde valgt et annet svaralternativ tilsvarer dette opp mot 10 %. Hvis man ser på antall personer som har svart er det de som er kjent med noen av forskriftene som er mest negative til vernet. Nederste søyle viser likevel at noen er positive til vernet. Det er ikke gitt at man blir negativ av

å ha satt seg inn i forskriftene. Kanskje de har gitt en bedre forståelse for vernet eller at bruken deres ikke påvirkes i stor grad. Man kan lure på om de som er negative til vernet er det fordi de er kjent med forskriftene eller omvendt at de som i utgangspunktet var negative kanskje var mer engasjerte til å lese forskriftene. Jeg tenkte også at det ville være interessant å se om det var en forskjell i oppfatning av vernet mellom de med eiendomsrett og bruksrett og de med bare bruksrett. Jeg valgte derfor å krysstabulere spørsmål 3 og 18. Resultatet ble slik:

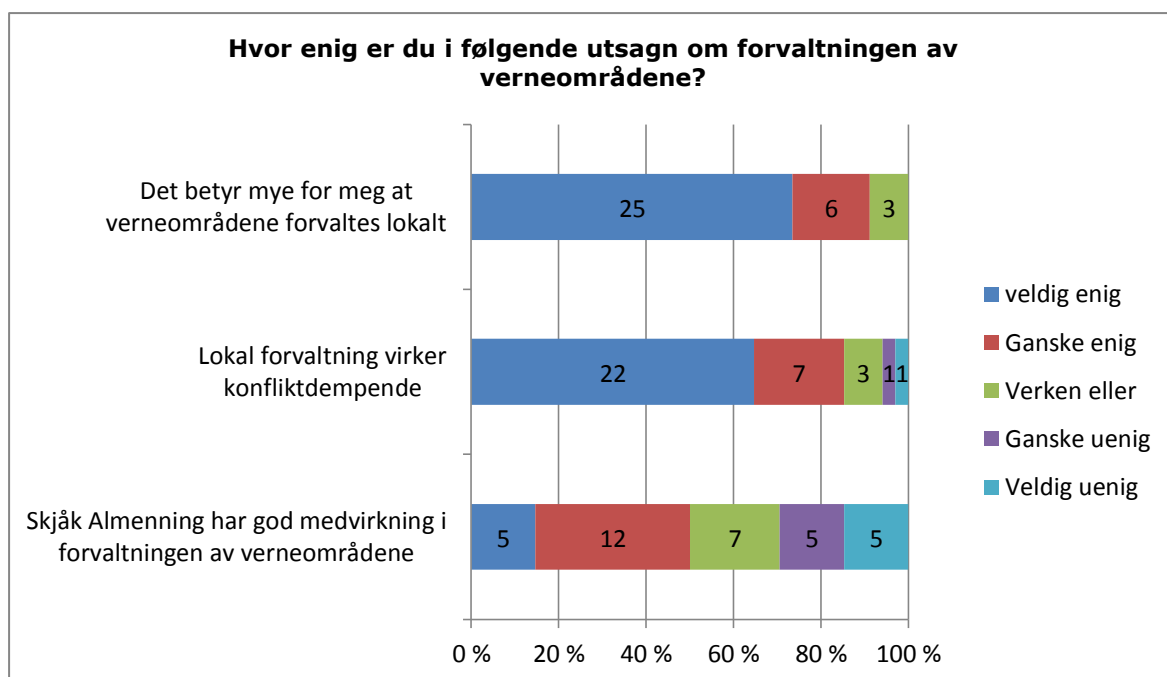

Figur 21: Diagram som viser krysstabulering av spørsmål 3 og spørsmål 18 (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

I figur 21 vises svaralternativene til spørsmål 3 i søyler. Fargene viser svaralternativene til spørsmål 18. Diagrammet viser at av de som har eiendomsrett i tillegg til bruksrett er det er en større andel som er positive til vernet. Rundt 30 % av disse er litt positive til vernet. 50 % er litt eller veldig negative til vernet, mens resten verken er positive eller negative til vernet. Av de som bare har bruksrett er det 70 % som er litt eller veldig negative. Her er det bare litt under 20 % som er litt eller veldig positive til vernet. Resten er verken positive eller negative. Også her er det viktig å merke seg feilmarginen ved at prosentverdiene baserer seg på så små tall. Hvis én person hadde svart annerledes her ville dette utgjøre rundt 6 %. Vi ser at gruppen hvor respondentene er mest positive er gruppa med eiendomsrett, mens de med bruksrett har en større andel med negative holdninger til vernet. Dette kunne først tenkes å ha noe med inntekter å gjøre. Under et av intervjuene med en informant fra Skjåk Almenning fikk jeg imidlertid vite at dette ikke skulle ha noen betydning på grunn av en avtale som regulerte kontantutbyttet. Det kan uansett tenkes at grunneiere lettere vil se inntektsmuligheter som eventuelt kan komme i forbindelse med markedsføring av området, men dette er bare mine spekulasjoner. Noe av dette var jeg også inne på under teorikapittelet om relasjonen mellom

eier og eiendom. Her snakker vi om en kapitalfunksjon, hvor en eier har en interesse av eiendommen som er forretningsforetak. For de med bare bruksrett vil eiendommen ha en mer næringsmessig funksjon.

Under intervjuene fikk jeg inntrykk av at det var mange tanker og oppfatninger rundt forvaltningen av verneområdene. Som sagt forvaltes naturreservatene av Fylkesmannen, mens det er valgt en lokal forvaltningsmodell for Reinheimen- og Breheimen nasjonalparker med tilhørende landskapsvernområder. Her er forvaltningsmyndigheten lagt til kommunene via et nasjonalparkstyre. Under teorikapittelet diskuterte jeg lokal forvaltning og at en av målsettingene med dette var en økt lokal medvirkning, som igjen kunne virke konfliktdempende samt gi lokal forståelse for vern. Jeg satte også et spørsmålstegn om det virkelig var en lokal forvaltning. Gjennom intervjuene er det tydelig at lokal forvaltning betyr mye for både kommunen og Skjåk Almenning. Det kommer frem at de er spesielt fornøyde med forvaltningen av Breheimen da de har en grunneier med i styret. Det at forvaltere og SNO sitter i samme bygg som allmenningen betyr også svært mye for innflytelse og medvirkning. Begge informantene fra Skjåk Almenning mener likevel at de som grunneiere har alt for lite å si. Jeg oppfatter det også som at de føler at verneforskriftene ikke gir nok frihet til lokale vurderinger, som for eksempel problemene med vindfelt skog og bruk av motorbåt på fiskevann. Det er videre tydelig at forvaltningen av områdene som ligger hos Fylkesmannen oppfattes som vanskeligere. Denne oppfattes som «firkantet» og regelstyrt og at de har lite de skulle ha sagt. De synes det kan være feil at områdene skal forvaltes fra noen som sitter så langt unna når det er lokalbefolkningen det går utover. Det oppfattes som problematisk med denne distansen og at det enkelte ganger er vanskelig å forstå logikken i vedtak som fattes. At dette oppleves som negativt kan også ha å gjøre med at Fylkesmannen forvalter naturreservater, som er den strengeste formen for områdevern slik at handlingsrommet derfor er lite i slike områder. Informanten fra Fylkesmannen understreket at det av denne grunn er fornuftig med en todeling av forvaltningen. Alt i alt virker det som at det er enighet om at forvaltningen av områdene fungerer bra hittil. Jeg ønsket å vite hva lokal forvaltning betyr for de allmenningsberettigede og stilte derfor et spørsmål i spørreskjemaet om hvor enige de var i noen utsagn. Dette var spørsmål 24 i spørreskjemaet. Spørsmålet ble besvart av alle respondentene og resultatet ble slik:

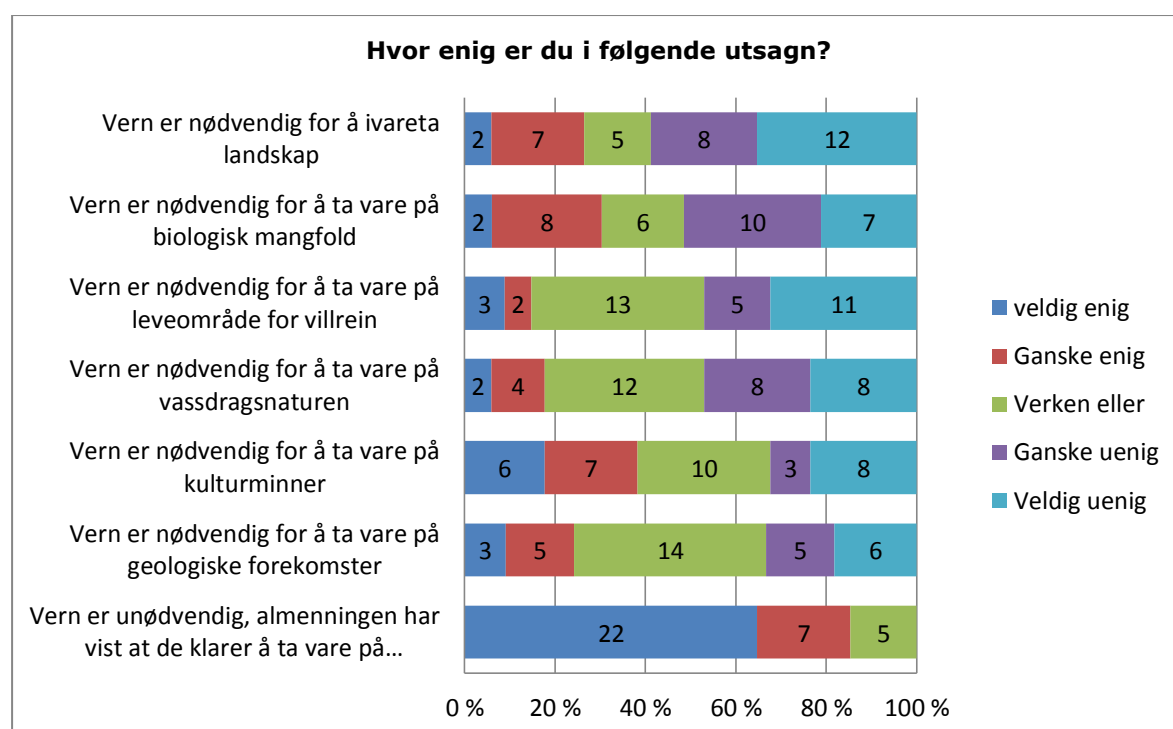
Figur 22: Diagram som viser resultat fra spørsmål 24 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Som man ser av diagrammet i figur 22 betyr lokal forvaltning mye for respondentene. Hele 90 % av respondentene er veldig eller ganske enige i at lokal forvaltning betyr mye for dem. Resten er verken enige eller uenige. Rundt 85 % av respondentene er veldig eller ganske enige i at lokal forvaltning kan virke konfliktdepende, mens mellom 5 % og 10 % er ganske eller veldig uenige i dette. Man kan fort tenke at det er en selvfølge at lokal forvaltning vil virke konfliktdepende siden dette kan åpne for mer lokal medvirkning og at forvaltningen kjenner området. På annen måte vil jo da forvaltningen også ha en egen interesse i området, som ikke sentrale myndigheter ville hatt. Det er heller ingen selvfølge at de lokale har en felles forståelse for hvordan ting bør være og på denne måten kan det i istedenfor oppstå konflikter. Det kan også tenkes at respondentene som ikke er enige i dette har hatt en konflikt med kommunen og av denne grunn er uenige. Noe annet jeg tenker er at den lokale forvaltningen er lagt til nasjonalparkstyrene og styret består av representanter fra flere kommuner og diverse organisasjoner. Innenfor dette styret kan det være mange forskjellige meninger og interesser knyttet til områdene. Det er dermed ikke gitt at denne type forvaltning er konfliktdepende. Når det gjelder Skjåk Almenning sin medvirkning i forvaltningen er 50 % av respondentene veldig eller ganske enige i dette. Jeg hadde ikke trodd det var så mange som skulle være enige i dette siden det ellers har vært mange negative tanker om vernet. Jeg tenker at dette bekrefter at den lokale forvaltningen fungerer godt, som det også kom frem av intervjuene. Det er likevel 30 % som enten er ganske eller veldig uenig i dette. Jeg tenker at det kanskje er avhengig av hva man legger i «god medvirkning». Når det først er opprettet verneområder tenker kanskje mange at de har så god medvirkning som de kunne hatt, sett etter forholdene. Andre tenker kanskje at den selvfølgelig kunne vært bedre. Dette kommer

også frem av intervjuene; det fungerer greit, men de skulle jo selvfølgelig ønsket de hadde mer innvirkning. Under teorikapittelet var jeg inne på om det virkelig var lokal forvaltning i områdene. Det er mange av respondentene som hadde meninger om dette under de åpne spørsmålene i spørreskjemaet. Noen ser ut til å være helt uenige at dette er lokal forvaltning. De sier blant annet at «Lokal forvaltning er en vits! Det går kun ut på at en lokal person ser på alle saker/søknader opp mot et sentralt utformet regelverk. Det har ingenting med lokal forvaltning å gjøre!», «Mye av beslutningene i konkrete saker og prosesser blir trukket ut av lokale myndigheter sin avgjørelse og overført til DN/fylkesmann», mens en annen sier «Den lokale forvaltningen fungerer ikke etter brukernes forventning. Den lokale forvaltningen synes å ha for liten beslutningsmyndighet!». Jeg tenker at dette bekrefter mye av det jeg fikk vite gjennom intervjuene, blant annet at forskriftene ikke gir nok rom for lokale vurderinger. I tillegg vil det alltid være sentrale myndigheter som står bak med siste ordet, slik jeg var inne på i teorikapittelet. Hvis ikke forvaltningen får frihet nok, vil det nok ikke føles som lokal forvaltning.

Drøftelsen av problemstillingene hittil har vist at mange er negative til vernet i områdene. Jeg ønsket å vite noe om respondentenes holdninger rundt vern generelt og ba dem derfor i spørsmål 19 om å ta stilling til hvor enige de var i noen utsagn. Utsagnene er hentet direkte ut fra formålsparagrafene til verneforskriftene for områdene. Utsagn 1, 3, 4, 5 og 7 er besvart av alle respondentene. Utsagn 2 og 6 er besvart av 33 av 34 respondenter. Resultatet ble slik:

Figur 23: Diagram som viser resultat fra spørsmål 19 i spørreskjemaet (Vedlegg 4, jf. vedlegg 5)

Diagrammet i figur 23 viser at de aller fleste respondentene er uenige i at vern er nødvendig. Når det gjelder vern for å ta vare på landskap er nesten 60 % av respondenten veldig eller ganske uenige i dette. Mellom 25 % og 30 % er derimot ganske eller veldig enige. Rundt 50 % er ganske eller veldig uenig i at vern er nødvendig for å ta vare på biologisk mangfold. 30 % er ganske eller veldig enig i at dette er nødvendig. Når det gjelder villreinen er det 50 % som er uenig i dette. Bare 15 % synes vern er nødvendig. Her er det færre som er enige i at vern er nødvendig. Dette kan ha sammenheng med at villreinen representerer en viktig ressurs i området og at allmenningen har vist at de kan ta vare på denne. 50 % er ganske eller veldig uenig i at vern er nødvendig for å ta vare på vassdragsnaturen. Nesten 20 % er ganske eller veldig enig i dette. Når det kommer til kulturminner er det en større andel som er enige enn uenige. Her er det bare 30 % til 35 % som er uenige, mens det er nesten 40 % som er ganske eller veldig enige. Litt over 30 % er ganske eller veldig uenige i at vern er nødvendig for å ta vare på geologiske forekomster, mens litt over 20 % derimot er ganske eller veldig enig i dette. En klar overvekt av enighet finner vi i utsagnet om at vern er unødvendig og at allmenningen har vist at de klarer å ta vare på naturressursene. Nesten 90 % av respondentene svarer at dette er de ganske eller veldig enige i. Dette bekrefter mye av det som har kommet frem både gjennom intervjuer og kommentarer i spørreskjemaene om at Skjåk Almenning har forvaltet ressursene på en god måte i mange hundre år. På mange av utsagnene er det en stor andel av respondenter som har svart «verken eller». Jeg tolker det som at de er noe nøytrale til utsagnene og at de i hvertfall ikke er uenige i at vern er unødvendig.

Diagrammet viser at respondentene i hvertfall ikke er helt uenige i at vern er viktig, mange mener at det faktisk er nødvendig for noen av formålene. På det siste utsagnet ser man at det derimot er mange som mener at vern likevel er unødvendig. I besvarelsene har jeg sett at det er flere som har vært ganske eller veldig enige i at vern er nødvendig. Samtidig har de krysset av for at de er veldig enige i at vern er unødvendig siden Skjåk Almenning har vist at de klarer å ta vare på ressursene. Dette kan virke litt selvmotsigende. Det kan tenkes at de svarte på spørsmålet på et generelt grunnlag, men at de mener at dette ikke er like aktuelt for Skjåk Almenning som har forvaltet området på en god måte på egen hånd.

Drøftelsen av problemstillingen over viser at det er mange oppfatninger rundt vernet. Både intervjuene og spørreskjemaene viser at det er mange som er negative. Mye av dette henger sammen med forrige problemstilling med at vernet har ført til økt byråkrati og at de føler at området har blitt tatt fra dem. Det er også mange oppfatninger rundt forvaltningen av verneområdene. For både kommunen og Skjåk Almenning er det viktig at områdene forvaltes lokalt. Dette bekreftes gjennom både intervjuene og spørreskjemaundersøkelsen. For Skjåk Almenning er det viktig å ha representanter med i forvaltningen slik at de har en mulighet for medvirkning. Det er imidlertid oppfatninger om den lokale forvaltningen fungerer som den

skal. Intervjuene viser at de stort sett er enige i dette. Spørreundersøkelsen viser at noen mener at lokal forvaltning ikke fungerer som den burde, verneforskriftene gir ikke nok frihet for lokale vurderinger og sentrale myndigheter har for stor styring. Både gjennom intervjuene og spørreundersøkelsen er det tydelig at flere ser behovet for vern og at dette kan være bra. Det er likevel stor enighet om at dette ikke er nødvendig i Skjåk Almenning. Det er tydelig at de føler at de har forvaltet området på en god måte hittil og at vern derfor ikke er nødvendig.

6.4 Sammenfatning og Konklusjon

På spørsmålet om hvordan vernet påvirker de allmenningsberettigedes bruk av allmenningen viser det seg at verneforskriftene ikke legger noen begrensninger på de helt konkrete bruksrettene slik de er nevnt i bygdeallmenningsloven. Verneforskriftene påvirker bruken mer indirekte ved at de legger begrensninger i f.eks. tiltak i forbindelse med beite og fiske. Jakt og fiske kan oppfattes begrenset ved at det er strenge restriksjoner når det gjelder motorisert ferdsel. Virkesretten påvirkes i den grad at det er vanskelig å ta ut stormfelt skog i områdene. Når det gjelder allemannsretten og friluftsliv i området ligger begrensningene i tilrettelegging i form av stier, skiløyper og merking. Det er også en del restriksjoner når det gjelder ulike former for organisert ferdsel. Vi ser også at dette er noe strengere i naturreservatene enn i nasjonalparkene og landskapsvernområdene. Det viste seg å ikke være noen forskjell på hvordan bruken ble påvirket hos de med både eiendomsrett og bruksrett og for de med bare bruksrett. Dette ble også bekreftet gjennom intervjuene. Påvirkningene ser også ut til å gå på tvers av bruksrettene, slik at for eksempel stormfelt skog vil kunne gå utover både virkesretten, beite og jakt.

På spørsmålet om vernet kan bidra med noe positivt og hvordan dette gir utslag er det tydelig at det er mange forskjellige oppfatninger rundt. Både intervjuene og spørreundersøkelsen viser at mange ser at vernet kan bidra med markedsføring av området, spesielt når det gjelder jakt og fiske.

På spørsmålet om vernet bidrar med noe negativt og hvordan dette gir utslag er det tydelig at mange synes det er negativt at vernet har ført til økt byråkrati. De har ikke lenger den friheten som de tidligere har hatt. For å få gjennomført noe må det søkes om dette og søknadsprosessene oppfattes som tunge og at det tar lang tid. Vernet har ført til en stor rådighetsinnskrenkning og de føler at området har blitt tatt fra dem. De legger vekt på at Skjåk Almenning er et område som bygdefolket har tatt vare på i over 200 år på en god måte og de føler et tap av tillitt når dette ikke er bra nok. De føler at dette blir gjort på en helt feil måte.

I den siste problemstillingen drøftet jeg holdninger og oppfatninger rundt vernet. Både intervjuene og svarene fra spørreskjemaene har vist at det også her er ulike oppfatninger. Intervjuene har vist at de på mange måter ser at vern er bra, men at dette blir gjort på en feil måte med alt for lite tillitt til grunneierne. Spørreundersøkelsen viste at de aller fleste var negative til vernet og at dette kunne ha sammenheng med kjennskap til forskriftene. Det var også en liten tendens til at de som i tillegg til bruksrett hadde eiendomsrett var mer positive til vernet enn de med bare bruksrett. Det viste seg å være mange oppfatninger rundt forvaltningen av verneområdene. Intervjuene og spørreundersøkelsen bekreftet betydningen av at områdene ble forvaltet lokalt og at Skjåk Almenning fikk medvirkning i denne forvaltningen. Det er tydelig at mange ser behovet for vern, men samtidig mener de at dette er unødvendig og at Skjåk Almenning klarer å ta vare på naturressursene.

7. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

7.1 Refleksjoner omkring problemstillinger og tema

Når det gjelder den første problemstillingen om hvordan vernet påvirket bruken viste det seg at verneforskriftene ikke påvirket bruksrettene i særlig stor grad. Jeg hadde trodd at de skulle gjøre det. Som jeg var inne på under drøftingen av denne problemstillingen vil man nok kunne si at bruksrettene påvirkes indirekte ved at for eksempel tiltak i forbindelse med beite, motorbåt i forbindelse med fiske osv. er strengt regulert. Drøftingen dreide seg derfor mye om tiltak i tilknytning til disse rettene.

Problemstillingene om negative sider og oppfatninger og holdninger rundt vernet ble mye av det samme. Det var som ventet at de fleste skulle være veldig negative til vernet.

Jeg ser likevel for meg at vernet kan bidra med mye positivt, som det kanskje kan være vanskelig å se. Det at det i spørreundersøkelsen ikke var så mange som så at vernet kunne bidra med noe positivt var nok som forventet. Når man har mistet rådigheten over egen eiendom vil det være naturlig at man lettere ser de negative virkningene enn de positive.

Det er tydelig at verneforskriftene legger noen begrensninger når det gjelder bruken av området. Jeg har fått inntrykk av at det største problemet med vernet ligger i rådighetsinnskrenkningen og følelsen av å bli fratatt et område som de lokale har tatt vare på en god måte i alle tider. Her tenker jeg at historien i området har mye å si. Tilhørighet, identitet og fellesskap betyr nok mye i et lite lokalsamfunn som Skjåk. Det kan nok føles som et stort overtramp når sentrale myndigheter plutselig skal bestemme over områdene de har tatt vare på i alle tider. Når det i tillegg føles som at de lokale ikke får tillitt nok og frihet for vurderinger oppfattes nok dette som vanskelig, spesielt når det nettopp er de det går utover. Forvaltning og bruk av naturressursene har en lang historie i området. God kunnskap om dette samspillet mellom bruken og naturressursene vil være viktig for en god forvaltning av området. Jeg tenker at mye av resultatene mine samsvarer med det Forberg (2002) hevder om en antatt «fjellbygdidentitet». Han peker også på viktigheten av å respektere og ta lokalbefolkningen på alvor i forvaltningsspørsmål. På denne måten mener han at man kan samtale og forhandle seg frem til løsninger som både lokale og nasjonale parter kan se seg tjent med i lengden. Mange av verneverdiene i området er skapt av nettopp bruken. Det blir da et paradoks at mye av denne bruken blir vanskeliggjort gjennom vernet. Å oppnå en balanse mellom vern og bærekraftig bruk er en utfordring og det vil nok oppfattes som at bruken kommer i annen rekke. Jeg har stor forståelse for at det må være vanskelig å se fornuften og logikken i dette.

7.2 Refleksjoner omkring metode

Jeg synes intervjuer og spørreundersøkelse har fungert godt som metoder for å undersøke mine problemstillinger. I valg av metode tenkte jeg at kombinasjonen av to metoder, metodetriangulering, ville bidra med en god belysning av tema og problemstillinger og å sikre resultatene av disse. Metodetriangulering kan også føre til at man får ulike perspektiver på problemstillingene. Dette kan være en svakhet når man skal besvare disse. Intervjuene og spørreskjemaundersøkelsen pekte i noen forskjellige retninger når det gjaldt positive virkninger av vernet. Jeg ser imidlertid ikke på det som noe problem da jeg regnet med at det ville være ulike oppfatninger rundt dette. I det hele føler jeg at metodetriangulering fungerte som jeg ønsket. Intervjuene og spørreundersøkelsene viste stort sett det samme.

Det kan reflekteres rundt hvor vidt telefonintervju som metode kan ha virket inn på resultatene og om jeg heller burde ha brukt personlig intervju som metode. Jeg føler ikke at dette var uegnet for denne oppgaven. Spørsmålene var konkrete og jeg føler at samtalene fløt bra. Spørsmålene ville uansett vært de samme.

Når det gjelder spørreundersøkelse som metode var dette noe nytt for meg. Jeg har aldri tidligere gjennomført en slik spørreundersøkelse og det var mer utfordrende enn jeg først hadde sett for meg. Når man ikke fikk den samme samtalen med respondentene som man fikk med informantene under intervjuet var det viktig å formulere spørsmål på riktig måte og ikke minst stille riktige spørsmål. Responsen på undersøkelsen var heller ikke så stor som jeg hadde håpet på, men jeg har prøvd å være tydelig på dette under vurderingen av datagrunnlaget. Responsen var likevel dårligere enn ønskelig i forhold til å konkludere. Spørreskjemaet var ikke veldig omfattende. Det kan godt være jeg ville fått en bedre innsikt og mer interessant informasjon dersom det var større. Grunnet tid og ressurser måtte jeg imidlertid begrense meg. Jeg føler likevel at datagrunnlaget er tilstrekkelig og at jeg har konsentrert meg om det som har vært vesentlig for det jeg ønsket å undersøke.

7.3 Forslag til videre arbeid

Under arbeidet med denne oppgaven kom det frem at vernet ikke påvirker de tradisjonelle allmenningsrettene direkte. Verneforskriftene la imidlertid bånd på annen bruk. Det kan være interessant å studere alternativ bruk av allmenningen, som for eksempel turisme og reiseliv. Av intervjuene kom det frem at de så muligheten for at vernet kunne bidra med noe positivt når det gjelder markedsføring av området og at dette kunne utnyttes bedre. Her ser jeg for meg at det er interessante temaer å jobbe videre med. Det kan også være aktuelt å gjennomføre samme undersøkelse som dette, bare i et større omfang.

KILDER

- Askheim, O. G. A. & Grenness, T. (2008). *Kvalitative metoder for markedsføring og organisasjonsfag*. Oslo: Universitetsforl. 189 s., ill. s.
- Bay-Larsen, I. & Fedreheim, G. E. (2008). Kartlegging av konflikter i vernede områder i Nordland. *NF-arbeidsnotat nr. 1005/2008*. Bodø: Norlandsforskning. 50 s.
- Berge, E. (2011). Egedomsregime. *Kart og Plan*, 71 (3): 172-179.
- Berkes, F., Colding, J. & Folke, C. (2003). *Navigating social-ecological systems: building resilience for complexity and change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Borge, E. H. (2011). *Å råde eller ei? Holdninger til allemannsretten, vern og forvaltningsnivå blant tilreisende og lokale i fire norske verneområder*. Masteroppgave. Tromsø: Universitetet i Tromsø. 66 s.
- Cardenas, J. C., Stranlund, J. & Willis, C. (1999). Local Environmental Control and Institutional Crowding-Out. *World Development* 28 (10): 1719-1733.
- Dybwad, T. (2002). Naturvern og næringsutvikling. Presentasjon av Naturbruksprosjektet vern, bruk og næring med særleg vekt på Jostedalsbreen nasjonalpark i Sogn og Fjordane *Tidsskriftet UTMARK*, 2002 (2).
- Falkanger, T. (2009). *Allmenningsrett*. Oslo: Universitetsforl. 387 s. s.
- Falleth, E. I. & Hovik, S. (2008). Lokal forvaltning av store verneområder, erfaringer fra fire forsøk *NIBR-rapport*. Oslo. 62 s.
- Forberg, S. (2002). Finst det ein "fjellbygdidentitet"? Innleiing om kulturell identitet og utmarkforvaltning på konferanse i Lom 18. januar 2002 *Tidsskriftet UTMARK*, 2002 (2).
- Hoffman, M. D. (2011). *LAND AND COMMUNITY: PROPERTY RIGHTS AND THE FUTURE OF RURAL LANDSCAPES*. Doktoravhandling. Ithaca, New York: Cornell University. 230 s.
- Johannessen, A., Tuft, P. A. & Kristoffersen, L. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forl. 382 s., ill. s.
- Korsvolla, K., Steinsholt, H. & Sevatdal, H. (2004). *Eiendomsforhold i utmark og næringsutvikling*. Rapportserie, Serie B. Rapporter og presentasjoner / Institutt for landskapsplanlegging, NLH, b. nr 1/2004. Ås: Institutt for landskapsplanlegging, NLH. 144 s., ill. s.
- Lokalhistoriewiki. (2012). *Skjåk Almending*. Tilgjengelig fra: http://lokalhistoriewiki.no/index.php/Skj%C3%A5k_Almenning (lest 09.01.2013).
- Lyngved, J. t. (2013). *Oversikt over verneområder i Skjåk Almending*. Skjåk kommune: Skjåk Almending.
- NOU 1985:32. (1985). *Revisjon av almenningslovgivningen*. Oslo: Universitetsforlaget/. 247 s.
- NOU 2007:13. (2007). *Den nye sameretten Utredning fra samerettsutvalget Bind A*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. 769 s.
- Olsen, E. M., Moland, E. & Stenseth, N. C. (2011). *Kronikk- Det må forskes i Ytre Hvaler nasjonalpark*. Forskning.no. Tilgjengelig fra: <http://www.forskning.no/artikler/2011/januar/276224/> (lest 25.03.2013).
- Olsen, K. M. (1928). *Norsk almenningsret*. Oslo: Gyldendal. 225 s. s.
- Ostrom, E. (2005). Policies that crowd out reciprocity and collective action. I: Gintis, H., Bowles, S., Boyd, R. & Fehr, E. (red.) *Moral Sentiments and Materials Interests: The Foundations of Cooperation in Economic Life*, s. 253-275. Cambridge: The MIT Press.
- Ot prp nr 52 (2008-2009). (2009). *Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*. Oslo: Miljøverndepartementet. 480 s.
- Rundskriv T-3/99. (1999). *Naturvernloven Saksbehandlingsregler etter naturvernloven*: Miljøverndepartementet.
- Runningen, I. (2005). *Almenningsretten i et dynamisk perspektiv*. Masteroppgave. Ås: Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for landskapsplanlegging. 115 s.
- Sevatdal, H. & Sky, P. K. (2003). *Eigedomsteori : innføring i samfunnsvitskapleg teoritilfang for utøving av egedomsfag*. Rapport / Institutt for landskapsplanlegging. NLH. Serie D, b. 1/2003. [Ås]: Norges landbrukshøgskole, Institutt for landskapsplanlegging. 119 s. s.
- Sevatdal, H. (2007). *Allmenningar og sameiger i endring*. Allmenninger og sameier: DKNVS.
- Sevatdal, H. & Grimstad, S. (2007). Norwegian commons A brief account of history, status and challenges. *Noragric Working Paper No. 40*. Norwegian University of Life Sciences. 51 s.
-

- Skjåk Almenning. *Skjåk Almenning*. Tilgjengelig fra: <http://www.skjak-almemming.no/> (lest 09.01.2013).
- Skjåk Kommune. (2012). *Skjåk Kommune kart*. Skjåk. Tilgjengelig fra: <http://skjaak.kommune.no/index.gan?id=1892> (lest 17.2.2013).
- SSB, S. s. (1989). *Skogeiendommer og produktivt skogareal, etter eiergruppe* Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/a/histstat/tabeller/14-23.html> (lest 06.03.2013).
- SSB, S. s. (2012). *Folkemengd og areal, etter kommune* Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/a/aarbok/tab/tab-057.html> (lest 15.03.2013).
- Statens landbruksforvaltning. (2012). *Spesielle miljøtiltak i jordbruket*. Tilgjengelig fra: <https://www.slf.dep.no/no/miljo-og-okologisk/jordbruk-og-miljo/spesielle-miljotiltak#tilskot-til-kulturlandskaps--og-forureiningsreducerande-tiltak> (lest 25.04.2013).
- Teigland, J. (2002). Næringsmessige konsekvenser av vern av naturvernområder. En kunnskapsoversikt med forslag til tiltak for å bedre kunnskapene. *VF-rapport 5/2002*. Sogndal: Vestlandsforskning. 83 s.
- Tengesdal, S., Aaboen, S. & Skjåk, a. (1998). *Skjåk almenning 200 år : 1748-1998 : forvaltning og virksomhet 1948-1998*. [Skjåk]: Skjåk almenning. 136 s., ill. s.
- Veileder. (2012). *Naturmangfoldloven kapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk- en praktisk innføring*. Oslo: Miljøverndepartementet. 46 s.
- Wikipedia. (2006-2007). *Norway Counties Oppland Position NO 0513 Skjåk*
Tilgjengelig fra: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Norway_Counties_Oppland_Position.svg
http://nn.wikipedia.org/wiki/Fil:NO_0513_Skj%C3%A5k.svg (lest 06.03.2013).

Lovregister:

- Christian Vs Norske Lov av 15. april 1687
LOV 1857-10-12 Om Jords og Skovs Udskiftning af fællesskab
LOV 1957-06-28 nr 16: Lov om friluftslivet (friluftsløven)
LOV-1967-02-10 nr. 00: Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
LOV 1975-06-06 nr 31: Lov om utnytting av rettar og lunnende m.m i statsallmenningane (fjellova)
LOV 1992-05-15 nr 47: Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v.
LOV 1992-06-19 nr 59: Lov om bygdeallmenninger
LOV 1992-06-19 nr 60: Lov om skogsdrift m.v. i statsallmenningene
LOV 2000-11-24 nr 82: Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven)
LOV 2008-06-06 nr 37: Lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser (havressurslova)
LOV 2009-06-19 nr 100: Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Forskrifter:

- FOR 2002-06-26-847 (Forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn)
FOR-2005-06-10-578 (Forskrift om Honnsrøve naturreservat)
FOR-2006-11-24-1302 (Forskrift for Reinheimen nasjonalpark)
FOR-2006-11-24-1306 (Forskrift om Ottadalen landskapsvernområde)
FOR-2009-06-26-855 (Forskrift om konsekvensutredninger)
FOR-2009-08-07-1064 (Forskrift om Breheimen nasjonalpark)
FOR-2009-08-07-1066 (Forskrift om Mysubytta landskapsvernområde)
FOR-2013-01-25-104 (Forskrift om vern av Einstullie naturreservat)

Andre kilder:

- Bruksregler for Skjåk Almenning, vedtatt januar 2004

VEDLEGG

Vedlegg 1: Informasjonsskriv telefonintervjuer

Mari Reiten
Gneisveien 32
1430 Ås
Telefonnummer: 481 55 559
e-post: mari.reiten@student.umb.no

Ås-UMB februar 2012

Telefonintervju i forbindelse med en masteroppgave.

Som en avslutning på min mastergrad i eiendomsfag ved Universitetet for miljø- og biovitenskap skriver jeg denne våren en masteroppgave. Temaet for denne masteroppgaven vil være «*Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune*». Det jeg ønsker å finne ut med denne oppgaven er hvordan de med bruksrett og/eller eiendomsrett oppfatter restriksjonene som følger av verneforskriftene for området. Jeg ønsker å finne hvilke følger (negative så vel som positive) folk i Skjåk ser i forhold til dagens bruk og eventuell fremtidig bruk.

Noen spørsmål jeg ønsker å få svar på er blant annet:

- Hvordan fungerer forvaltningen av verneområdene?
- Har det dukket opp mange konflikter i avveiningen mellom vern og bruk?
- Generelle oppfatninger rundt vernet, hva er negativt og hva er positivt?

I løpet av noen uker vil jeg kontakte deg for et telefonintervju, for å høre hva slags tanker du har rundt dette. Jeg håper du vil hjelpe meg med å belyse disse problemstillingene.

Prosjektet er meldt til personvernombudet for forskning. Dersom opplysninger du gir kan føre til at du blir identifisert vil de ikke bli brukt uten skriftlig tillatelse fra deg. Under intervjuet vil jeg ta notater for hånd og disse vil bli makulert ved prosjektets slutt, 31.12. 2013.

Hvis det er noe du lurer på kan du kontakte meg på telefon eller e-post ovenfor. Spørsmål kan også rettes til min veileder Professor Erling Berge på telefonnummer 64 96 62 57, 90 65 35 09 eller e-post erling.berge@erlingberge.no.

På forhånd tusen takk.

Med vennlig hilsen Mari Reiten.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv spørreundersøkelse

Mari Reiten

Gneisveien 32

1430 Ås

Telefonnummer: 481 55 559

e-post: mari.reiten@student.umb.no

Ås-UMB februar 2012

Forespørsel om å delta i en spørreundersøkelse i forbindelse med en masteroppgave.

Som en avslutning på min mastergrad i eiendomsfag ved Universitetet for miljø- og biovitenskap skriver jeg denne våren en masteroppgave. Temaet for denne masteroppgaven vil være «*Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune*». Målet med oppgaven er å finne ut hvordan dere med bruksrett og/eller eiendomsrett oppfatter restriksjonene som følger av verneforskriftene. Jeg ønsker å finne ut om vernet bare har negative følger eller om det faktisk kan bidra med noe positivt sett i forhold til dagens bruk og eventuell fremtidig bruk.

Grunnen til at du har mottatt dette Skrivet er at jeg har trukket et tilfeldig utvalg fra adresselisten allmenningsstyret. Ditt navn og adresse er kun brukt til dette spørreskjemaet og vil ikke brukes i oppgaven. Vedlagt har jeg et skjema som jeg håper du vil fylle ut. Skjemaet vil bli behandlet konfidensielt og ingen personopplysninger blir gjenkjennelig i den ferdige oppgaven. Dersom du ønsker å delta i undersøkelsen, er det fint om du signerer samtykkeerklæringen nederst i dette skrivet og returnerer den sammen med svarskjemaet ditt. Besvarte skjemaer vil bli makulert når besvarelsene er tallfestet. Prosjektet vil avsluttes innen 31.12.2013 og opplysninger jeg da har fått vil være anonymisert. Undersøkelsen er dermed helt anonym. Det er helt frivillig om dere vil svare eller ikke. Det er også fullt mulig å trekke seg når som helst uten at dere må oppgi noen grunn for dette.

Jeg håper du vil hjelpe meg med å belyse disse problemstillingene ved å svare på denne undersøkelsen, det hadde jeg satt veldig stor pris på! Vedlagt ligger ferdig utfylt returkonvolutt med forhåndsbetalt porto.

Hvis det er noe du lurer på kan du kontakte meg på telefon eller e-post ovenfor. Spørsmål kan også rettes til min veileder Professor Erling Berge på telefonnummer 64 96 62 57, eller e-post erling.berge@erlingberge.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

På forhånd tusen takk.

Med vennlig hilsen Mari Reiten.

.....
Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og samtykker med dette å delta i spørreundersøkelsen

Signatur: _____ Telefonnummer: _____

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide- Skjåk Almenning

Om forvaltning av verneområdene

Hvordan stilte Skjåk Almenning seg i forkant av verneplanarbeidet?

Fungerer den lokale forvaltningen i verneområdene?

- Hva slags innvirkning har Skjåk Almenning på forvaltningen?
- Har dere nok innvirkning eller burde dere hatt mer?
- Hvordan inkluderes de allmenningsberettigede?

Hva med forvaltningen av Honnsrøve naturreservat som ligger hos Fylkesmannen?

Verneforskriftene og bruken av områdene

Gir verneforskriftene nok frihet for lokale vurderinger?

Oppfatter du at forskriftene er lette å forstå?

Samsvarer forvaltningen med verneforskriftene?

Hvorfor er Skjåk allmenning spesifikt nevnt i mange av forskriftene?

Har det dukket opp mange konflikter i avveiningen mellom vern og bruk?

- Hva har konfliktene handlet om?
- Hvilket verneområde oppfatter du som mest konfliktfylt?

Virkesretten:

- Hvilket verneområde legger sterkest føringer for denne retten?
- I hvor stor grad utnyttes uttak av jord, stein og grus som en del av virkesretten?
- Hvordan påvirkes omsetningen i Skjåk trelast AS?
- Inngås det ofte nye avtaler om anleggelse av vassledninger og uttak?

Beiterett og seter:

- Hvilket verneområde legger sterkest føringer for denne retten?
- Brukes de eksisterende setrene?
- Kommer det ofte inn søknader om å få utvist seter?
- Hvordan er mulighetene for å søke om økonomisk tilskudd for beiting og setring? Vet dere om dette blir gjort?

Jakt, fangst og fiske:

- Hvilket verneområde legger sterkeste føringer for disse rettene?
- Tror du at salg av fiskekort og jaktkort påvirkes av vernet?

Hvordan er forholdet mellom de med bruksrett og/eller eiendomsrett, tenker du at disse påvirkes forskjellig av verneforskriftene? I så fall hvordan da?

Hvordan fungerer bruken i dag i forhold til verneforskriftene?

Ser dere for dere annen bruk av allmenningen som kan stride mot verneforskriftene?

Ser dere for dere noe positivt vernet kan bidra med?

Hva slags virkning tror du vernet har på turisme og allmennhetens bruk av områdene (friluftslivet og allemannsretten)?

Andre spørsmål

Helt generelt, hva synes du om naturvernet?

Intervjuguide- kommune og fylkesmann

Om forvaltning av verneområdene

Hvordan stilte kommunen seg i forkant av verneplanarbeidet?

Hvordan fungerer forvaltningen?

I hvor stor grad tar Skjåk Almending del i forvaltningen av områdene?

Hvordan oppfatter du forholdet mellom lokal forvaltning og sentrale mål?

Gir verneforskriftene nok frihet for lokale vurderinger?

Interessekonflikter

Har det dukket opp mange konflikter i avveiningen mellom vern og bruk?

- Hva har konfliktene handlet om?
- Hvilket verneområde oppfatter du som mest konfliktfylt?
- Hvordan avveies forholdet mellom vern og bruk?
- Hva gjelder hovedsakelig søknadene om dispensasjoner fra verneforskriftene?

Hva slags virkning tror du vernet har på turisme og allmennhetens bruk av områdene (friluftslivet og allemannsretten)?

Hvordan er medvirkningen fra lokalbefolkningen (særlig de allmenningsberettigede i Skjåk Almending)?

Hva er din oppfatning av hvordan vernet påvirker Skjåk Almending?

Andre spørsmål

Hvordan ser kommunen på vernet? Hva ser dere på som negativt? Hva kan være positivt?

Helt generelt, hva synes du om naturvernet?

Intervjuguide- SNO:

Om forvaltning av verneområdene

Hvordan oppfatter du at den lokale forvaltningen fungerer? Er den i samsvar med sentrale mål?

Interessemotsetninger

Har det dukket opp mange konflikter i avveiningen mellom vern og bruk?

- Hva har konfliktene handlet om?
- Hvilket verneområde oppfatter du som mest konfliktfylt?

Hva slags virkning tror du vernet har på turisme og allmennhetens bruk av områdene? (friluftslivet og allemannsretten)

Hva er din oppfatning av hvordan vernet påvirker Skjåk Almenning?

Andre spørsmål

Helt generelt, hva synes du om naturvernet?

Vedlegg 4: Spørreskjema

Spørreundersøkelse Skjåk allmenning

Bakgrunnsinformasjon om deg

---

1. Kjønn: Mann Kvinne

2. Alder:

3. Har du eiendomsrett og/eller bruksrett i Skjåk Almanning?

- Eiendomsrett og bruksrett
 Bruksrett

- 20-30 år
 30-45 år
 45-55 år
 55 +

4. Hvor lenge har din familie hatt allmenningsrett?

- Noen år
 Noen tiår
 Noen generasjoner (2-5)
 Mange generasjoner (6+)

5. Hvor er du bosatt?

- På eiendommen
 Annet sted

Hvis du er bosatt et annet sted, hvor langt unna eiendommen som har allmenningsrett? _____

Din bruk av områdene

---

6. Benytter du deg av retten til jakt og fangst?

- Ja, Småviltjakt
 Ja, storviltjakt
 Ja, begge deler
 Nei, jeg går ikke på jakt

7. Hvor mange dager var du på jakt i løpet av forrige sesong?

Ca _____ dager

8. Benytter du deg av retten til fiske?

- Ja
 Nei

9. Hvor mange fisketurer har du vært på i løpet av forrige sesong?

Ca _____ turer

10. Vet du om det brukes motoriserte transportmidler i forbindelse med jakt?

- Det brukes ikke
 Enkelte bruker det
 Ganske mange bruker det
 Vet ikke

11. Vet du om det brukes motorbåt i forbindelse med fiske?

- Det brukes ikke
 Enkelte bruker det
 Ganske mange bruker det
 Vet ikke

12. Har du tatt ut trevirke fra sagbruket?

- Ja
 Nei

Hvis ja: Når da? _____

13. Har du benyttet deg av muligheten til uttak av jord, stein og grus?

- Ja
 Nei

Hvis ja, når da? _____

14. Tar du vann fra almenningen til bruk for gårdsdriften?

- Nei Dersom nei: gå til spørsmål 15
 Ja Dersom ja: har du ditt eget anlegg? Ja Dersom ja: gå til spørsmål 15
 Nei Dersom nei: Hvor mange andre deler du med? _____

15. Benytter du deg av retten til beite og seter?

- Ja, beite
 Ja, seter
 Ja, begge deler
 Ingen av delene

16. Hvilken av disse tiltakene er viktig for deg i forbindelse med beite? Sett gjerne flere kryss

- Bygninger
 Gjerde og sanketroer
 Annet, i så fall hva? _____

17. Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i områdene?

	Viktig	Litt viktig	Ikke så viktig
Opplevelsen av urørt natur	☐	☐	☐
Opplevelsen av stillhet, fred og ro	☐	☐	☐
Tilrettelegging (skiløyper, skilting osv..)	☐	☐	☐
Jakt og fiske	☐	☐	☐
Telting	☐	☐	☐
Organisert ferdsel	☐	☐	☐
Høsting av bær og sopp	☐	☐	☐

Andre fritidsaktiviteter i området? _____

Natursyn og naturvern

18. Hvor positiv er du til naturvernet i Skjåk Almanning?

Veldig positiv	Litt positiv	Verken eller	Litt negativ	Veldig negativ
☐	☐	☐	☐	☐

19. Hvor enig er du i følgende utsagn? Sett kryss der det passer best

	Veldig enig	Ganske enig	Verken eller	Ganske uenig	Veldig uenig
Vern er nødvendig for å ivareta landskap	☐	☐	☐	☐	☐
Vern er nødvendig for å ta vare på biologisk mangfold	☐	☐	☐	☐	☐
Vern er nødvendig for å ta vare på leveområde for villrein	☐	☐	☐	☐	☐
Vern er nødvendig for å ta vare på vassdragsnaturen	☐	☐	☐	☐	☐
Vern er nødvendig for å ta vare på kulturminner	☐	☐	☐	☐	☐
Vern er nødvendig for å ta vare på geologiske forekomster	☐	☐	☐	☐	☐
Vern er unødvendig, almenningen har vist at de klarer å ta vare på naturressursene	☐	☐	☐	☐	☐

20. Er du kjent med forskriftene for verneområdene?

- Alle forskriftene
 Noen forskrifter, i så fall for hvilke områder? _____
 Ingen av forskriftene

21. Har du søkt om dispensasjon fra verneforskriftene? Ja Nei

Hvis ja, i hvilket område? _____ og for hvilket formål? _____

22. Er det noe du oppfatter som mer tungvint nå enn før vernet kom, i så fall hva da?

_____

23. Hva tenker du om din bruk av området og naturvernet?

- Min bruk påvirkes i stor grad av vernet
- Min bruk påvirkes noe av vernet
- Min bruk påvirkes ikke av vernet
- Vet ikke

Hvis bruken påvirkes av vernet: hvilken bruk og på hvilken måte? _____

24. Hvor enig er du i følgende utsagn om forvaltningen av verneområdene? Sett kryss der det passer best

	Veldig enig	Ganske enig	Verken eller	Ganske uenig	Veldig uenig
Det betyr mye for meg at verneområdene forvaltes lokalt	☐	☐	☐	☐	☐
Lokal forvaltning virker konfliktdepende	☐	☐	☐	☐	☐
Skjåk Almenning har god medvirkning i forvaltningen av verneområdene	☐	☐	☐	☐	☐

25. Hvor enig er du i følgende utsagn om fremtiden? Sett kryss der det passer best

	Veldig enig	Ganske enig	Verken eller	Ganske uenig	Veldig uenig
Vernet vil bidra til god markedsføring av området	☐	☐	☐	☐	☐
Vernet vil bidra til muligheter for utvikling av utmarksnæringen	☐	☐	☐	☐	☐
Vernet vil bidra til økte inntekter i form av økt salg av jakt- og fiskekort	☐	☐	☐	☐	☐
Vernet vil bidra med økt kompetanse til forvaltningen av områdene	☐	☐	☐	☐	☐
Vernet vil ikke kunne bidra med noe som helst for Skjåk Almenning	☐	☐	☐	☐	☐

26. Har du ellers noen tanker eller opplevelser i tilknytning til vernet eller verneprosessen som du kunne tenke deg å trekke frem?

Mange takk for din deltakelse!

Vedlegg 5: Frekvenstabeller

Bakgrunnsinformasjon om deg:

Tabell 8: V1 Kjønn

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Mann	30	88	88	88
	Kvinne	4	12	12	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 9: V2 Alder

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	20-30 år	3	9	9	9
	30-45 år	4	12	12	21
	45-55 år	8	23	23	44
	55 +	19	56	56	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 10: V3 Eiendomsrett/bruksrett eller bruksrett

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Eiendomsrett og bruksrett	16	47	47	47
	Bruksrett	18	53	53	100
Missing	Total	34	100	100	
	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 11: V4 Hvor lenge har din familie hatt allmenningsrett?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Noen år	2	6	6	6
	Noen tiår	2	6	6	12
	Noen generasjoner	24	70	70	82
	Mange generasjoner	6	18	18	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 12: V5 Hvor er du bosatt?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	På eiendommen	33	97	97	97
	Annet sted	1	3	3	100
Missing	Total	34	100	100	
	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Din bruk av områdene:

Tabell 13: V6 Benytter du deg av retten til jakt og fangst?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja, småviltjakt	3	8,8	8,8	8,8
	Ja, storviltjakt	4	11,8	11,8	20,6
	Ja, begge deler	7	20,6	20,6	41,2
	Nei, jeg går ikke på jakt	20	58,8	58,8	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 14: V7 Hvor mange dager var du på jakt i løpet av forrige sesong (av de som har svart at de jakter)

Antall dager	Antall personer av de som jakter
0	2
2	1
4	2
5	1
10	1
14	2
20	2
30	2
40	1

Tabell 15: V8 Benytter du deg av retten til fiske?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja	26	76,5	76,5	76,5
	nei	8	23,5	23,5	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 16: V9 Hvor mange fisketurer har du vært på i løpet av forrige sesong? (Av de som har svart at de fisker)

Antall turer	Antall personer av de som fisker
0	1
1	1
2	4
3	3
4	1
5	6
7	1
8	2
10	3
12	1
15	2
20	1

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 17: V10 vet du om det brukes motoriserte transportmidler i forbindelse med jakt?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Det brukes ikke	6	17,6	17,6	17,6
	Enkelte bruker det	21	61,8	61,8	79,4
	Ganske mange bruker det	3	8,8	8,8	88,2
	Vet ikke	4	11,8	11,8	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 18: V11 vet du om det brukes motorbåt i forbindelse med fiske?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Det brukes ikke	1	2,9	2,9	2,9
	Enkelte bruker det	20	58,9	58,9	61,8
	Ganske mange bruker det	12	35,3	35,3	97,1
	Vet ikke	1	2,9	2,9	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 19: V12 Har du tatt ut trevirke fra sagbruket?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja	30	88,2	88,2	88,2
	Nei	4	11,8	11,8	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Hvis ja: Når da? (åpent spørsmål)

- 2012
- 2012
- 2011/2012
- 2012
- Sommer 2012
- Ofte
- Flere ganger
- 2012
- Nylig
- 20 år siden
- 2012
- 2008
- Alle år
- I flere år
- 1997/98
- 2012
- Hvert år
- Hvert år
- Flere år
- 2012
- Hvert år
- Mars 2012
- Ved behov

Tabell 20: V13 Har du benyttet deg av muligheten til uttak av jord, stein og grus?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja	5	14,7	14,7	14,7
	Nei	29	85,3	85,3	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Hvis ja: Når da? (åpent spørsmål)

- 1995
- Hvert år
- Vår og sommer
- 2011

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 21: V 14-1 tar du vann av allmenningen til bruk for gårdsdriften?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Nei	18	52,9	52,9	52,9
	Ja	16	47,1	47,1	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 22: V 14-2 Dersom ja: har du ditt eget anlegg?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja	15	93,7	100	100
	Nei	0	0	0	100
	Total	15	93,7	100	
Missing	Ingen svar	1	6,3		
Total		16	100		

Tabell 23: V15 Benytter du deg av retten til beite og seter?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja, beite	9	26,5	27,3	27,3
	Ja, seter	3	8,8	9,1	36,4
	Ja, begge deler	4	11,8	12,1	48,5
	Ingen av delene	17	50	51,5	100
	Total	33	97,1	100	
Missing	Ingen svar	1	2,9		
Total		34	100		

Tabell 24: V16 Hvilken av disse tiltakene er viktig for deg i forbindelse med beite?

Tiltak	Antall personer
Bygninger	7
Gjerde og sanketrøer	11
Annet	3

Annet, i så fall hva da? (åpent spørsmål)

- *Holde beitet i hevd*
- *Beite*
- *Rydding av utmark til beite*
- *Saltautomater i fjellet*

Tabell 25: V17-1 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Opplevelsen av urørt natur

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	16	47	48,5	48,5
	Litt viktig	9	26,5	27,3	75,8
	Ikke så viktig	8	23,5	24,2	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Tabell 26: V17-2 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Opplevelsen av stillhet, fred og ro

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	24	70,5	72,8	72,8
	Litt viktig	8	23,5	24,2	97
	Ikke så viktig	1	3	3	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Tabell 27: V17-3 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Tilrettelegging

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	13	38,2	39,4	39,4
	Litt viktig	12	35,3	36,4	75,8
	Ikke så viktig	8	23,5	24,2	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 28: V17-4 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Jakt og fiske

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	21	61,8	63,6	63,6
	Litt viktig	7	20,6	21,2	84,8
	Ikke så viktig	5	14,6	15,2	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Tabell 29: V17-5 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Telting

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	7	20,6	21,2	21,2
	Litt viktig	13	38,2	39,4	60,6
	Ikke så viktig	13	38,2	39,4	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Tabell 30: V17-6 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Organisert ferdse

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	5	14,6	15,6	15,6
	Litt viktig	11	32,4	34,4	50
	Ikke så viktig	16	47,1	50	100
	Total	32	94,1	100	
Missing	Ingen svar	2	5,9		
Total		34	100		

Tabell 31: V17-7 Hvor viktig er følgende aktiviteter for deg i forhold til friluftsliv i området? Høsting av bær og sopp

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Viktig	15	44,1	44,1	44,1
	Litt viktig	16	47,1	47,1	91,2
	Ikke så viktig	3	8,8	8,8	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Andre fritidsaktiviteter i området? (åpent spørsmål)

- Sykling og løping
- Tilsyn i seterhus og hytte
- Koke kaffe på bål
- Personlig trim/folkehelse

Natursyn og naturvern:

Tabell 32: V18 Hvor positiv er du til vernet i Skjåk Almenning?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig positiv	2	5,9	6,1	6,1
	Litt positiv	6	17,6	18,2	24,3
	Verken eller	5	14,7	15,1	39,4
	Litt negativ	9	26,5	27,3	66,7
	Veldig negativ	11	32,3	33,3	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 33: V19-1 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er nødvendig for å ivareta landskap

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	2	5,9	5,9	5,9
	Ganske enig	7	20,6	20,6	26,5
	Verken eller	5	14,7	14,7	41,2
	Ganske uenig	8	23,5	23,5	64,7
	Veldig uenig	12	35,3	35,3	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 34: V19-2 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er nødvendig for å ta vare på biologisk mangfold

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	2	5,9	6,1	6,1
	Ganske enig	8	23,5	24,2	30,3
	Verken eller	6	17,6	18,2	48,5
	Ganske uenig	10	29,4	30,3	78,8
	Veldig uenig	7	20,6	21,2	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Tabell 35: V19-3 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er nødvendig for å ta vare på leveområde for villrein

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	3	8,8	8,8	8,8
	Ganske enig	2	5,9	5,9	14,7
	Verken eller	13	38,3	38,3	53
	Ganske uenig	5	14,7	14,7	67,7
	Veldig uenig	11	32,3	32,3	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 36: V19-4 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er nødvendig for å ta vare på vassdragsnaturen

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	2	5,9	5,9	5,9
	Ganske enig	4	11,8	11,8	17,7
	Verken eller	12	35,3	35,3	53
	Ganske uenig	8	23,5	23,5	76,5
	Veldig uenig	8	23,5	23,5	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 37: V19-5 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er nødvendig for å ta vare på kulturminner

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	6	17,6	17,6	17,6
	Ganske enig	7	20,6	20,6	38,2
	Verken eller	10	29,5	29,5	67,7
	Ganske uenig	3	8,8	8,8	76,5
	Veldig uenig	8	23,5	23,5	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 38: V19-6 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er nødvendig for å ta vare på geologiske forekomster

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	3	8,8	9,1	9,1
	Ganske enig	5	14,7	15,1	24,2
	Verken eller	14	41,2	42,4	66,6
	Ganske uenig	5	14,7	15,2	81,8
	Veldig uenig	6	17,6	18,2	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 39: V19-7 Hvor enig er du i følgende utsagn? Vern er unødvendig, almenningen har vist at de klarer å ta vare på naturressursene

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	22	64,7	64,7	64,7
	Ganske enig	7	20,6	20,6	85,3
	Verken eller	5	14,7	14,7	100
	Ganske uenig	0	0	0	100
	Veldig uenig	0	0	0	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0			
Total		34			

Tabell 40: V20 Er du kjent med forskriftene for verneområdene?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Alle forskriftene	9	26,5	27,3	27,3
	Noen forskrifter	13	38,2	39,4	66,7
	Ingen av forskriftene	11	32,3	33,3	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Noen forskrifter, i så fall for hvilke områder? (åpent spørsmål)

- Vernegrensa
- Nasjonalparkene
- Honnsrøve
- Breheimen
- Lundadalen
- Sør
- Reinheimen
- Reinheimen
- Breheimen og Reinheimen
- Breheimen

Tabell 41: V21 Har du søkt om dispensasjon fra verneforskriftene?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	ja	7	20,6	20,6	20,6
	Nei	27	79,4	79,4	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Hvis ja, for hvilket område og for hvilket formål? (åpent spørsmål)

- Fiske, flytting av garnkasse og båt
- Hele området, telling av villrein
- Breheimen, vedlikehold vanningsanlegg
- Breheimen, scootertransport
- Breheimen, transport av båt og materiell
- Reinheimen, fiske på fjellvann
- Reinheimen, transport av proviant

V22 Er det noe du oppfatter som mer tungvint nå enn før vernet kom, i så fall hva da? (åpent spørsmål)

- Søke på utviding av små buer ved f.eks. fiskevann. Å søke på utvidelse fra 10 til 15 m² virker ubetydelig når en vil få en bu til å være levelig, men får avslag pga verna område. + at områdene ikke skal brukes lenger, det skal være til pynt!
- Du må søke bare du skal flytte en garnkasse og båt
- Bruk av fly/helikopter til overvåking/registrering av villreinstammen
- Byråkrati, treg saksbehandling
- Byråkrati
- Restriksjoner i forhold til fornying/vedlikehold av fiskebu. (Byråkrati/papirmølle for godkjenning)
- Har ikke den friheten som før vernet
- Har seter som grenser mot verneområdet. Det blir en utfordring med gjerde og ferdsel i den sammenhengen
- For å foreta seg noe må man søke om dette. Det er tungvint når man må søke om alt mulig man skal foreta seg
- Unødvendig byråkrati
- Bruk av motorbåt
- Må søke om tillatelse for mye, for eksempel transport
- Flere turister i verneområdene som forstyrrer beitedyr
- Mere byråkrati
- Bruk av motorbåt, snøscooter
- Søke om noe så enkelt som bruk av motorbåt på fjellvann(der alle får positivt svar!), vøling av hytter og annet som er etablert i fjellet er svært byråkratisk, en del latterlige, byråkratiske saker som f.eks. å sette opp postkasser med løypeinfo.Mye saksbehandling for saker som er av felles interesse.
- Transport med scooter av utstyr og fiske

- *Det å ta ut gammel skog som ligger i veien for bilveien. Vanskelig å ta ut grus når man skal ordne på veiene inn mot beiteområdene*
- *Mere byråkrati å forholde seg til*
- *Verneområdene er noe som aldri skulle blitt til. Nesten umulig å få dispensasjon. Alt er blitt verre. Noen i Oslo ser på vern som fint, men Skjåk Almenning har forvaltet sin eiendom i flere hundre år og da var det bedre enn nå*
- *Generelt det meste*
- *Vedlikehold av veg. Kan ikke gjøre noe inngrep i naturen. Vårflommen tar vegen på samme sted hvert år og det er frustrerende at man ikke får lov til å gjøre nødvendige inngrep for å forhindre det. Viktig at det er drift på seter, og mye dyr på beite, slik at stier blir vedlikeholdt og at det ikke gror igjen.*
- *Økt byråkrati. F.eks. små utvidelser av fjellhytter må gjennom svært mange instanser*
- *Skjåk Almenning har ikke trengt verneområdene da det har vært godt ivaretatt gjennom generasjoner*

Tabell 42: V23 Hva tenker du om din bruk av området og naturvernet?

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulativ percent
Valid	Min bruk påvirkes i stor grad av vernet	4	11,6	11,6	11,6
	Min bruk påvirkes noe av vernet	20	58,9	58,9	70,5
	Min bruk påvirkes ikke av vernet	9	26,5	26,5	97
	Vet ikke	1	3	3	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Hvis bruken påvirkes av vernet: Hvilken bruk og på hvilken måte? (åpent spørsmål)

- *Vedlikehold*
- *Overvåkning villreinstammen*
- *Beiting og vedlikehold vassveg*
- *Beiteområdet er naturreservat*
- *Vern av vassdrag*
- *Utmarksbeite*
- *Alt for mye reguleringer, lover og forbud*
- *Saltautomater, gjeterbuer vil være vanskelig å få gjennomført pga tungrodd byråkrati*
- *Motorferdsel, ta ut kjøtt etter jakt*
- *Ikke så enkelt med søknader*
- *Løyve fiske*
- *Tilgjengelighet*
- *Motorbåt på fjellvann*
- *Vanskelig å utbedre/endre på buer som blir brukt i forbindelse med jakt og fiske*
- *Gammel vassveg som må holdes i hevd*

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 43: V24-1 Hvor enig er du i følgende utsagn om forvaltningen av verneområdene? Det betyr mye for meg at verneområdene forvaltes lokalt

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	25	73,6	73,6	73,6
	Ganske enig	6	17,6	17,6	91,2
	Verken eller	3	8,8	8,8	100
	Ganske uenig	0	0	0	100
	Veldig uenig	0	0	0	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 44: V24-2 Hvor enig er du i følgende utsagn om forvaltningen av verneområdene? Lokal forvaltning virker konfliktdempende

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	22	64,6	64,6	64,6
	Ganske enig	7	20,6	20,6	85,2
	Verken eller	3	8,8	8,8	94
	Ganske uenig	1	3	3	97
	Veldig uenig	1	3	3	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 45: V24-3 Hvor enig er du i følgende utsagn om forvaltningen av verneområdene? Skjåk Almenning har god medvirkning i forvaltningen av verneområdene

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	5	14,7	14,7	14,7
	Ganske enig	12	35,3	35,3	50
	Verken eller	7	20,6	20,6	70,6
	Ganske uenig	5	14,7	14,7	85,3
	Veldig uenig	5	14,7	14,7	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Allmenningsrett og naturvern i Skjåk kommune

Tabell 46: V25-1 Hvor enig er du i følgende utsagn om fremtiden? Vernet vil bidra til god markedsføring av området

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	2	5,9	5,9	5,9
	Ganske enig	12	35,3	35,3	41,2
	Verken eller	9	26,5	26,5	67,7
	Ganske uenig	6	17,6	17,6	85,3
	Veldig uenig	5	14,7	14,7	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 47: V25-2 Hvor enig er du i følgende utsagn om fremtiden? Vernet vil bidra med muligheter for utvikling av utmarksnæringen

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	0	0	0	0
	Ganske enig	6	17,6	18,2	18,2
	Verken eller	12	35,3	36,3	54,5
	Ganske uenig	6	17,6	18,2	72,7
	Veldig uenig	9	26,5	27,3	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

Tabell 48: V25-3 Hvor enig er du i følgende utsagn om fremtiden? vernet vil bidra til økte inntekter i form av økt salg av jakt- og fiskekort

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	1	3	3	3
	Ganske enig	4	11,7	11,7	14,7
	Verken eller	11	32,4	32,4	47,1
	Ganske uenig	10	29,4	29,4	76,5
	Veldig uenig	8	23,5	23,5	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 49: V25-4 Hvor enig er du i følgende utsagn om fremtiden? vernet vil bidra med økt kompetanse til forvaltningen av områdene

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	2	5,9	5,9	5,9
	Ganske enig	9	26,5	26,5	32,4
	Verken eller	10	29,4	29,4	61,8
	Ganske uenig	5	14,7	14,7	76,5
	Veldig uenig	8	23,5	23,5	100
	Total	34	100	100	
Missing	Ingen svar	0	0		
Total		34	100		

Tabell 50: V25-5 Hvor enig er du i følgende utsagn om fremtiden? vernet vil ikke kunne bidra med noe som helst for Skjåk Almanning

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig enig	8	23,5	24,2	24,2
	Ganske enig	8	23,5	24,2	48,4
	Verken eller	10	29,4	30,3	78,7
	Ganske uenig	6	17,6	18,2	96,9
	Veldig uenig	1	3	3,1	100
	Total	33	97	100	
Missing	Ingen svar	1	3		
Total		34	100		

V26 Har du ellers noen tanker eller opplevelser i tilknytning til vernet eller verneprosessen som du kunne tenke deg å trekke frem? (åpent spørsmål)

- Bare etter stormen Dagmar der vernegrensa vart satt, fikk allmenningen ikke lov å rydde ut skogen som blåste ned. Det blir litt for dumt at det ikke skal ryddes opp att. Da skal skogen ligge slik til fare både for folk og dyr
- Forvaltningen har blitt for tungvint og byråkratisk. Kontinuerlige(årlige) søknad vedr. Disp. fra vernereglene må kunne delegeres til forvalter, uten at hele vernestyret behandler slike saker!
- Den lokale forvaltningen fungerer ikke etter brukernes forventning. Den lokale forvaltningen synes å ha for liten beslutningsmyndighet!
- Varning er/kan være bra! MEN mange regler er så hinsides firkantede at det blir aldeles for dumt!

- *Ved vern av store deler av Skjåk allmenning har vi mistet selvråderetten!*
- *Området her i Skjåk har vi som bor her forvaltet på god måte, så innblanding av personer har ikke noe for seg, de vet knapt hvor Skjåk ligger*
- *Har sett økning i utenlandske jegere under villreinjakten etter at vernet kom. Positivt for reiselivet*
- *Storsamfunnets røveri av privat eiendom*
- *Skjåk Almanning har hele tiden forvaltet naturen og ressursene til det beste, men blir nå overkjørt av byråkrater som ikke ser helheten og går med skylapper*
- *Problemer med gjengroing, problematisk å utføre jakt og få kjøttet ut av skogen*
- *Den lokale befolkningen har forvaltet Skjåk Almanning på en god måte gjennom mange hundre år. Det er viktig at lokalsamfunnet i fremtiden selv får styre og forvalte Skjåk Almanning*
- *Mye av beslutningene i konkrete saker og prosesser blir trukket ut av lokale myndigheter sin avgjørelse og overført til DN/fylkesmann*
- *Gi styringen tilbake til Skjåk og la de som sitter i byen verne byområdene sine!*
- *Lokal forvaltning er en vits! Det går kun ut på at en lokal person ser på alle saker/søknader opp mot et sentralt utformet regelverk. Det har ingenting med lokal forvaltning å gjøre!*
- *Jeg har i alle år vært en ivrig bruker av områdene i Skjåk, bruker all ledig fritid i lokal-naturen. Mister vi selvråderetten, vil sentrale myndigheter gradvis ta seg til rette og overstyre lokal forvaltning. Dette har så langt vært vår store fordel her i avkrokene.*
- *Det lokale forvaltningsorganet burde få større makt over det som blir bestemt.*
- *Stor avstand mellom realiteter og intensjonene som de folkevalgte hadde da de gikk inn for verving*
- *Uttak av skog, nedblåst i verneområdene (tap for allmenningen)*